

SLOVENSKI PROSTOR V SREDNJEM VEKU

- Slovani so nam zapustili njihov jezik
- Prihod Slovanov ne zaključuje valov migracij etničnih skupin v naš prostor
- Prišleki so se spojili s staroselci in skozi stoletja tvorili današnji slovenski narod

GOTI in LANGOBARDI

- navzočnost Gotov in Langobardov predstavlja dve relativno kratki fazi
- Leto 467 predstavlja konec antike in začetek relativno kaotičnega časa
- Goti so vzhodno-germansko ljudstvo, ki je v 1. stol. Po Kr. živelo v južni Skandinaviji
- v 1. stol. se začnejo premiki v jugovzhodni smeri: najprej do Črnega morja, nato proti zahodu
- leta 269 so v bitki z Rimljani pod vodstvom Klavdija 2. poraženi
- Leta 274 jim Rimljani prepustijo Dacijo; tukaj se naselijo za več kot stoletje in se tudi pokristjanijo
- med Goti pride do razcepa zaradi veroizpovedi; prva polovica so arianci (med Sveto trojico je samo Bog oče pravi bog in nikakor ni troedini), druga polovica pa rimo-katoliki
- obe strani sta bili približno enako močni po številu
- zadnji Rimski cesarji so bili Goti
- leta 476 Got Odoaker odstavi zadnjega rimskega cesarja Avgustula Romula
- dojemali so se kot nadaljevalce antičnih cesarjev
- v začetku 6.stol. slovensko ozemlje pade v roke Gotom
- Goti si ustvarijo nov center moči v Raveni in vladajo nad večjim delom severne Italije in Severnim delom Balkanskega polotoka – Dalmacija, Savija (središče v Sisku), Panonija Sekunda (središče v Mitrovici) in Norik(središče v Teurniji)
- 3 province pa niso ležale v tem gotskem regnumu; le te so prepustili drugim germanskim ljudstvom, predvsem Langobardom
- Langobardi pridejo v 6. stol. preko Donave
- Slovenski prostor je bil razdeljen med Norik, Savijo in 10. Regijo Venecija Histria

- Antična Italija je segala vse do Ljubljane
- Za ozemlje vzhodno od Italije se je v 6. stol. začel uporabljati izraz Patria Karnum (Dežela Karnov); Karni so bili staro furlansko ljudstvo, ki so živeli severno od Furlanije – danes znani kot retoromani. Sosednji prosotr so poimenovali z domačim izrazom, nikoli pa niso tukaj tudi živeli. Od 8. stol. dalje se je ozemlje preimenovalo v Karantanijo
- Teodorikova vzhodnogotska država pomeni nadaljevanje rimske zapuščine na Slovenskem
- Leta se še vedno štejejo po vladajočih rimskih konzulih
- Nagrobne plošče z napisi govorijo o tem, da je gotsko ozemlje še naprej živelo rimsko kontinuiteto
- Teodorik je bil zadnji, ki je izpeljal vojaške pohode (zadnjega l. 505)
- 40. let ostrogotske vladavine – zadnje obdobje miru/razcveta ob koncu antike (na ozemlju zahodno od Trojan
- Istra je v spisu iz Ravene l. 535 označena kot Kampanja Ravene (polna vina, olja in pšenice); Kampanja: provinca v Italiji z glavnim mestom v Neaplju
- Kampanja je veljala za žitnico Rima (od tod so dobivali večino žita + blagostanje)
- Istra je veljala isto za Raveno v času gotške države
- Arheologija je potrdila, da je življenje v tistem času kljub blagostanju v mestih zastajalo in zamiralo
- Prihajalo je do izseljevanja iz mest
- 6. stol. je čas, ko ugasnejo škofije (Emonska, Poetovionska,..)
- Naseljevanje refugijev – višinske utrdbe iz 4. oz. 5. stol.; vrhunec doživijo v prvi polovici 6. stol.
- Na refugije se je preseljevalo mestno prebivalstvo, predvsem zato, ker so bili tukaj bolj varni kot drugod (takšnih refugijev je na Slovenskem cela vrsta: na Štajerskem: Bistrica ob Sotli, Jurišna vas, Lisca, hrib Rudniva, Motnik – hrib Gradišče, na Ptuju na Gradu, gora Rifnik, hrib Tork, Vranje nad Selnico, Brinjeva gora...)
- Na refugijih se je odvijalo popolnoma organizirano življenje s cerkvami, obrtnimi dejavnostmi...
- Refugiji zamrejo proti koncu 6. stol
- v vzhodnorimskem imperiju v 30. letih 6. stol. zavlada Justinijan
- želel je obnoviti nekdanji antični Rimski imperij, zato se je tudi njegovo volilno geslo glasilo: Obnova imperija

- l. 533 pride do vojne med Goti in Justinijanom – trajala je okrog 20 let in močno vplivala na naš prostor
- okrog l. 535 zasede Drugo Panonijo in Savijo
- med leti 535-538 priključi Dalmacijo in Histrio
- v istem času so Ostrogoti na zahodu sklenili sporazum s Franki in jim za mir prepustili patronat nad Alemanijo in sosednjimi pokrajinami
- prvič so Franki posegli v naš prostor
- škofije v Teurniji, Virunumu in Agutumu so prišle pod Frankovsko cerkev
- v pismu iz leta 545 se frankovski vladar pohvali, da njegova oblast seže vse do Jadranskega morja in naprej do Donave
- Bizanc je v začetku 60. let 6. stol. frankovske dosežke in zemeljske pridobitve izničil.
- Justinijan je deloval v tradiciji rimskih cesarjev in ne v Bizantinski tradiciji
- Justinijan za boj proti Frankom vpokliče drugo germansko ljudstvo – Langobarde
- Langobardi so od 5. stol. dalje bizantinski federati
- Langobardi so zahodno-germansko ljudstvo, ki je v 1. stol. živel v pokrajini Gotland na Švedskem
- V toku stoletja so se premaknili na jug preko Šlezije v deželo Rugijcev (današnja spodnja Avstrija in zahodna Moravska)
- L. 508 kot arianci premagajo Herule (še eno izmed germanskih plemen) ter se pričnejo širiti v Panonijo (Prečkajo Donavo)
- L. 546 se v Panoniji dokončno naselijo
- Justinijan jim je v zameno za vojno z Goti in Franki leta 546 podaril Norik (o tem priča knjiga Pavla Diakona, ki je tudi glavni vir za to obdobje)
- V 6. stol. kontrolirajo slovensko ozemlje do Postojnskih vrat na zahodu
- Zasedli so nekaj najpomembnejših strateških povezav: Brežiška vrata; smeri ob Savi, Dravi, Dravinji, ipd
- Bizanc je posredno obvladoval Panonsko ravnino in vzhodni del današnje Republike Slovenije
- Vzhodni del današnje slov. države se je tako ločil od Italije in s tem od Rimske državnosti; posledično se za ta del konča obdobje antike
- Zahodni del slovenskega ozemlja še naprej živi antično življenje
- Edina antična inštitucija, ki je ostala, je bila cerkev
- 2 škofiji, Celeia in Emona, sta preživeli do l. 572 oz. 577; Emonska se je prestavila v Novi Grad (v zgodovini se imenuje Emona – po škofiji)

- L. 568 se Langobardi preselijo iz Panonije v bizantinsko Italijo (v Severno Italijo s skrajno severno točko v Tprinu); Langobardski regnum je uničil Karel Veliki
- Bizanc osvoji Gotsko državo
- Bizanc je v tem nemirnem obdobju potreboval federate
- Pavel Diakon je selitev Langobardov predstavil v biblični predstavi: kralja Albuina predstavi v Mojzesovi podobi; mistično se povzpne na goro (domnevno Nanos) ter od tam zagleda obljubljeni deželo
- To ogromno območje se razdeli na 2 dela:
 1. priobalno območje pod okriljem Bizanca
 2. kontinentalno Benečijo pod okriljem Langobardov
- za priobalno območje je skrbel Gradeški patriarhat, za kontinentalno Benečijo ap patriarhat v Ogleju
- Patriarh – patria = domovina, pater = oče; to so najstarejše škofije; Oglejski patriarhat bi naj ustanovil apostol Marko
- Ko se Langobardi izselijo iz Romunije, ostane na tem območju prazen prostor
- Bizanc je z Langobardi sklenil 200 letno pogodbo, ki jim dovoljuje možnost vrnitve v Panonijo
- Langobardi so sklenili podoben sporazum z Avari, ki le tem dovoljuje, da se naselijo v Panoniji
- Langobardi ustanovijo prvi dukat (vojvodino) v Čedadu; kasneje postane Čedad sedež Oglejskega patriarhata
- Langobardi ob prihodu v Italijo poselijo več kot polovico današnje države z Benevento in Spoleto pokrajinami na skrajnem jugu
- Najprej so bili arianske veroizpovedi, vendar se zelo kmalu romanizirajo
- Leta 774 Langobarde in njihovo državo uniči Karel Veliki

AVARI in SLOVANI

- Poznamo jih kot Obre
- So stepsko ljudstvo
- Na področje Karpatov pridejo iz osrednje Azije
- Naselijo se kot Bizantinski federati
- Leta 567 pomagajo Langobardom v vojni z Lepidi

- Leta 568 postanejo gospodarji Panonije
- Avari so bili gospodarji Slovanov
- V zelo kratkem času se ozemlje od Labe do Rusije slavizira
- Ob koncu 6. stol. se Slovani sploh še ne omenjajo
- Leta 592/593 so že poročanja o bojih med Slovani in Bavarci
- Bavarski vojvoda Tasilo se je v deželi Sklavorum Provincia bojeval s Slovani (tako pravi Pavel Diakon) nekje na vzhodnem Tirolskem
- Do leta 600 Slovani že silijo v Italijo
- Pisma papeža Gregorja Velikega okrog leta 600 govorijo o pritožbi papeža k ravenskemu eksarhi, ki je imel cerkveno oblast nad Bizantinsko Istro, češ da Slovani tiščijo v Italijo
- V prvih desetletjih 7. stol. Slovani in Avari tiščijo v Bizantinsko Istro; to kaže na dejstvo, da so Slovani zelo hitro poselili današnjo ozemlje Republike Slovenije
- V začetku 7. stol. se Kanalska dolina imenuje Regija Sklavorum
- Področje ob Savi Pavel Diakon v 8. stol. poimenuje Patria Slovanum
- Po jeziku in po točkah, kjer so se nahajali, nam pričajo o 2 valovih naseljevanja v 2 smereh:
 1. Starejši val – 7,8. desetletje 6. stoletja: iz severa navzdol
 2. Mlajši val – 1 desetletje 7. stoletja: iz vzhoda proti zahodu
- Domnevamo, da je bil starejši val izveden v izključno slovanski režiji, medtem ko je bil mlajši sunek prepleten z Avari
- Potek naseljevanja ni jasen
- Ugasnitev poslednjih škofij iz Emone in Celeie je možno povezati s prihodom Slovanov
- Po letu 599 ni več nobenega škofa v širšem vzhodno-alpskem prostoru v matični škofiji
- pismo Beneških škofov iz leta 591 pravi, da so 3 škofije (Virunum, Agutum in Teurnija) bile včasih Gotske; pomemben je glagol v pretekliku, ki kaže na to, da so ugasnile
- Avari prevzamejo gospostvo nad Panonijo
- Prvi direkten dokaz o vojaški moči Avarcev je iz leta 595, ko pride do spopada med Bavarci in Slovani; vmes so posegli Avarci pod vodstvom kogana (poveljnika) in zlomili Bavarce. Njihova vojaška moč je temeljila na konjenici, ki je z lahkoto

pometla s pehoto. Slovani so bili, podobno kot Bavarci, samo v pehoti; posledično so jim bili Avari superiorni.

- Zgodnji srednji vek je čas, ko se prelomi vojaška moč med konjenico in pehoto.
- Vse sporazume Slovanov z drugimi ljudstvi sprejemajo Avari v Slovanskem imenu
- Bizanc in Langobardi so sporazuma sprejeli samo z Avari in ne s Slovani
- S to selitvijo se ni začela slovenska zgodovina, niti zgodovina Slovencev
- Zgodovina Slovencev je zgodovina naroda, ki se začne nekje v 16. stoletju
- Ta selitev je dala prostoru jezikovno identiteto, ki smo jo obdržali vse do danes, zato lahko nedvomno trdimo, da smo Slovenci Slovani
- V tem smislu smo Slovenci avtohtoni kot plod zgodovinskega razvoja, ki je pripeljal do našega izoblikovanja
- V tem prostoru se je izoblikovalo veliko identitet; slovenska identiteta je samo ena izmed njih, zadnja
- Sklavus – slovanski izraz za pripadnike različnih etničnih skupin
- Poleg imena Slovan je obstajala še vrsta drugih izrazov, ki so označevala identiteto posameznih ljudstev te jezikovne skupine
- Ljudstva so bila podvržena različnim etnogenetskim procesom, zato smo tudi priča večim ljudstvom znotraj iste jezikovne skupine
- Slovani so se skupaj z Avari že ob prihodu v naš prostor spojili s staroselci – etnogeneza
- do 8. stol. se je kot rezultat te etnogeneze izoblikovalo ljudstvo Karantancev
- Do te etnogeneze je prišlo po letu 626, ko preneha obstajati Avarska nadoblast zaradi njihovega poraza pod obzidjem Bizanca
- Ta poraz je posledično omogočil prvi zaključek etnogenetskega procesa in omogočil izoblikovanje ljudstva Karantancev
- Terminologija se spremeni; za ljudstvo južno od Karavank se začne uporabljati izraz Karniola, za ljudstvo severno od Karavank pa Karantanci
- Posledično lahko v 7. stol. govorimo o 2 ljudstvih, ki so živela na našem ozemlju
- Vse etnogeneze prebivalstva so bile nasilno prekinjene
- Šele po prekinitvi etnogenetskega procesa je nastal nov proces, iz katerega smo nastali Slovenci

VPRAŠANJE KONTINUITETE

- Slovani so ob prihodu naleteli na staroselce, katerih večji del se je umaknil na zahod (večinoma bogatejši sloj, ki je imel kaj za izgubiti)
- Srečanje med temi ljudstvi je bilo intenzivno
- O točkah srečanja nam pričajo imena krajev, voda, gora...
- Staroselce so Slovani poimenovali Vlahi (primer je kraj Laško; tam so Slovani naleteli na strnjene staroselce)
- O srečanjih govorijo tudi imena hlapcev in dekel – npr. Krščénica (dekle, služkinja)
- Staroselce so si podredili in iz njih naredili hlapce in dekle
- Staroselci so bili krščeni, Slovani pa še ne
- Na staroselce so naleteli na Gorenjskem, Kozjanskem, v Beli Krajini, na Polhograjskem hribovju...
- Ravno na teh mestih je bila najdena največja gostota refugijev
- Na zahod, ki je bil pod Italijo, se je naselilo le malo Slovanov, čeprav so že zelo zgodaj pritiskali; tukaj je bilo staroselcev največ
- Obalna mesta so imela neprekinjeno kontinuiteto z antiko
- Nobeno celinsko mesto ni čez srednji vek ohranilo antične kontinuitete (mogoče z izjemo Ptuj – mesto je imelo razvite tržnice, trgovino, ohranilo je antično ime); Celje je ohranilo antično ime, kaj drugega pa seveda ne
- Tudi pri imenih moramo biti pazljivi: včasih nam ime samo nič ne pove, pa je mesto ali kraj izjemno pomembno za določeno obdobje
- O srečanju s staroselci nam govorijo tudi vodna imena: Soča, Drava, Sava, Dravinja...; vse reke so ohranile svoja antična imena – nekdo je torej moral našim prednikom posredovati te informacije
- Večina mest je v tem času umrla; nove naselbine so nastale ob mestnih ruševinah in ne na njih. Potrebovali so zemljo za obdelavo, ki je znotraj mestnega obzidja ni bilo veliko ali pa sploh ne (primera sta Slovenj Gradec in Celeia)
- Kvadratna razdelitev polj iz antike je povsem izginila; šele v visokem srednjem veku se pojavi kot rezultat kolobarjenja
- Severneje v okolici Salzburga ostane kvadratna razdelitev vse do novega veka
- Slovensko ozemlje je pod stalnim pritiskom raznih vdorov, zato je bilo tudi devastiranje tega prostora v toku zgodovine zelo intenzivno

- Prelom se kaže tudi v družbeni strukturi; organizacija družbe Slovanov je še vedno neznanka, vemo samo, da so prevladovali velike družine, kosezi, župani, naseljenost v gruščastih vaseh; polja se gibljejo, krščanstvo je izginilo vse do leta 743 (vmes je živelo le med staroselci)
- Krščanstvo postane religija najrevnejšega sloja
- Slovanske religije ne poznamo dobro; vse kar vemo o njej izhaja iz severa in vzhoda Evrope (npr. bogovi Triglav, Kresnik, Svetovid)
- Slovanska religija je bila dominantna

Prihod Slovanov in Avarov pomeni konec staroantične tradicije. Pomen staroselcev se kaže veliko bolj svojevrstno, kot se je v zgodnejši literaturi. Vsekakor pa lahko trdimo, da so bili staroselci v manjšini. V prostoru Slovenije bi ob prihodu Slovanov naj živelo okrog 20000 staroselcev. Slovanov samih ni bilo ogromno, prostora za naselitev pa še kako dosti.

MEJE/PROSTOR POSELITVE

- Povprečna poselitev Slovanov je bila 1 prebivalec/kvadratni kilometer
- Naselitev Slovanov in Avarov je povzročila nastanek meje, ki se je v veliki meri ohranila vse do danes: zahodna meja, katera se je formirala nekje v 8. Stol.
- Meja je razmejila romansko poseljeno Furlansko ravnino in slovansko Vzhodno-furlansko hribovje
- Zahodna meja ali Langobardski limes je predstavljala sistem obrambnih členov, ki so branili in nadzirali prehode s hribov Furlanije v ravnino
- Nadzirali so Soška vrata ter cestno omrežje celotnega ozemlja na zahodu
- Od vseh zgodnjerednjeveških meja je bila najbolj stabilna in se je v veliki meri ohranila do danes
- Do leta 600 so Slovani poselili ozemlje vse do naravnega praga, kjer se kraški svet strmo spusti proti Trstu; tukaj so se ustavili in naselili za prib. 200 let
- Konec 8. Stol se Slovani premaknejo do Jadranskega morja, v Istro
- Obrambna moč teh poljs je bila v 6. Stol. tako močna, da jim je 200 let preprečevala tamkajšnjo naselitev
- Leta 804 pride do t.i. Rižanskega placida (sodnega zbora); zapisnik, ki se je ohranil, pravi o protestih prebivalcev Kopra in drugih istrskih mest proti frankovskemu fevdalizmu

- Vojvoda Johanes, ki je bil frankovski grof in vojvoda Istre, je pričal v korist Frankov
- Prebivalci istrskih mest pravijo, da so zaradi frankovskega fevdalizma Slovani prišli v te kraje ter jih poselili v okolici velikih mest, ter da zahtevajo odselitev Slovanov
- Prebivalci uspejo iztržiti nekaj ugodnosti, vendar pa Slovanov pod nobenim pogojem ne bodo odselili
- Od leta 800 dalje so Slovani del Istre
- Rižanski placid je eden izmed najboljše ohranjenih in pomembnih pravnih aktov v Evropi in po svetu
- Preostali slovenski prostor je bil poseljen s Slovani in Avari

- Na severu je mejo mnogo težje določiti
- Relativno skromna poselitev nasploh otežuje to vprašanje
- Še najboljše si lahko pomagamo s slovenskimi toponimi (toponim je geografsko ime za gore, reke, kraje, mesta ipd.)
- Na skrajnem severu so Slovani segali do pokrajine Lungau – visokogorska alpska dolina; tromeja Koroške, Štajerske in Salzburške; izvir reke Mure; v zgodnjem srednjem veku najsevernejši del Karantanije
- Severna meja so v glavnem Alpe; od tukaj naprej se pojavljajo in izgubljajo še ob reki Muri

- Najbolj severozahodni del je bila današnja vzhodna Tirolska, nekje pri izviru reke Drave ob mestu Innichen (tukaj je bavarski kralj Tasilo zgradil samostan v želji, da pokristjani neverne Slované; vodil ga je Brižinski škof)
- Pri izviru reke Drave stojijo trije najzahodnejši doplerji (kozolci)
- Od tam prideš proti zahodu v dolino Pustertahl (ime so dali Slovani in pomeni pusta dolina)

- Na vzhodu je bila meja nekje pri razvodju med rekama Rabo in Muro na Štajerskem

- Panonska ravnina je bila pod Avari; Slovanov je bilo tukaj zelo malo
- Šele v kasnejših stoletjih se število Slovanov v Spodnji Panoniji poveča

KOLONIZACIJA

- Kakšen ekonomsko-gospodarsko-družbeni karakter so imeli Slovani ob kolonizaciji slovenskega prostora?
- Kolonizacija je bila v veliki meri pogojena z nomadsko-agrarnim življenjem
- Na smeri selitve je najbolj vplival način življenja
- Ob naselitvi so se slovanska plemena pretežno ukvarjala z živinorejo, a so se za razliko od Avarov ob prihodu v naše kraje začeli posvečati poljedelstvu; takšne etnične skupine se ne premikajo hitro (kot so se npr. Avari ali Huni) in se ne držijo več samo glavnih cestnih poti, ampak iščejo primerna področja za požigalno poljedelstvo; Slovani so prav zaradi požigalnega poljedelstva potrebovali zelo veliko ozemlje za poselitev, kar pa je slovenski prostor dejansko bil
- Njihova polja so se gibala, selila
- V Zgornje-savinjski dolini se je požigalništvo ohranilo vse do začetka 20. Stol.
- Slovani so poselili tako gorate predele, kot tudi ravnice
- Za izbiro ozemlja, primerne za poselitev, je bil pomemben predvsem vojaški aspekt
- Izogibajo se pregostih gozdov (npr. Mariborski pragozd proti Koroški), močvirnatih področij, pomembnih cestnih povezav (zaradi morebitne grožnje mimoidočih vojska)
- Kako so torej kolonizirali slovenski prostor?
 1. Poselili so prostor ob vznožjih hribovij in gora na meji z ravnino
 2. Držali so se starih rimskih poti
 3. Poselili so okolico starih rimskih naselbin oz. okolico, ki je že bila skrčena
- Za razumevanje kolonizacije je potrebno poznati cestno omrežje Rimskega imperija
- Ceste so bile v zelo slabem stanju; povezovalne ceste med posameznimi kraji so bile v tako slabem stanju, da so ob vsakem klancu potrebovali dodatne vole, da so vozove spravili čez
- Cestnega omrežja niso znali vzdrževati
- Najstarejše kolonizacije še danes kažejo na to, kateri deli Slovenije so bili poseljeni gosteje in kateri redkeje
- Najstarejše naselbine so nastale ob starih antičnih mestih; v mestih se niso mogli naseliti, ker ni bilo prostora za polja, ali pa ga je bilo zelo malo
- Ključnega pomena za razumevanje kolonizacije so toponimi

- Velenik ob Šmartnem na Pohorju: eden najstarejših najdenih antičnih kamnolomov
- Če izvzamemo Primorsko je Dolenjska tista pokrajina, ki je imela v preteklosti najbolj izrazito kontinuiteto (tukaj je bila kolonizacija neposredna s starimi antičnimi naselbinami)
- Gozd ni predstavljal samo ovire; bil je eden izmed najbolj primernih predelov za naselitev, če je izpolnjeval določene pogoje: moral je bit listnat gozd in ne preveč gost (posebej primerni so bili hrastovi in bukovi gozdovi)
- V tem obdobju ne moremo brez topografije
- Razni sadeži pričajo o stari kolonizaciji, medtem ko naselbinska imena, povzeta iz imen iglavcev, pričajo o mlajši kolonizaciji
- Pujse so gojili na pol divje, na prostem
- Pujsi so jedli plodove listavcev (želod, žir, ...); bili so tudi merska enota
- Listnati vozovi so bili prekrasni vir za preživetje v tem zgodnj srednjeveškem obdobju

DRUŽBENA STRUKTURA SLOVANSKE DRUŽBE

- Karantanska družba je živela razslojeno:
 1. Knez z družino
 2. Vojaški spremljevalci – kosezi
 3. Množica ostalih – masa ljudi, o kateri ne vemo kaj dosti
- Ohranjeno listinsko gradivo (iz Briksna, Freisinga..) iz 10. In 11. Stol. govori o obstoju slovanskega plemstva, ki je živelo po Slovanskem pravu
- Slovansko pravo še zdaleč ni bilo edino pravo, po katerem so živeli ljudje na naših tleh:

Langobardsko pravo

- Prvič je omenjeno leta 643 pri vladarju Lotarju
- Iz Langobardskega prava se je v naše ozemlje vneslo kar nekaj pojmov:

Gaštalt: upravljalec kraljevega premoženja, čez čas upravljalec teritorija

Denežman: pripadniki najnižjega plemstva (slov. priimek Dežman)

Ariman: izraz za Koseze

Gaštalden: v Beneški Sloveniji do Tolminskega, vzhodneje pa ne

Bavarsko pravo

- Bilo je izjemnega pomena
- Do 8. stol. so bili Bavarci s Franki v rahli zvezi
- Bavarsko plemsko pravo je bilo zapisano verjetno v 8. stol.
- Karantanci in Karniolci so se s frankovskim fevdalizmom srečali preko Bavarskega prava
- V zgodnjem srednjem veku nosi vsak posameznik pravo s seboj
- Šele kasneje postane pravo teritorialno
- V pravnih aktih se pojavijo priče, potegnjene za uho – bavarske priče
- Tudi z Bavarskega prava se je v naše izrazoslovje preneslo nekaj pojmov:

Barskalk: svobodni hlapci/polsvobodnjaki – hlapci, ki so bili oproščeni tlake (posebnost, ki je zelo značilna za Bavarsko, pri nas pa ne tako zelo uveljavljena)

Frankovsko pravo

- Frankovska država je v času Karla Velikega uvedla socialno-družbeno stanovski sistem po vzoru lastne države po celi Evropi
- Franki po vsej Evropi uvozijo fevdalizem
- Lex Riuparija je frankovski kodeks prava iz leta 800; je tisto pravo, ki v naslednjih stoletjih pomeni temelj celotnega pravnega sistema
- Frankovsko pravo je že državno pravo; najprej ga izvozijo in nato vsilijo

- Prvič v srednjeveški Evropi neko plemensko pravo začne funkcionirati kot nek državni pravni red
- Temelj Frankovskega prava je kraljeva oblast, ki jo označujejo s pojmom *ban*
- Ban pomeni pravico izdajati predpise, povelja, sam izraz pa pomeni predpise in povelje kot takšne; pa tudi kazen za neupoštevanje tega
- Kralj je vrhovni poveljnik vojske in najvišji sodnik – glavni in temeljni nalogi vsakega vladarja
- Ko v fevdalizmu pride do razdelitve zemlje, se ti dve funkciji (sodna in vojaška) ponderirano razdelita po moči – kralj, vojvoda, grof, zemljiški gospod
- Po uspešnosti opravljanja teh dveh funkcij se ocenjuje uspešnost vladarja
- Za vikinga Knuta so sodobniki napisali, da je izjemen poveljnik tudi zato, ker je za mizo lahko pojedlo 3x več kot vsi ostali
- Kralji in poveljniki so se morali vedno in povsod dokazati
- Tisti, ki je najmočnejši (dobesedno), tisti je lahko vodja
- V Rheimsu so v tistih časih mazilili frankovske kralje s svetim oljem – simbolno so jim predali duhovno moč
- Posledično so imeli frankovski kralji moč zdraviti z dotikom
- Vojaški in sodni moment ostaneta skozi vso obdobje dokaz moči bana
- Upravna razdelitev je tudi zapuščina Frankov
- Ozemlje so razdelili na upravne enote – grofije, na čelu katerih so upravniki – grofje
- Prvotno grof ni bil izraz za plemiča in prvotni grofje so dejansko izhajali tudi iz nižjih slojev
- Šele v kasnejših stoletjih je družba grofe povezala z višjim in visokim plemstvom
- Od 12. Stol. dalje grof označuje tudi plemiški naslov, nosilec katerega pa nima v upravi grofije
- Grofije so imenovali *pagus* oz. *gau* (v nacistični Nemčiji beseda gau ponovno oživi, saj upravnikom pokrajin dodelijo naziv Gauleitner)
- V pokrajinskih imenih srednje in zahodne Evrope je gau še vedno ohranjen (npr. Lungau v Avstriji)
- Fevd: beseda izhaja iz starega frankovskega izraza *fief*
- Izraz fevd se tako razširi po Evropi, da danes po njem imenujemo celotno obdobje
- Karel Martel po bitki z Arabci leta 732 svojim vojakom obljubi, da bo vsem udeležencem te bitke razdelil kraljevo zemljo – prvi primer fevda

- Kralji del kraljeve zemlje dajo v časovno razmejen zakup v zameno za vojaško službo in pokorščino; zemlja = plačilo
- Prvotno so fevdi bili vezani na nek časovni zakup
- Po smrti zemljiškega gospoda je zemlja pripadla nazaj kralju
- Zaradi takšne ureditve so bili Franki vezani na osvajanja; več zemlje so osvojili, več so je lahko podelili in posledično številčnejšo in močnejšo vojsko so posedovali
- Fevd = pravno razmerje
- Fevdi so čez čas postali dedni, posledično pa se je služenje vojski dedno preneslo na sinove
- Sin je ob očetovi smrti bil dolžan poravnati očetove obveznosti
- Iz podaljševanja tega razmerja je tako nastalo fevdalno razmerje – senior – vazal
- Obema členoma je prineslo obveznosti in beneficije
- Senior je dobil skrbnika in obdelovalca ozemlja ter vojsko in dajatve
- Vazal je dobil zemljo in zaščito kralja
- Fevd se je razvil v razmerje 2 elementov: inovinska (beneficiji) vez + osebna vez (vazalstvo)
- V zgodnjem srednjem veku Frankovsko in Bavarsko pravo vplivata na naš prostor posredno in ne neposredno
- Fevdalno razmerje je najpomembnejši element Frankovskega prava
- V Karantaciji se v 9. Stol. prične delitev zemlje na paguse

- Osnovna življenjska celica Slovanov v prvih 2-3 stol. po priselitvi je bila *župa*, na čelu katere je bil *župan*
- **Župan** izvira iz besedne zveze župa pan – gospod župe
- V Tacitovi darovnici se leta 777 prvič pojavi beseda župan, ko se med imeni v tej darovnici pojavi poveljnik Slovanov z imenom Fiso in nazivom jopan
- Župan izhaja iz predslovanskega indoevropskega jezika
- Beseda župan pa ni vezana samo na slovanski prostor, ampak se pojavlja tudi v severni Nemčiji
- Na čelu plemenskih tvorb (župe) so v pradomovini Slovanov že delovali župani
- Župan je preživel skozi stoletja in se ohranil vse do danes, le da se je pomensko transformiral
- V okolici Salzburške nadškofije so župani imeli v lasti 2 kmetiji (tako so jih v popisih in spisih tudi prepoznali)

- **Veča:** podobno kot župan izhaja iz praprostora Slovanov; je izraz, ki označuje javni zbor, ki ima neke pravne pristojnosti
- gre za zbor vseh prebivalcev enega naselja, na katerem po en predstavnik iz ene družine skupaj odločajo o skupnih zadevah na vasi in na tej večji lahko razsojajo o nesporazumih nižje stopnje
- večja je skozi stoletja tonila v pozabo
- v virih srečamo latinski izraz **placitum** ali nemški **taiding**
- v zgodnjerednjevških urbarjih se bo karakter taidinga spremenil v vsakoletni zbor podložnikov; na tem zboru se je odločalo kako in kaj z zemljo
- kasneje se taiding vzame za katerikoli zbor
- večja, župa in župan so dokazi upravne in samoupravne organizacije slovanske družbe
- *Pojezda* ali *Reidgeld*: zemljiški gospodje s kraljem so načeloma imeli ozemlja razparcelirana; posebej za Nemce je veljalo, da nimajo glavnega mesta, niti glavnega gradu (šele Luksemburžani uvedejo glavno mesto v Pragi); pojezda je obeznost, da zemljiški gospodje ali graščaki prehranijo svojega kralja, če pride k njim
- Pojezda je značilna za Frankovsko upravno razdelitev
- Na Slovenskem se pojezda pojavi pri škofih, ki pridejo v določene kraje; za razliko Frankov se je pojezda spremenila v denarno obvezo (fizičnega prehranjevanja in oskrbe ni bilo, ali pa je bila zelo poredko)
- Pojezda ni praslovanska značilnost

- Poselitev Slovanov je potekala pod Avarskim gospostvom, vendar pa Slovani niso bili totalni podložniki
- Vmes je bilo mnogo spremenljivk, npr. odmaknjenost od Avarov, hribovja in neprehodna območja, ...

- Avari so bili vojaško nomadsko ljudstvo, ki so bili v vseh pogledih superiorni pehotam Slovanov

- Med leti 600-620 se prične pritisk Avarov in Slovanov, le da se Slovani naselijo, Avari pa ne

- Avari so z vojsko 1x – 2x na leto prišli na naš prostor in pobrali davke

- Po letu 626 Avare dobesedno zlomi Bizanc pod obzidjem

- Ta poraz je povzročil, da beseda Avar zginje za nekaj desetletij iz virov
- Avari so bili množica etničnih skupin, ki so delovali kot zveza
- Vrnejo se šele na sredini 7. Stol.

SAMOVA PLEMENSKA ZVEZA

- V srednji Evropi se v vmesnem času formulira nova zveza pod frankovskim trgovcem z orožjem Samom
- Nastane okrog leta 622-623
- Leta 623 se Slovani fizično uprejo Avarom
- Trgovski stiki s tujci so Slovansko vojsko dodelali in izpopolnili
- Po letu 626 se ta protiavarska zveza še okrepi
- Središče Samove plemenske zveze je bilo na Moravskem (na Češkem)
- Karantanija je v okviru Samove plemenske zveze delovala kot samostojna enota
- Marka Vinedorum: tako jo leta 630 poimenuje nek kronist
- Samo (edini vir je Fredegarjeva kronika, ki je pisal po pripovedovanju) je bil frankovski trgovec z orožjem
- Izhajal naj bi iz mesta Senonago (verjetno današnji Sens)
- Še pred vsemi temi dogodki bi naj trgoval s Slovani pod okvirom Frankovskega vladarja Klodvika
- Samo je izkoristil svoje poznavanje Slovanov in se jim pridružil v uporah s Franki in Avari

- Zaradi svoje vojaške podkovanosti ga kmalu postavijo na čelo
- Takrat se bi ga naj prijelo ime Kralj Samo
- Ta zveza se je oblikovala proti Frankom in Langobardom, deloma pa tudi proti Avarom
- Leta 630 frankovski kralj Dagobert pripravi vojaški pohod na Samovo plemensko zvezo
- Povod so našli v tem, ko je samo odklonil plačati davek za ujete frankovske trgovce
- Temu pohodu se pridružijo Langobardi in Alemani in skupaj tvorijo ogromno vojaško moč
- Sprva so imeli nekaj uspehov
- Langobardi so zavzeli slovanski okraj Zelio (Kanalsko dolino)
- Slovani iz te okolice so Langobardom morali plačevati tribut (letni davek) in sicer vse do leta 740
- Samovo plemensko zvezo so izkoristili tudi Karantanci, ki so samostojno zavzeli mesto Agutum (Lienz), kjer so premagali Bavarce
- Bitka med Franki in Samovo vojsko leta 631 pri Vogatisburgu je povsem spremenila potek vojne; Samo je namreč popolnoma zlomil Franke in jih prisilil, da so se umaknili z vso vojsko
- Po teh dogodkih Samova plemenska zveza postane magnet za druga plemena (Slovane in tudi Turinške Grofe
- Vse do smrti Sama leta 658 je v tej zvezi vladal mir
-
- Ti dogodki so predstavljali vrhunec Samove plemenske zveze
- V okviru te zveze je Karantanija imela posebno funkcijo
- Karantanija se je priključila okrog leta 626 kot formulirana entiteta, ki je tudi ohranila svoj položaj

- V tem času je Karantanija bila že formirana celota
- Ali je bila Karniola del te zveze ne vemo, vemo pa, da je Samo priključil svoji zvezi še del slovanskega ozemlja južno od Karavank
- Bolgari okrog l. 630 napadejo Avare (takrat so ravno volili novega kagana), ki so bili v tem času v resnejši krizi zaradi poraza z Bizancem
- Bolgari so poraženi (bili so sestavni del Avarske celote, zato so tudi izgubili)
- Okrog 900 jih zbeži na zahod
- Najprej zbežijo do Bavarcev, ki so bili takrat še relativno samostojni
- Frankovski kralj Dagobert ukaže, da morajo Bolgare izseliti, saj si ni želel zamere še z Avari
- Takrat Bolgari zbežijo v Marko Vinedorum – Karantanijo
- Beg je preživel okrog 700 Bolgarov pod vodstvom kneza Alpcioka
- Iz tega poročila izvemo za Valuka – prvega kneza Karantanije
- Bolgari se po dolgih letih bivanja v Karantaniji odselijo v pokrajino Benevento v Italijo
- Tukaj dolga stoletja tvorijo bolgarski otok v Italiji, nato pa se zlijejo s tamkajšnjim prebivalstvom
- Leta 658 Samo umre
- Po njegovi smrti Samova plemenska zveza zelo hitro razpade
- Avari se v tem času okrepijo in ponovno dobijo v roke nadzor nad večjim delom Slovanske Evrope (Moravska, Karniola; same Karantanije pa ne)
- Karantanci so ne glede na vse 3 mogočne sosede ostali samostojni
- Temu je pripomogla notranja trdnost Karantanije pa tudi geografska lega: Karantanija leži znotraj gora, na jugu Karavanke, na severu Turske Alpe ter na vzhodu Prialpsko gorovje

- Za razliko od Karniole je bila Karantanija strateško gledano manj zanimiva
- Avare je zanimala predvsem bogata Italija, nikakor pa ne Karantanija
- Bavarci so bili v napetih odnosih s Franki, zato niso želeli vojaško posredovati v Karantaniji
- Langobardi in Avari tako po letu 658 znova postanejo neposredni sosedje
- Leta 660/661 pride pri Langobardih do spora zaradi novega vojvode
- Za ta naziv se pomerita Grimuald in Perktelit; Grimuald zmaga in Perktelit mora zbežati k Avarom

ČAS PO SAMOVI SMRTI – SAMOSTOJNA KARANTANIJA

- Čas 7. In 8. Stol. je v veliki meri čas preseljevanja ljudstev – prišlo je do največjega etničnega mešanja ljudi v zgodovini
- Naši kraji živijo v vsakdanjem življenju zelo podobno Antiki (npr. obstajajo sužnji in svobodni kmetje)
- Ljudje niso znali brati, pomen besede pri nas se popolnoma izgubi
- Srednja Evropa v teh časih predstavlja blazno aliteraren čas
- Čas sila velikih sprememb v družbi
- Čas, ko je bila Karantanija samostojna, je trajal do prvih desetletij 8. stol.
- Takrat so Karantanci še vedno napadali zahodne sosedne
- Listine iz Ravene in Čedadada še vedno pričajo o napadih Slovanov in Avarov
- Okoli l. 730 se položaj Karantanije bistveno spremeni
- Zaključni se etnogeneza Karantance
- Viri ne mešajo več izrazov – uporablja se izključno ime Karantanija

- Prvotni izraz Karantanija označuje manjše ozemlje, kot je kasneje bilo (prvotno je Karantanija označevala Gosposvetsko polje)
- Krnski grad je bil središče Karantanije
- Cerkveno središče je bilo pri Gospe Sveti
- Gosposvetsko polje se danes zaključuje z gričevjem, na katerem se nahaja cerkev sv. Petra = edini ostanek Krnskega gradu
- Knežji kamen je stal v okolici gradu
- Samo ime Karantanija je predslovanskega izvora
- Obstajata 2 sprejemljivi razlagi za nastanek tega imena in sicer:
 1. Izhaja iz Keltskega izraza *Kar* (skala), ki je tudi alpski toponim (Karavanke, ...)
 2. Izhaja iz Keltske besede *Karantos*, ki pomeni zaveznik, prijatelj
- Na področje Karantanije so se Slovani naselili v prvem valu naseljevanja (v največji meri je bila poseljena s Slovani, ki so prišli s severa)
- Karantanci so polietnična tvorba: plemena niso bila med seboj etnično enotna; ni jih povezovala kri ampak skupni običaji, navade, tradicije, skupno pravo in jezik
- Karantanija je kljub vsemu imela jasno determiniran slovanski karakter
- Jezik je bil slovanski
- Sodobni viri govorijo o Karantaciji kot o slovanski tvorbi
- Za naše obdobje najpomembnejši vir je spis o spreobrnjenju Bavarcev in Karantancev
- Iz jugovzhoda so prišli še Hrvati in Dudlerji ter se priključili Karantaciji
- Karantancev ne smemo enačiti s Slovani, ki so živeli na tem ozemlju v 6. Stol.
- Pisma brez besede: pergament z natisnjenim žigom (piktogramom), ki ga je misus ali poslanec predal naročniku ter pri tem izrekel besedilo avtorja

- V 9. Stol. so v Trušeljski dolini nastali trije gradovi, izmed katerih so bili zelo pomembni gospodje Trušeljski
- Eden izmed teh gospodov, Oto von Trušelj, je še posebej znan po tem, da je pisal pisma brez besede (ohranjen je pergament z njegovim simbolom iz Koroških listin iz 12. Stol.)
- Na listini piše: "Oto de Truchsen me je poslal"
- Ostaja nedvomno dejstvo, da je Karantanija bila najstarejša Slovanska zgodnjerednjeveška tvorba, ki se je v tem obdobju izoblikovala

KONEC SAMOSTOJNOSTI KARANTANIJE IN POKRISTJANJEVANJE KARANTANCEV

- Karantanija vstopi v zgodovino okrog leta 740, ko v virih nastopi z imenom Karantanija ter je z vseh strani priznana s strani sosedov
- V tem času je vladal knez Borut
- Bavarce je pismu prosil za pomoč, ker so Karantanijo ogrožali Avari
- Avari so v tem času osvojili Slovaško, Panonijo in Karniolo; želeli so se znebiti še tega tujka, ki ga je Karantanija predstavljala
- Na Langobarde se Borut ni mogel zanesti, ker je bil z njimi v zelo slabih odnosih
- Na meji med Karantanijo in Furlanijo je bilo tako napeto, da se je škof iz mesta Zuglio moral umaknit v utrjen Čedad
- Med leti 733-733 Langobardski vojvoda Rathi napada Karniolo
- V začetku 8. Stol. "divji" pogani ali Karantanci napadejo in oplenijo Maksimiljanovo celico v Bishoshofnu
- Kljub tem neljubim dogodkom Borut zaprosi Bavarce za pomoč

- V tem času se Bavarski vojvoda Tasilo otrese Frankovske nadoblasti in vzpostavi Bavarsko neodvisnost
- Ta neodvisnost je pripomogla k temu, da je Tasilo priskočil na pomoč Karantancev pod pogojem, da Karantanci plačujejo davek in postanejo del Bavarske
- Želel se je namreč okrepiti proti Frankom
- V tem času so v Franciji vladali Merovingi, ki so veljali za zelo slabe gospode (pravi vladarji Frankov so bili Majordomi)
- Majordom Karel Martel npr. je bil tako močan, da leta 737 ni dovolil menjave kralja; leta 732 je premagal Arabce v Španiji; do smrti leta 741 vlada sam
- Združeni Bavarci in Karantanci porazijo Avare in Karantanija postane del Bavarske države
- Frankovski vladar Pipin porazi Odila Bavarskega in Bavarsko državo priključi nazaj Frankovski državi
- S to priključitvijo pa posledično tudi Karantanija pade pod Franke – s tem se konča samostojnost Karantanije
- Od takrat pa vse do leta 1918 se zgodovina Slovenskih dežel tesno poveže s Frankovsko in Nemško državo
- To podreditev so Karantanci morali dodatno zagotoviti tako, da so na Bavarsko poslali talce
- Med talci sta bila tudi Borutov sin Gorazd in nečak Hotimir
- Talce so odpeljali na otoke Herreninsel (tukaj se nahaja tudi benediktinski samostan) in Fraueninsel (tukaj se nahaja ženski benediktinski samostan) jezera Chimsee
- Na Herreninsel so ju oba krstili
- Borut je bil še vedno pogan
- Ta sprememba v veri je izjemnega pomena: v tistih časih se je plemenska veroizpoved ravnala po veroizpovedi poglavarja plemena

- S tem pokristjanjenjem so v krščansko vero spremenili celotno Karantanijo in jo tako odprli misijonarjenju
- To se je zgodilo l. 743
- Leta 743 so Karantanci omenjeni kot del vojaške zveze Bavarcev, ko jih porazijo Franki
- Po smrti Boruta leta 749 so na prošnjo Karantancev Bavarci izpustili njegovega sina Gorazda
- Karantanci so najprej prosili za kneza, nato pa ga "naredili" = prvi dokument o ustoličevanju knezov
- Leta 751 Gorazd umre; Karantanci prosijo za Hotimirja
- Leta 752 v Karantanijo prispe Hotimir, katerega ponovno ustoličijo
- Skupaj s Hotimirjem pridejo v Karantanijo tudi prvi Salzburški duhovniki
- Prvi znani Salzburški duhovnik, ki je prispel v Karantanijo, je bil Majoran
- Majoran je bil nečak Hotimirjevega krstnega botra Lupa
- Salzburg je bil cerkveno nadrejen od odredbe papeža Zaharije iz časa kneza Boruta
- S Hotimirjem se začne misijonarjenje po Karantaniji
- Hotimir se je obvezal, da bo vsaj 1x letno prisoten pri maši v Salzurgu in od tam sprejemal nauk in krščanske dolžnosti
- To je čas enega največjih Salzburških nadškofov: Irca Virgila
- Hotimir je Virgila prosil, naj pride v Karantanijo
- Virgil tega noče narediti, zato v zameno pošlje odposlanca Modesta
- Modest je v Karantaniji misijonaril in bil prvi Karantanski pokrajinski škof (škof brze škofije)
- Središče Modestovega delovanja je bila Gospa Sveta
- Na njegovi poti so ga spremljali številni drugi duhovniki

- Njihova želja je bila sistematično pokristjanjenje poganskih Slovanov
- Pod vplivom Virgila se je uveljavila Irska metoda pokristjanjevanja (mehka metoda, z besedo in priporočili, ne z orožjem)
- Karel Veliki je npr. z mečem pokristjanil Sase, pri čem je padlo več 10.000 ljudi
- To je čas, ko se je cela Evropa pokristjanila; imel si možnost biti kristjan, ali pa te sploh ni bilo
- Pokristjanjenje je določilo in odločilo to, da danes lahko govorimo o Sloveniji v današnjem pomenu besede
- Modest umre leta 763
- Do smrti je deloval v Karantaciji
- Smrt Modesta je povzročila prvi protest proti krščanski veri
- Med Karantanci so desetletja in stoletja živela poganska božanstva, zato je bilo sprejemanje krščanstva počasen in dolgotrajen postopek
- Na splošno je bilo uporov proti novi veroizpovedi nenavadno malo
- Upor proti veri je posledično pomenil upor proti knezu, saj je knez predstavljal politično in cerkveno avtoriteto
- Upor te karantanske "opozicije" je bil zelo hitro zadušen
- Sočasno se Bavarski Tasilo 3. Upre Frankom
- Leta 765 se upor karantanske opozicije ponovi, vendar je ponovno zadušen
- 3. in najbolj izrazit upor pa se zgodi, ko pride do menjave dinastije kneza
- Hotimir ni imel nobenega živega potomca, zato je bilo potrebno dinastijo menjat
- Novi knez postane Valjtung
- Leta 772 poseg Tasila 3. Vojaško porazi Karantance in doseže ponovno obnovo starega sistema

- To zmago Tasila 3. So zgodovinarji primerjali z zmago Karla Velikega nad Sasi (v Irmin Sulo jim je posekal sveto drevo)
- Tasilo je bil veliko milejši; postavil je 2 samostana: leta 769 v Innichenu in leta 777 v Krönsminstru
- Zmaga Tasila konča večletno kriz v Karantaniji
- Valjtung ponovno vzpostavi vezi s Salzburgom
- Virgil umre okrog l. 772-784; pred smrtjo je v Karantanijo poslal še 6 misijonarjev
- Virgilov naslednik Arno to prakso nadaljuje
- Leta 798 je prvi Salzburžan povzdignjen v nadškofa
- Leta 799 obnovi inštitucijo pokrajinskega škofa
- Veliko bolj odločno Arno za škofa postavi svaka Karla Velikega, Geroda
- Ta inštitucija deželnega škofa se je ohranila vse do sredine 10. Stol.
- Leta 1072 Salzburg v Krki na Koroškem ustanovi prvo Škofijo v Karantaniji
- Krka tako postane neposredni naslednik te inštitucije
- Vloga Salzburga pri pokristjanjevanju našega prostora je bila ogromna
- Misijonarji so vero učili v domačem jeziku (po Irski metodi)
- Rimska metoda je zagovarjala izključno uporabo latinščine
- S tem Irskim učenjem je začela nastajati Slovanska terminologija; oblikoval se je tudi kulturni jezik
- Misijonarjenje je bilo nad-plemensko, zato je bil ta kulturni jezik zastavljen univerzalno

Brižinski spomeniki

- Brižinski spomeniki so najstarejši pisani dokumenti v Evropi
- Tri besedila/kodeksi so v Bavarski državni biblioteki v Münchnu
- Brižinski spomeniki so tudi najstarejši ohranjeni slovanski teksti v gotski minuskuli, razen pergamentov, ki so v latinski minuskuli
- Najstarejša slovenska pisava je bohoričica
- Na nekatera vprašanja povezana z Brižinski spomeniki ne moremo odgovoriti in lahko samo logično sklepamo
- Nastali so lahko v krogu samostana v Innichenu, ali pa v okolici samostana Molzbichel
- So najpomembnejši zgodnj srednjeveški dokument vezan na slovenski jezik
- pisava je karolinška minuskula (karolinške pisave so najbolj razširjena oblika pisave zgodnjega srednjega veka; poznamo minuskulo in majuskulo)
- so tudi najstarejši slovanski teksti v latinski abecedi
- večina mlajših tekstov je zapisanih v gotici
- vsebino Brižinskih spomenikov predstavljajo sestavni deli liturgične knjige škofa pri maši
- klasificirani so z BS I, I I in I I I
- Brižinski spomeniki so v Bavarsko biblioteko prispeli leta 1803 in še istega leta so dokument začeli podrobneje raziskovati
- Leta 1807 Bavarci odkrijejo 3 besedila, ki so bila napisana v njim povsem tujem jeziku in jih objavijo v nekem prepisu
- Tako so do leta 1827 slovanski jezikoslovci že pripravili objavo o spomenikih
- Prvo znanstveno objavo je leta 1836 izdal Jernej Kopitar
- BS I bi naj bil napisan med leti 970-1039
- Ostala dva spomenika sta napisana z drugo roko in bi naj nastala med leti 977-994

- Njun nastanek postavljajo v čas pontifikata freisinškega škofa Abrahama, ki je na Koroškem Freisingu pridobil obsežna ozemlja
- Ta isti škof dobi od Otona 3. Darovnico za Škofjeloško posest
- Na slovenskem ozemlju se začne uveljavljat škofija iz Freisinga
- Jezik Brižinskih spomenikov je staroslovenski; takrat so poznali slovanski jezik lingua sklavonika
- Vsebinsko sta BS I I in I I I obrazca splošne spovedi
- Spomeniki izvirajo iz 9. Stol, v 10. Stol. pa so bili prepisani
- Za svoje si jih prilaščajo tudi Slovaki in Čehi, kar pa so Bavarski strokovnjaki že zavrgli
- Brižinski spomeniki so dokazano karantansko-slovenskega izvora
- Vsebujejo mnoge podobnosti Cirilovih in Metodovih del iz Spodnje Panonije
- Nastali naj bi za potrebe karantanskega misijona, zato so jih odnesli v Kocljevo Panonijo – to je hkrati tudi najširše sprejeta teorija
- Retorična zasnova spomenikov izhaja iz antične krščanske retorike
- Krščanstvo je na Koroškem ostalo močno
- Vsi trije teksti so v sodobnem jeziku izšli v številnih zbornikih

Celovsko-Rateški rokopis

- Najstarejši zapis po nastanku je zapis Očenaša iz 9. Stol. in je ohranjen v Celovsko-rateškem rokopisu iz 14. Stol., in še en njegov prepis v Starogorskem rokopisu
- Ta Očenaš vsebuje besedno zvezo **Regnum tum** –kar je pomenilo 'tvoje bogastvo' in ne 'tvoje kraljestvo' = to nakazuje na dejstvo, da je ta molitev bila zapisana pred državo Karla Velikega

- Celovsko-rateški rokopis je nastal okrog leta 1390 in vsebuje 3 molitvene obrazce: Očenaš, Zdravo Marijo in Vero
- Leta 1880 so ga odkrili in leto kasneje objavili
- Ta rokopis je v gotici zapisan prepis po neki predlogi nekega vikarja
- Domovina tega rokopisa je v Ratečah
- Zapis Vere se razlikuje od preostalih dveh molitev
- V Zdravi Mariji, ki je iz 12. Stol., so že vidni elementi Germanizma
- Jezikovno Analizo Celovsko-rateškega rokopisa je opravil Ivan Grafenauer leta 1958
- Na nastanek tega mlajšega dela rokopisa so nedvomno vplivali freisinški naseljenci
- Celovsko-rateški rokopis je najstarejši zapis slovanskega jezika po nastanku

POKRISTJANJEVANJE EVROPE

- Srednja Evropa je bila eno najbolj prizadetih območij
- Prišlo je do ene najbolj temeljitih menjav prebivalstva, ki so bile tudi večkratne
- [Jefrey Moore, Prva Evropska revolucija (Evropska zgodovina 9.1-11. Stol.)]
- Na našem ozemlju so propadle škofije in z njimi je zamrlo krščanstvo
- Krščanstvo se je ohranjevalo samo še v staroselcih = hlapcih in deklah
- Pomembno je bilo samo to, kakšne veroizpovedi je bil knez
- Glavna smer krščanstva na Slovenskem je potekala iz Salzburga, ki pa ni bilo edino središče krščanstva
- Na zahodu Slovenskega prostora je misijonaril Oglejski patriarhat

- Leta 794/750, ko Karel Veliki terminira Avare, pride do zbora obeh škofov (Salzburškega in Oglejskega) ter Karlovega sina Pipina, kjer se dogovorijo, da bo meja vplivnega območja obeh cerkvenih središč potekala vzdolž reke Drave
- Na področju Avstrijske Koroške blizu Špitala so odkrili nekaj zgodnesrednjeveških cerkva, ki imajo Oglejski tloris (ima prezbitarij v obliki detelje, medtem ko imajo Salzburške kvadratnega)
- Na področju severno od Drave je misijonaril tudi Freising, kjer hranijo Brižinske spomenike
- Jezik Brižinskih spomenikov je pogovorni jezik Karantancev
- Freising je ustvaril enega izmed najpomembnejših samostanov za naše področje v Innichenu
- Freisinški škofje so bili odgovorni tudi za nastanek izginulega samostana v Molzbichlu (najstarejši samostan na tleh Karantanije), kjer so domnevno lahko nastali Brižinski spomeniki
- Vpliv Freisinga je moral biti v 8./9. stol. precej velik
- Ta misijon Freisinga se je moral umaknit Salzburškemu, saj je bil Salzburški pritisk še močnejši in veliko bolj izrazit
- Spis *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* je nastal ravno zaradi potreb boja proti konkurenčni nadškofiji = proti škofu Metodu, ki ga je poslal Bizanc
- Metod ni na področje Spodnje Panonije prispel samo od sebe, ampak ga je poslal Bizanc
- Od takratnega papeža je dobil naziv nadškofa, kar ga je delalo konkurenčnega Salzburgu
- Do smrti je misijonaril samo in izključno v imenu Bizanca
- Za slovenski prostor so se tako potegovali 4 nadškofije: Salzburg, Oglej, Freising in Bizanc

- To tekmovanje je bilo ekonomsko (pobirali so desetino), politično (tebi so odgovarjali z vojsko in podporo) in prestižno obarvano
- Obstajala pa je tudi iskrena želja, da bi
- Nevedneža pripeljali na pravo pot, da bi ga naučili

Salzburg

- Podatke dobimo iz spisa *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*
- Spis je nastal v času boja Salzburga z Metodom za pokristjanjevanje Karantancev
- Je propagandni spis, ki se drži reka " *vse kar napišeš je res ampak vse kar napišeš ni vse*"
- Zamolčali so predvsem pomene ostalih središč pokristjanjevanja
- Leta 811 pride do sporazuma med Oglejem in Salzburgum
- Posest Salzburga je segala krepko preko Drave
- V zgodnj srednjeveškem času je imela Salzburška škofija posesti tudi na Dolenjskem s središčem v cerkvi sv. Ruperta v Šentrupertu
- Rupert naj bi ustanovil Salzburško škofijo
- Rupert izhaja iz karolinške rodbine Rupertingov iz Wörmsa
- V tem času so bila velika nasprotja med Karolingi in Rupertingi
- Rupert je bil pristaš Merovingov
- Umakne se iz Wörmsa, ker so tam bili pristaši Karolingov
- Sestane se s škofom Emerana
- Rupert prevzame njegovo poslanstvo – pokristjanjevanje Slovanov

- S podporo Bavarskega vojvode se odpravi iskat prostor za ustanovitev novega cerkvenega središča
- Vojvoda Rupertu podari Juvavum – antične razvaline starega mesta v okolici Salzburga
- Kot sedež svojega novega središča je Rupert izbral samostan sv. Petra = najstarejša stavba Salzburga
- Samostanški menihi so skupaj z Modestom prihajali v Karantanijo; zraven Innichena je bil samostan sv. Petra najpomembnejši samostan za ozemlje Karantanije
- Pomemben škof v Salzburgu leta 767 postane Virgil in škofuje vse do leta 784
- Začel je sistematično pokristjanjevati Karantanijo; tja pošlje prvega škofa z namenom pokristjanjevati, Modesta
- Nadškof Gebhard leta 1072 ustanovi Krško škofijo v Krki na Koroškem

DOGODKI V ČASU KAROLINGOV

- Leta 745 Bavarci pridejo pod Franke
- V 8. Stol. se Frankovska oblast razširi na ostale slovenske pokrajine; to je rezultat vojaške politike Karla Velikega
- Leta 774 Karel Veliki vključi v svojo državo Langobarde v Gornji in Srednji Italiji
- Leta 776 pride v Furlaniji do upora proti Frankom langobardskega vojvode Hrodgauta; Franki ga hitro zatrejo
- Franki popolnoma zasežejo Furlansko ravnino
- V 80. Letih 8. Stol. se Franki spustijo v bitko z Bizancem
- Bizanc v tem času kontrolira tudi Dalmacijo in Istro
- Leta 788 si Franki izbojujejo Istro

- Trst ter slovensko primorje z mejo na kraškem robu (Črni Kal) pripade Frankom
- Leta 787 pride do upora Bavarcev
- Takrat na Bavarskem vlada Tasilo 3.
- S poskusi ponovne samostojnosti se leta 781 obrne na Avare
- Po robu se mu postavi veliki del Bavarskega plemstva, ki je že začutilo bonitete frankovskega fevdalizma
- Tasilo se vda; v dokaz je Karlu Velikemu predal talce in prejel Bavarsko v fevd – postal je Karlov fevdalec
- Karel Veliki se zave potencialne nevarnosti Tasila, zato leta 789 zrežirajo proces proti njemu, kjer ga v večji obsodijo preloma fevdalskega sistema in povezovanja z Avari
- Karel Veliki izreče obsodbo: skupaj z vsemi sinovi ga ostriže in zapre v samostan
- Med Germanskimi plemeni je veljalo, da je moč moškega temeljila v njegovih laseh; brez las ga je Karel naredil za skromnega in tako celotno rodbino nevtraliziral in obsodil na propad
- Na Bavarskem je ukinil Bavarsko pravo, ki je temeljilo na rodovnih področjih, ter po Frankovskem vzorcu razdelil ozemlje na grofije
- Takrat tudi izgine posrednik med Karantanijo in Franki
- Kljub tem dogajanjem Karantanije ne razdelijo
- Karel Veliki nadaljuje s širitvijo svoje ureditve
- Do tega trenutka je bila Karantanija vzhodno orientirana, predvsem zaradi tesne povezanosti z Avari in Langobardi
- S Franki kot neposrednimi sosedi se dokončno vklopi v zahodni Evropski kulturni prostor
- Ti dogodki so predstavljajo uvod v načrtovane cilje širitve Karla Velikega
- Prvi cilj je podreditev Sasov, kar mu uspe

- Drugi cilj je proti Mavrom v Španiji, ki ga ne uspe uresničiti
- Tretji cilj je proti Avarom; podreditev Bavarcev je bil predpogoj za ta podvig
- Avari so med dogajanjem na Bavarskem še naprej prodirali proti zahodu
- Leta 788 ponovno vdrejo v Italijo
- *"Zdi se, da hočejo ostati v Raveni"* piše tamkajšnji kronist
- Franki jih v Italiji odbijejo, enako pa so uspešni tudi na Bavarskem, kjer jih še 2x odbijejo
- Karel Veliki postane neposredni sosed Avarov
- Leta 790 pride Avarska delegacija na Karlov dvor, vendar pogajanja ne obrodijo sadov
- Leta 791 Karel Veliki organizira prvi vojaški pohod proti Avarom
- Napadejo jih iz 3 smeri:
 - a. Na severu ob reki Aniži Karel Veliki ob pomoči Karantancev porazi Avare in jih potisne do reke Rabe
 - b. V sredini Karlov sin Pipin napade iz Furlanije preko slovenskega ozemlja; v pismu mami piše, da že v prvih dneh boja osvojijo utrdbe v Posavju; poroča, da je ujel 150 Avarov; takrat Avari izgubijo Gorenjsko s Kranjem
 - c. Na jugu vodi frankovsko vojsko furlanski vojvoda Erik, ki je imel med svojimi vojaki dobrega poveljnika Vojnomir "Slovana"
- Niso napadli središča Avarske države, ampak so samo poravnali mejo
- Večina ozemlja Slovenije je še vedno spadala pod Avarsko državo
- S strani tamkajšnjega prebivalstva je bil ta vojaški poseg prava agresija
- Leta 795/796 Karel Veliki sproži dokončni udarec
- Osvojijo središče Avarske države – Avarski ring (med Donavo in Tiso) – in ga terminirajo

- Temu so še dodatno pripomogla notranja nesoglasja znotraj Avarov zaradi prejšnjih porazov
- V toku Karlovega pohoda Avari sami ubijejo svojega kagana
- Erik iz Ringa v Aachen (središče Karlove države) pošlje avarski zaklad
- Novoizvoljeni kagan Avarov leta 796 odpotuje v Aachen in se sam preda Karlu Velikemu
- Zelo bliskovit pohod Frankov (v katerem se še posebej izkaže Vojnomir) je v nekaj tednih sesul enega največjih imperijev takratnega časa v Evropi
- Leta 797 pošlje Karel svojega sina Pipina v Panonsko ravnino, da uredi nekatera osnovna vprašanja glede uprave
- V resnici ga je poslal z namenom, da v Aachen pripelje še preostanek zaklada Avarov
- Avari so dokončno uničeni kot ljudstvo in Frankovska država dobi še zadnjo jugovzhodno slovansko pokrajino – Karniolo
- Frankovska država je kot mejno utrdbo štela mesto Peč na Madžarskem (mesto, kjer je stalo 5 cerkva)
- Avari ne obstajajo več, izginejo iz zgodovine
- Gre za etnično multizdružbo, kateri daje poglavitni člen ime
- Vojaška plast Avarov je bila poražena, skupnost razpade in tako izumre tudi ime
- Tukaj ni šlo za etnično čiščenje
- Od leta 796 naprej se ime Ober pojavi samo še nekaj krat in kasneje nikoli več
- Slovani se sčasoma izlijejo v prazno Panonsko kotlino – izkoristijo frankovski poseg
- Karantanci se preselijo v bolj rodovitno Madžarsko, podobno kot so storili Slovaki
- Na Božič leta 800 Karel Veliki postane cesar
- Frankovska država tako postane nadaljevalec antičnega zahodnorimskega imperija

- Za Bizanc priznanje tega cesarstva ni bilo enostavno, saj so se oni imeli za edinega pravega naslednika
- Ta spor se ohladi šele v 10. Stol., ko se sin nemškega cesarja Otona 1. Poroči z bizantinsko princeso
- Med cesarstvi pride do prerivanja za oblast na mejnih področjih
- Bizanc je takrat segal daleč na Balkan do meja današnje Republike Slovenije
- Napetosti se razvijejo med Aachnom in Bizancem
- Karel Veliki se po zlomu Avarov posveti upravni reorganizaciji tega velikega prostora
- Leta 803 konča Avarske vojne z ustanovitvijo mark
- Na jugu ustanovi Furlansko marko, na severu pa Vzhodno marko (Plaga Orientalis)
- V 10. Stol. se iz Vzhodne marke ustanovi Ost Rihi – današnji Österreich
- Obe marki sta upravljala prefekta
- Furlanski prefekt nadzira Istro, gornje Posavje, Spodnjo Panonijo (Med Dravo in Savo), Hrvaško (Karniola) in zaledje Dalmacije
- Vzhodni prefekt nadzira Karantanijo in Zgornje Posavje
- Furlansko marko so razdelili na:
 - a.) Ozemlje, ki je bilo pod neposrednim nadzorom prefekta/mejnega grofa/duksa – frankovski nosilec oblasti
 - b.) Vzhodno od tega ozemlja pa je bilo ozemlje razdeljeno slovanskim gentilnim družinam pod upravo knezov: kneževina Gačani z gentilnim knezom Borona, Posavje s knezom Ljudevit Posavskim
- Vzhodna prefektura je pripadla Bavarski, Furlanska prefektura pa Italiji
- Italija je tako ponovno segala v Panonsko ravnino
- Najbolj dramatične so bile te spremembe na področju Istre
- Za Istro se vname boj med Karlom Velikim in Bizancem

- Po bojih leta 788 Istra pripade Frankovski državi
- Franki tukaj začnejo uvajati fevdalizem
- Istra se razdeli med upravne enote
- Grofi – visoko situirani upravniki in še ne pripadniki visokega plemstva
- Pride do nasprotij med "Grki" (staroselci) in Franki
- Oblast v Istri takrat predstavlja duks Ivan (tudi Janez)
- O Ivanu je znanega malo, vemo le, da: je domačin v službi Frankov

- Nasprotja med staroselci in Franki so rešili s sodno razpravo – Rižanskim placidom
- Leta 804 pride do najpomembnejšega sodnega zbora v zgodnjesrednjeveški zgodovini slovenskega prostora: Rižanski placid pri reki Rižani (teče iz Črnega Kala v Koper)
- Placid = veča
- Na Rižanskem placidu so obravnavali pritožbo Istrskih kaštelov na račun frankovske cerkvene in provincialne uprave
- Vojvodi očitajo korupcijo; nalaga jim delovno obvezo, ki je pod Bizancem niso poznali; odvzel je zemljo in gozdove posameznim mestom; preureja upravo mest; na področja v okolici mest naseljuje pogane – Slovane
- Šlo je za srečanje dveh pravno-kulturnih sistemov: starorimska upravna ureditev proti frankovskemu fevdalizmu z osebno podrejenostjo
- Duks je posebljal frankovskega vladarja in vse nerazdeleženo je pripadlo Karlo Velikemu oz. duksu Ivanu
- Edina stvar, ki izstopa iz tega dvoboja, je prihod Slovanov: kraljevo zemljo so poselili/kolonizirali s Slovani
- Sklep placida: upočasnijo novotarije; upočasnijo uvajanje fevdalizma; ne postavljajo več centarhov; vrnejo nekaj oblasti toda **Slovani ostanejo**

- Mesta so se mogla odreči ozemlju; Slovani ostanejo tam, kjer ne škodujejo ostalim (se pravi, lahko so se naselili v notranjost Istre)
- Istrska obala je ostala "grška" po upravi in po prebivalstvu
- Šele v času Benetk se italijanizirajo
- Rižanski placid je najpomembnejši pravni dokument srednjega veka v vsej Evropi, ki je pokazal predvsem način uvajanja frankovskega fevdalizma
- Razmerje med frankovskimi mejnimi grofi in nosilci oblasti podrejenih gentilnih kneževin je prešlo v konflikte
- Najbolj dramatično je bilo v Posavju
- Med leti 819-823 se je odvijal upor Ljudevita Posavskega
- Če bi bil upor vezan samo na Posavje bi ga le bežno omenili; vendar se je razširil
- Povod je bila krutost in nestrpnost furlanskega mejnega grofa, prefekta Kadaloha
- Mejni grofje niso enaki grofom v notranjosti Frankovske države
- Temeljna razlika med grofom in mejnim grofom je samo lega
- Mejni grofje so skozi zgodovino do 12. Stol. na lestvici plemičev vedno nad grofi; predvsem zato, ker so branili državo
- Krajišnik = mejni grof za mejno krajino
- Takšen krajišnik ali mejni grof je bil tudi Kadeloh
- Viri ga označujejo kot nestrpnega, arogantnega, krutega
- Leta 818 Ljudevit Posavski pošlje v Aachen delegacijo z namenom, da naj cesarju Ludviku Pobožnem (sin Karla Velikega) posredujejo pritožbe in reorganizacijo uprave mejnega grofa
- Poslanstvo se vrne brez konkretnih odgovorov

- V tej pritožbi je potrebno videti vsaj upor proti samemu fevdalizmu in ne samo upor zoper krutega vladarja

Upor Ljudevita Posavskega

- Avari v tem času popolnoma izginejo iz prostora (rek "da je izginil kot Avar")
- Del Avarov se z dovoljenjem Karla Velikega leta 805 na področju Zgornje Panonije formira v zvezo, ki pa je kmalu ugasnila in izginila iz zgodovine
- Po ustanovitvi novih pokrajinskih gentilnih skupnosti se življenje začne formirati na novo
- Bilo je tesno povezano z uvajanjem fevdalizma
- Podobni upori, kot je bil ta v Posavju, so prihajali iz vseh področij, ne samo iz Posavja
- Leta 818 pritožba Ludviku Pobožnemu naleti na gluha ušesa
- Leta 819 Ljudevit Posavski prične z odkritim uporom – rebelium
- Ta upor kmalu preraste v vojno
- V prvi fazi upora zmaguje vojska Ljudevita
- Zaradi vojaških uspehov upor kmalu postane mikaven še za Karantance, Karniolce, Timočane in za Gradeški patriarh
- Istega leta poskušajo Franki upor zatreti z vojsko pod vodstvom prefekta Kadeloha
- Ljudevit porazi prihajajočo vojsko in prisili Kadeloha v umik
- Kadeloh se poražen vrne domov v Furlanijo, kjer bolan istega leta tudi umre
- Za naslednika izvolijo Balderika, ki prav tako kot njegov predhodnik nadaljuje boj z Ljudevitom
- Ljudevit se je zavedal realnosti prihajajočega se poraza, zato leta 820 ponovno pošlje delegacijo v Aachen z nalogo sprave obeh strani

- Predal se bo samo pod določenimi pogoji
- Ludvik Pobožni vse pogoje zavrne in zahteva Ljudevitovo predajo
- Istega leta Ljudevit pošlje sosednjim plemenom poslance z namenom, da se mu pridružijo v upor
- Uporu se tako pridružijo Karantanci, Karniolci, Timočani in Gradeški patriarh
- Prvi poskus združitve je odbil Balderik, kljub temu so se uspešno združili v vnovičnem poskusu
- Uporu se pridruži tudi knez Gačanov, Borna, ki pa ostane zvest Frankom
- Tako se med Ljudevitom in Borno vname spopad, kjer Borna mora priznati premoč
- Ljudevit prosi za pomoč Bizanc
- Zaradi notranjih sporov je Bizanc bil nezmožen posredovati
- Leta 820 na območje upornikov ponovno pošljejo vojsko
- Južno krilo, ki je prispelo iz Furlanije preko Kraških prelazov, so zadržali Karniolci
- Srednje krilo zadržijo Karantanci
- Severno krilo, ki je prispelo z Bavarske, pa zadržijo dolga in naporna pot, močvirnati Panonski kraji ter epidemije bolezni
- Do takrat večjih spopadov v Posavju ni bilo
- Ljudevit se vrne v utrdbe, ki so jih zgradili gradbeniki iz Gradeškega patriarhata
- Kljub močnemu prizadevanju Frankov da bi uničili nasprotnike, Ljudevit uspešno brani območje
- Franki se umaknejo, na poti nazaj pa podredijo Karantanijo in Karniolo
- V Karantaniji se leta 820 konča gentilna vladavina knezov
- Kneze zamenjajo frankovski grofi

- Franki uberejo drugačno taktiko in proti Posavju začnejo pošiljati manjše enote vojske, eno za drugo
- Želeli so utruditi vojsko Ljudevita in jo prisiliti k predaji
- Leta 821 se je Frankovska vojska je celo leto ropala in pustošila po Posavju
- Huda škoda pokrajine je zlomila voljo upornikov
- Leta 822 Ljudevit zbeži iz Siska v deželo kneza Borne
- Borna ga sprejme, Ljudevit pa ga v zameno ubije na mestu in prevzame njegovo vojsko
- Na področju Like se mu upre ogromno ljudi, ki so nedvomno zvedeli za umor
- Leta 823 sorodnik Borne, Ljudemisel, ubije Ljudevita
- Tako se upor formalno tudi konča

- Sodelovanje Karniolcev v uporah je imelo hude posledice
- Slovanska plemena so se izkazala kot nezanesljiva
- Franki zato spremenijo upravno strukturo in zamenjajo gentilne kneze s frankovskimi grofi
- Posledično to pomeni konec relativno samostojne Karantanije in Karniole
- O Karantaniji vemo veliko, o Karnioli pa sila malo
- Obe državni tvorbi sta imeli sila podobno strukturo
- V kraju Koseze (stare Koseze, ne nove) je bil eden največjih kmetov, imenovan Kamnar; Kamnar in kosezi is Kosez so ob izvolitvi novega Kranjskega deželnega kneza v Ljubljano peljali pisano kravo; podobno pomembno vlogo sta kamen in krava odigrala na Gosposvetskem polju; predstavljata zelo star spomin na ustoličevanje knezov na področju Karantanije in Karniole
- Po uporah Bavarski grof Helmvin zamenja zadnjega Karantanskega kneza Edgarja

- Germani so ohranjali germansko-mitološka imena, zato so krščanstva imena skoraj izključno pripisovali Slovanom
- Za Karniolo nimamo jasnega prenosa oblasti po upor
- Leta 827 v Panonijo vdrejo Bolgari
- S svojim ozemljem segajo vse do Srema
- Slovanske kneze v Panoniji zamenjajo Bolgarski rektorji
- Franki odstavijo furlanskega prefekta Balderika
- Leta 828 pride do razdelitve Furlanske krajine na 4 grofije (ne vemo zagotovo katere, domnevno so to bile Istra, Furlanska krajina, Grofija ob Savi in Spodnja Panonija)
- Te 4 grofije so priključene Vzhodni marki
- V vzhodno prefekturo je tako ponovno vključena tudi Karantanija
- Italija ne sega več v Panonijo ampak se njena meja utrdi na Kraških prelazih
- V Dalmaciji še naprej živijo slovanska plemena (Liki) pod vodstvom slovanskih knezov, iz katerih kasneje nastaneta Hrvaška in Bosanska srednjeveška država
- Delitev iz leta 828 postane sprejeta delitev tudi v letu 843, ko se Frankovski imperij razdeli na 3 dele
- Meja na vzhodu Lotarjeve države tako ostanejo Kraški prelazi iz delitve leta 828
- Bolgari leta 828 poskušajo z vojaškimi vdori, a se meja izkaže kot čvrsta in jih odbijejo
- Razdelitev Furlanske prefekture se tako izkaže za izjemno uspešno

Furlanska krajina

- Ime izhaja iz poslovanjene oblike antičnega imena Forum Julij (Čedad)

- Leta 568 Čedad postane sedež duksa
- Leta 737 v Čedadu poleg duksa rezidira še Oglejski patriarh
- Pokrajina je bila ves čas tesno povezana s kraji desno od velikega razvodja (med Jadranskim in Črnim morjem)
- To mejno lego je še dodatno utrdil čas Avarov
- Meja ni služila samo kot obrambni mehanizem ampak tudi kot stičišče trgovin širom sveta
- Avari so bili v prvi vrsti trgovci z mesom, lesom in sužnji, vse kar je Italiji primanjkovalo
- O tem priča Čedadski evangelijar – kodeks, kjer s se na robove podpisovali romarji z vzhoda; v tem kodeksu bi naj bil originalni podpis sv. Marka
- Kodeks je iz 5. Stol., podpisi v njem pa segajo vse do 9. Stol.
- Vse skupaj beleži okrog 1600 imen
- Med imeni se pojavijo tudi Karantanski grof Vitagoja, Bolgarski knez Boris in še drugi veljaki tistega časa
- Ta kodeks priča o tem, da je bila ta meja ves čas prehodna in kontakti med ljudmi so ves čas tekli
- Najstarejši podpis je podpis Hrvaškega kralja Trpimirja

Istra

- Na področju Istre pride do velikih sprememb po letu 788
- Rižanski placid je izpadel v korist Staro-bizantinski upravni strukturi
- Listina vdove Maru iz leta 847, ki je narejena po Bizantinskem vzorcu, je dokaz, da je še v 9. Oz. 10. Stol. dominirala Bizantinska uprava

- Jezik je bil grški
- Prehod med upravnimi sistemi je trajal več kot 100 let – mnogo dlje kot drugod po Evropi
- Istro so sestavljali avtonomna mesta in kašteli – majhni kraji na vzpetinah, obdani z utrdбами (najbolj znan med njimi je Motuvun)
- Navzven se je zamenjal samo naziv upravitelja Istre: vojaškega mojstra zamenja frankovski duks
- Tako v 10. Stol. na čelo Istre imenujejo mejne grofe
- Relativno avtonomna mesta (Koper, Izola, Piran) so ohranili antični upravljalni karakter; edina razlika v tej zadevi je prihod novih prebivalcev – Slovanov
- Istra obdrži gosto škofijsko mrežo
- Preživele škofije so bile Pula, Poreč, Novi Grad, Pičelin in Trst
- V Novi Grad se preseli Emonska škofija, zato se v tem času imenuje Emona
- Škofi niso imeli oblasti nad mestom, bili pa so visoko na socialni lestvici
- Edina izjema pri tem je bil tržaški škof, katerega je podpiral sam nemški cesar Lotar
- Večje spremembe v upravi prinesejo Benetke v 2. polovici 10. stol., ko zavzamejo Istro

Spodnja Panonija

- Leži vzhodno od Karniole
- Franki so Panonijo delili na Zgornjo in Spodnjo, med obema je bila meja reka Drava
- Spodnja Panonija je na vzhodu omejena z reko Donavo
- V 9. Stol. pride do spremembe v navajanju lege

- Kronisti 9. Stol. Spodnjo Panonijo označujejo za prostor severno od Drave, med Rabo in Donavo s središčem v Blatenskem Kostelu blizu Blatenskega jezera; Zgornjo Panonijo pa označujejo kot majhen del med Rabo in Donavo
- To spremembo je mogoče povezati z reformo Furlanske prefekture iz leta 828
- Spodnjo Panonijo so torej omejile Drava, Raba in Donava
- Reka Raba istočasno postane meja med Passavsko in Salzburško škofijo
- Del slovenskega ozemlja v okolici Ptuja je bil del Frankovske Spodnje Panonije in del Pribinove ter Kocljeve države
- Spodnja Panonija je frankovska divja dežela/divji zahod, prazen prostor, ki vabi vse, ki bi si želeli kolonizirat
- Istočasno je bila dežela priložnosti in dežela nevarnosti
- Na Slovaškem v Nitri je bival knez Pribina, član slovaškega plemstva
- Pribina leta 833 zbeži iz Nitre zaradi Moravskega kneza Mojmirja Prvega
- Zbeži v Spodnjo Panonijo, kjer si pridobi večjo ozemlje predvsem zaradi dobrih odnosov z Bavarci
- Dobre odnose z Bavarci je še dodatno utrjevala njegova žena, ki je bila Bavarka
- Dobre odnose je gojil tudi s Salzburškim škofom Alramom
- Pribina je bil še pogan, žena pa že kristjanka
- Pribina je do konca življenja ostal lojalen Ludviku Nemškemu
- Leta 832 pride do spremembe na čelu Vzhodne prefekture
- Mejnega grofa Geroda zamenja Ratbod
- Istočasno se severno od Vzhodne prefekture oblikuje nova državna tvorba – Velika Moravska
- Leta 822 je Veliko-moravska prvič omenjena v virih in že označena kot "velika moč"
- Moravani so podrejeni Frankom

- Najstarejše cerkvene najdbe pričajo o tem, da je v 9 stol. Veliko-moravska bila priča intenzivnemu pokristjanjevanju
- Veliko-moravani so prevzeli pokrajinsko ime ter se združili s staroselci, ki so tukaj prebivali
- Moč Moravanskega kneza je rastla, pojavilo se je plemstvo
- Obstajala je še ena državna tvorba: samostojna kneževina v Nitri s Pribino na čelu
- Moravanski knez je začel širiti svoj imperij
- V okviru te širitve je prišel v stik s Pribino in s Franki na drugi strani
- Moravani porazijo Pribino in le ta je prisiljen z družino in velikaši zbežati iz Nitre
- Pribina pribeži leta 833 k Ratbodu
- Slovaki si lastijo zgodovino Spodnje Panonije kot lastno zgodovino, kar pa je seveda fikcija; Salzburški anali so namreč dokazali, da so tam živeli Karantanci in ne Slovaki
- Pribina se na begu upre na Bavarce in na Salzburg
- Istočasno se da krstiti skupaj s sinom Kocljem (germanska pomanjševalnica za Kadeloha)
- Podredi se Ratbodu, vendar se zaradi spora preseli v Posavje k Bolgarom
- Tukaj vlada Bolgarski vazal Ratimir
- Ratbod zelo kmalu napade Ratimirja in ga prežene iz Posavja
- Pribina medtem zbeži na Gorenjski h grofu Salachu, kateri ga sprejme in doseže premirje med njim in Ratbodom
- Iz rok Ludvika Nemškega Pribina sprejme kos zemlje – Zalo v okolici Blatnega jezera
- Na tem mestu zgradi utrdbo Blatenski Kostel
- Utrdba se je nahajala na neprehodnem močvirnatem območju, ki je bilo zelo težko dostopno

- Od tukaj Pribina kot vazal utrjuje mejo, kolonizira prazno ozemlje ter krepi gospodarsko in vojaško moč Frankov
- V času Pribine se na ozemlju Spodnje Panonije zgradi 12 cerkva (tako pravi Conversio)
- Vmes se zgodi nekaj nepričakovanih dogodkov
- Leta 843 v Verdunu Frankovsko državo razdelijo na 3 dele
- Pribina kot vazal dobi v roke celotno slovensko ozemlje vzhodno od Kraških prelazov
- Meja med Lotarjem in Ludvikom Nemškim postane državna meja med Italijo in Nemčijo
- Moravani so upali, da bodo lažje prišli do samostojnosti z uporom
- Leta 844 Ludvik Nemški pokori Bodrijce v okolici Baltika, leto kasneje pokori 14 Čeških knezov in tako dobi v roke Češko, leta 847 pa napade Veliko-moravsko državo in odstavi ter zamenja kneza Mojmirja z njegovim nečakom Rastislavom
- Ludvik Nemški sklene mir z Bolgari, kateri mu v zameno podarijo Vzhodno Slavonijo; Franki to ozemlje priključijo Spodnji Panoniji
- Tako je Spodnja Panonija zdaj segala vse do reke Donave
- Pribina se izkaže kot zvest vazal n dober katolik, zato so mu dodali še to ozemlje (okoli 100 kraljevih kmetij = 4000 hektarov)
- Leta 847 dobi Pribina glavno nagrado: vse, kar je do tega časa dobil od Ludvika Nemškega v fevd, zdaj dobi v last
- Imenuje ga za mejnega grofa Spodnje Panonije in ga tako izenači z naslednikom Ratboda
- Iz te kupčije so bile izvzete le posesti Salzburške nadškofije (predvsem Ptuj)
- Pribino označujejo kot duksa, Koclja pa ne, čeprav je imel isti naziv
- Pribina do smrti deluje kot zvest vazal in svoje delo opravi izvrstno
- Naseli Bavarske in Slovanske koloniste

- Viri imenujejo 36 krajev, 23 od teh ima germansko ime, preostali pa slovansko
- Slovanov iz Karantanije in Karniole preprosto ni bilo dovolj, da bi kolonizirali še celotno Spodnjo Panonijo
- Največ krajev z nemškimi imeni je bilo na ozemlju današnje Republike Slovenije
- Predel vzhodno od reke Zale se je imenoval Slovenska marka (bil je poseljen s slovanskim prebivalstvom in je bil otok sredi germanskih krajev)
- Etnična struktura Spodnje Panonije je bila zelo pestra a vendar je delovala kot dobro organizirana Frankovska celota
- Prihod Germanov ni spremenil etnične strukture (Slovanov je bilo vendarle več)
- Na poenotenje sama etnična struktura ni vplivala kaj dosti
- Faktor, ki je še najbolj vplival na poenotenje, je bil osnovni jezik cerkvene liturgije: latinščina, v Bolgarski vojvodini pa grščina
- Frankovska država je delovala kot celota prav zaradi latinščine, ki je ljudi širom države združevala v eno
- Conversio z navdušenjem poudarja, da je Pribina upošteval tudi nasvete Salzburga in spoštoval njihove pravice
- S Salzburškim škofom Jupramom je bil v dobrih odnosih, zato je le ta posvetil še 5 cerkva
- Najbolj znana samostanska cerkev je bila v Blatenskem Kostelu
- Ta isti škof je v Kostel poslal delavce, ki so dogradili in utrdili utrdbo
- Na tloris cerkva po vsej Spodnji Panoniji je vplivala tudi Furlanija (triperesna deteljica)
- V Karantaniji so cerkve istočasno posvečevali pokrajinski škofi
- V Spodnji Panoniji je začel delovati proces nastajanja cerkvene organizacije
- Cerkvena organizacija je temeljila na redki mreži cerkva, ki jim še ne moremo reči farne cerkve

- Te cerkve so služile kot cerkvena središča, nastala so v Spodnji Panoniji, na Ptuju, v Šempetru, Hočah, Gornjem Gradu; vse ostale cerkve so nastale v naslednji fazi
- Na Ptuju je takšno cerkveno središče cerkev sv. Jurija (domnevno bi naj bila na Ptuju še ena takšna cerkev)
- Ta cerkvena središča so bile lastniške cerkve: nastanek takšne cerkve je povezan s fevdalcem (cerkveni ali posvetni) ali njegovo rodbino; Karolinški grofje so jih zgradili v smislu lastne kapele, kjer so delovali tudi duhovniki
- Te kapele so kasneje služile kot središčne točke od koder so pokristjanjevali
- V uporabo jih dobijo Oglej, Salzburg, Passau,...
- Lastniki so še vedno fevdalci
- Pojavi se ogromno spornih točk med posvetno in cerkveno upravo
- V tem času ne obstaja cerkev, ki ne bi bila lastniška
- Ptujška cerkev je bila npr. last kneza Koclja ("tisti izdajalec")
- Verjetno je bila že Pribinova in jo je kasneje podedoval Kocelj
- Za vse Frankovske cerkve je veljalo, da vsaki pripada 1 kmetija, katera mora biti prosta vsake obveznosti in da morajo biti duhovniki prosti vseh drugih obveznosti
- Cerkvena fevdalna služba je bila za te duhovnike edina prioriteta
- Ti privatni duhovniki so zaradi potreb prešli pod okrilje škofa
- Vse dajatve in zemlja so bili last fevdalca
- Delovanje cerkve je bilo v rokah nadškofa
- Pri posvečevanju novih duhovnikov sta sodelovala nadškof in fevdalec
- Iz teh trenj in nesoglasij, ki so nastajala, se je kasneje razvil boj za investituro
- Končal se je šele v 12 stol. oz. v 13. Stol.

- Iz tega časa (natančneje iz leta 970) je ponaredek, ki govori o Ptujju: v 9. Stol. je bil Ptuj označen kot *civitas*, kar lahko pomeni mesto ali utrjen grad
- Kljub temu da je ponaredek, je vsebinsko zelo točen in dosleden
- V zgodnjerednjeveškem času je bil grad kamnita/lesena utrdba, obdana s palisadnim obzidjem in jarkom z vodo ali brez nje, znotraj katere so se naselili kmetje, trgovci in sužnji
- V našem primeru *civitas* pomeni mesto; ponaredek govori o antičnem mostu, mostnini, mestni pristojbini; celotni opis je opis organiziranega mestnega naselja
- Ptuj je bil takrat edino celinsko mesto na Slovenskem, ki ima antično kontinuiteto

- Leta 861 Pribina umre
- Ubijejo ga Moravani v boju (tisti, pred katerimi je bežal)
- Zamenja ga sin Kocelj
- Mejnega grofa Ratboda leta 854 odstavijo
- Leta 865 Ludvik Nemški za novega prefekta Vzhodne prefekture imenuje sina Karelmana
- Karelman začne v Vzhodni marki uveljavljati avtonomno politiko
- Leta 858 Karelman z Rastislavom in z Moravani sklene premirje – zaščiti si hrbet
- Po premirju se Karelman začne javno upirati svojemu očetu
- Njegov cilj je bil ustvariti samostojen regnum/riche – gospostvo
- Iz Vzhodne marke tako med leti 857-861 izganja vse pristaše Ludvika Nemškega
- Posledično bežijo Pribina, Karantanski grof Pabo, grof Vitagovo, grof Richer, ...
- V teh časih je človekov največji sovražnik oče/sin
- Pribino v tem času ubijejo, Koclju pa uspe pobegniti

- Leta 861 se Kocelj nahaja v Regensburgu
- Ludvik Nemški začne leta 860 podarjati večje zemljiške posesti Bavarskim velikašem in cerkvi
- Tako Salzburg leta 860 dobi obširna področja Koroške in Štajerske (Ptuj, Lipnica, Gospa Sveta)
- Pojem Karantanec v tem času pridobiva na svojem pomenu: nekateri viri s tem imenom označujejo celotno Vzhodno Prefekturo
- V Vzhodni prefekturi je bila ravno Karantanija najpomembnejši kos ozemlja
- Posledično so Karantanci kot nastajajoče ljudstvo najpomembnejše v vsej Vzhodni prefekturi
- Karelman je bil postavljen na čelo vseh Karantancev
- Kasneje je prefekt Gundaker enako kot Karelman bil na čelu Karantancev
- Karantanski pokrajinski škof Osvald je bil zaveznik Karelmana
- Osvald si je prizadeval to pokrajinsko škofijo preobraziti v pravo škofijo
- S pismo se je obrnil na papeža Nikolaja
- Pri tem je obšel hierarhijo cerkvene organizacije (obšel je Salzburg, kateremu je bil direktno podrejen)
- Kot proti-odgovor temu dejanju je Salzburg od Ludvika Nemškega dobil darovnico v obliki ozemlja, v katero je bilo vključenih 22 cerkva
- Naslednji proti-korak, ki ga sprejme Salzburg je ustanovitev nad-diakona oz. nad-duhovnika
- Naloga le tega je bila predstavljati vmesni člen med Salzburgom in Spodnjo Panonijo
- S tem so težnje Osvalda poskušali presekati
- Nad-duhovnik je nadzoroval vse duhovnike svojega okoliša; 1x na mesec so se vsi duhovniki tega prostora zbrali v nekem prostoru in diskutirali o prihajajočih nalogah in opravilih

- Ta politično-cerkveni spor je prenehal leta 863, ko umre Osvald
- Po letu 863 Salzburg ne imenuje več Karantanskega pokrajinskega škofa
- Upor Karelmana se podobno kot Osvaldov načrt ni izšel po njegovih željah
- Leta 865 pride do pobotanja med Ludvikom Nemškim in sinom Karelmanom
- V tem uporu se še dodatno izpostavi pomen Karantanije in Karantanskega grofa
- Do konca Karolinške dobe posebni položaj Karantanije postane dejstvo
- Leta 876 postane novi Karantanski knez/grof Arnulf – bodoči kralj
- Istega leta Arnulf prejme Karantanijo in Spodnjo Panonijo
- Karantanija in Panonija v virih nastopata kot celota
- Istega leta se Karantanija prvič omenja kot regnum (gospostvo)
- Takrat je bila etnogeneza Karantancev na vrhuncu
- Karantanci se začnejo formirati kot 1 etnija
- Na področju vzhodnih Alp bi lahko nastalo ljudstvo ali narod Karantancev, vendar do tega ni prišlo
- Leta 862 je Kocelj imenovan za kneza Spodnje Panonije
- Istega leta je Ludvik Nemški nameraval dokončno urediti razmere z Veliko-moravsko državo
- Istega leta se pogaja z Bolgari, ki so pogajanja krvavo potrebovali zaradi strahu pred Bizancem
- Leta 863 pride med Bolgari in Ludvikom Nemškim do pakta o pomoči in o nenapadanju
- Bolgari so bili v tem obdobju še pogani; začasno je potekalo pogajanje Bolgarskega kneza Boruta za njegov krst
- Napetosti med Rimom in Bizancem so naraščale

- Ko je Bizanc zvedel za pogajanja med Ludvikom Nemškim in Bolgari je v Bolgarsko državo poslal vojsko in Bolgari so se brez boja predali
- Bolgari nad rezultatom te velike spletke niso bili navdušeni
- Vedeli pa so, da bi v primeru podreditve Bavarski škofiji in posledično tudi Frankovski državi pomoč ob morebitnih napadih sovražnikov bila zelo daleč vstran
- Bizanc jim je bil zelo blizu, zato so to prisiljeno pokristjanjevanje sprejeli
- Leta 866 Bolgari ponovno prosijo, da bi se želeli nasloniti na zahod, vendar se Rimski papež tem prošnjam ni odzval; Bolgarijo je tako žrtvoval Bizancu
- Leta 870 Bolgarska država dokončno postane del Bizantinskega imperija in del vzhodne cerkve
- Karantanci so bili zahodni sosedi Bolgarov
- Bolgarski knez Boris se je pogajal tudi z Rastislavom in Veliko-moravske države
- Rastislav je tako imel samo še enega zaveznika – Bizanc
- Leta 862 pošlje v Bizanc delegacijo z namenom, da bi iz Bizanca prejeli škofa
- Če neka politična entiteta ni premogla samostojne cerkvene dieceze, je kaj kmalu propadla
- Rastislav si je želel škofa in nekoga, ki govori slovansko
- O teh dogodkih pripovedujeta 2 vira in sicer: *Žitja Kostantina* in *Žitja Metodi* – Življenjepisa Cirila in Metoda
- Rastislav je sprva prosil Rim, vendar se le ta ni odzval
- V Bizancu takrat vlada Mihael 3.
- Na čelu Bizantinskega patriarha je bil Foti
- Oba sta z zanimanjem sprejela poslance z Veliko-moravske
- Z uspešnim posegom bi Bizanc lahko pridobil močnega zaveznika

- Kljub temu niso zaupali besedam Rastislava, zato na Veliko-moravsko ne pošljejo škofa ampak 2 Misijonarja – brata iz Soluna, Konstantina in Metoda
- Metod je bil starejši izmed bratov; misijonaril je po Kavkazu in na Krimu, izkaže se predvsem kot dober organizator
- Konstantin, mlajši brat, je v Bizancu deloval kot glavni knjižničar tamkajšnje knjižnice ki je veljala za najbogatejšo v Evropi ter kot učitelj na najkvalitetnejši Bizantinski šoli,; bil je izjemno inteligenten mož, dober prijatelj Fotija in veljal je tudi za dobrega retorika
- Oba sta obvladala slovanski jezik, zato sta bila povsem primerna za to nalogo
- Pred odhodom Konstantin sestavi prvo slovansko abecedo – glagolico
- Začne prevajati obredne knjige (predvsem evangelije); prevajal je v jezik makedonskih Slovanov
- Jezik je bil zelo podoben vsem ostalim slovanskim jezikom
- Dandanašnje razlike med slovanskimi jeziki še takrat niso bile tako izrazite
- Makedonski slovanski jezik je tako postal prvi knjižni slovanski jezik v zgodovini
- Ko sta brata iz Soluna prispela na Veliko-moravsko, sta naletela na Bavarske misijonarje
- Bizantinski misijonarji so se od Bavarskih ločili predvsem po tem, da so bili veliko bolj prilagodljivi in mehkejši po metodah, ki so jih uporabljali
- Frankovska cerkvena organizacija je sredi 9. Stol. že imela trdno zgrajen fevdalni značaj
- Cerkvni dostojanstveniki so na svoja ozemlja gledali podobno kot plemiči: osebna last je samo njegova in od nobenega drugega
- Močno so se branili zunanjih vplivov in vmešavanj, še posebej zmanjševanju dohodkov
- Franki so zagovarjali latinsko bogoslužje

- Sredi 9. Stol. se je vso zahodno bogoslužje poenotilo po Rimskem: strogo uniformirano z uporabo latinščine
- To poenotenje se je začelo v času Karla Velikega in Rimskega cesarja Hadrijana
- Karel Veliki leta 790 je od njega sprejel knjižico jasnih navodil bogoslužja – sakramentarij
- Ta navodila je sprejel in po njih zastavil politiko Frankovske države
- Ti dogodki so zaznamovali prvi večji spor med Zahodno in Vzhodno cerkvijo
- Vzhodna cerkev namreč med bogoslužjem ni uporabljala latinščine ampak žive ljudske jezike
- Še danes Vzhodna cerkev uporablja staro grščino, koptščino, ...
- Zaradi teh razlik posameznih Cerkev gre razumeti metode Konstantinovega dela
- V teh razlikah se tako za ljudi oblikujeta 2 poti pokristjanjevanja:
 - a.) Frankovska metoda, ki je prinašala Frankovsko nadoblast in nastanek raznih cerkvenih središč
 - b.) Druga, Bizantinska pot, je prinašala prilagajanje daljnim elementom
- Oba brata sta bila poslana kot poslanca tuje sile
- Metod je redno poročal o dogodkih neposredno Bizancu in je do konca svojega življenja ostal zvest
- Bizantinska država je v praksi bila predaleč, da bi si zagotovila nadoblast nad Veliko-moravsko državo
- Leta 864 se Fotijevo nezaupanje Rastislavu izkaže za pravilno
- Istega leta namreč Franki vdrejo v Veliko-moravsko državo in oblegajo center države, grad Devinj (ime je povezano z devico)
- Rastislav se je primoran predati in dokončno prizna nadoblast Ludviku Nemškemu
- Veliko-moravska država je bila tako uničena

- V cerkvenem pogledu je bilo ozemlje priključeno škofiji Passau, kot misijonarsko področje in ne kot diecezo
- Na takšnem področju so lahko misijonarili tudi "tujci"
- Brata iz Soluna sta prispela v Veliko-moravsko v času, ko je bilo misijonarjenje zaradi političnih dogodkov močno oteženo
- Foti se ravno takrat spre z Rimskim papežem Hadrijanom
- V prvih 2 letih bivanja na Veliko-moravskem pride tudi do desputov (besedne izmenjavanje argumentov) med Konstantinom in Metodom in med Passauom – večno vprašanje jezika v cerkveni liturgiji
- Popolna tišina Bavarski virov o tem področju priča o uspešnosti misijonarjenja Konstantina in brata Metoda
- Leta 868 se odločita, da je njuno delo postalo pretežko, zato se napotita proti Benetkam (bile so v Bizantinski lasti) in od tam proti Solunu
- Pot ju nese preko Kocljeve Spodnje Panonije
- Najverjetneje sta potovala mimo Ptuja
- Takrat pride do prvega srečanja med Kocljem in bratoma iz Soluna
- Kocelj takrat še vedno zvesto izpolnjuje delo Frankovskega vazala
- Njegova žena, ki je bila Bavarka, je predstavljala naravno zvezo med Bavarsko in Spodnjo Panonijo
- Na položaj vzhodnega prefekta je bil ponovno imenovan Karelman
- Od leta 864 dalje vodi politiko podrejenosti Nemški državi
- Med leti 864/865 Salzburški nadškof prenoči v Blatenskem Kostelu in takrat posveti še 11 cerkva
- Kocelj pridobi na pomenu: v kraljevih zapiskih ga od tistega leta naprej imenujejo duks
- Kocelj je bil zelo izobražen človek (znal je brati, pisati in govoriti več jezikov)

- Prihod 2 mislecev v Spodnjo Panonijo je bil za Koclja pravi praznik
- Na dvoru ju gosti in na njega pustita zelo dober vtis
- Ta prihod je spremenil Kocljevo usmerjenost iz profrankovske v proslovansko
- Spoznal se je z glagolico in se je tudi naučil
- Kocelj je dal bratoma iz Soluna v uk 50 učencev z nalogo, da se od njiju učijo brati in pisati slovanske tekste ter poučevanja krščanske vere v domačem jeziku
- Kocelj je še naprej ostajal zvest takratni politiki Frankovske države
- Brata iz Soluna ne ostaneta tam za dolgo ampak potujeta naprej v Benetke
- Takrat je prišlo do tesnejšega povezovanja med Rastislavom in Kocljem
- Poslanec papeža Nikolaja 1. Sreča Konstantina in Metoda na poti v Benetke in ju povabi na papeški dvor v Rim
- Oba so Franki namreč obtoževali krivoverstva
- Oba sta se na povabilo odzvala, vendar je bil takrat Nikolaj že mrtev; sprejme ju Hadrijan 2., pri kateremu oba uspešno prestaneta test pravovernosti
- Papež dovoli bogoslužje v slovanskih jezikih, po vzhodnem obredu in obema da pristane, da nadaljujeta z misijonarjenjem
- Konstantin v Rimu vstopi v samostan, kjer sprejme ime Ciril
- Leta 869 Ciril umre
- Metod, potrto ob smrti brata, je želel odnesti truplo v Solun in ga tam pokopati
- Istega leta pride do slovanske vstaje proti Frankom
- Upor so ustvarili Porabski Slovani, Svetopolk (nečak Rastislava), Čehi, Kocelj in Karantanski grof Bundakar
- Bundakar hitro pade v boju, Čehi in Porabski Slovani pa s Franki hitro dosežejo premirje

- Vojna Frankov z Veliko-moravani ne prinese uspehov, zato še istega leta nastaneta 2 samostojni slovanski državi: Veliko-moravska in Kocljeva Spodnja Panonija
- Kocelj ne funkcionira več kot upravitelj, ampak vlada kot slovanski knez do njegove smrti leta 874
- Leta 869 se Svetopolk, Rastislav in Kocelj uprejo na papeža Hadrijana 2.; želeli so, da bi le ta poslal škofa, ki bi deloval v imenu Rima in ne v imenu Frankov
- Nikolaj 1. Se na prošnje Bolgarov ni odzval, zato je bil Hadrijan 2. Tem prošnjam skoraj prisiljen ugoditi
- Rim je začutil priložnost, da bi si podredil pomembno prehodno ozemlje in bi od tam deloval kot protiutež močni nemški lastniški cerkvi
- Nasprotja med cerkveno in posvetno oblastjo se tukaj še dodatno razširijo
- Hadrijan 2. Leta 869 posveti Metoda v škofa in ga pošlje v Spodnjo Panonijo
- S seboj je nesel pismo Hadrijana 2., v katerem jasno piše, da deluje v imenu papeža in da v njegovem imenu vodi cerkveno organizacijo
- Slovanski jezik je bil tako v praksi liturgični jezik
- Kocelj ni bil zadovoljen, zato pošlje Metoda nazaj v Rim s prošnjo, da ga papež posveti v nadškofa in bi tako bil enakovreden Salzburgu
- Metod postane nadškof Sirmiuma (Sremska Mitrovica); obnovi Sirmijsko škofijo s sedežem v Blatenskem Kostelu
- Spodnja Panonija in Veliko-moravska sta tako postali del ene dieceze
- S tem se je zgodilo to, proti čemu se je Salzburg boril nekaj let prej s škofom Osvaldom
- Še dodaten udarec Salzburgu je papež pripravil s tem, ko je poslal še odposlanca za Slovane
- Metod se nasloni na pooblastila Bizantinskega cesarja, da bogosluži v slovanskem jeziku

- Politični udarec Koclja in Rastislava je tako uspel
- Območje delovanja Metoda je bila v prvi vrsti Spodnja Panonija, v Veliko-moravski pa se je cerkvena organizacija šele uveljavljala
- Na področju Spodnje Panonije je bil ne nazadnje tudi sedež nadškofije
- Veliko-moravska je bila Frankom naravna tarča napada
- Uspeli upor proti Frankom pomeni vrh Kocljevih in Rastislavovih prizadevanj
- Takrat se preneha tok Nemške kolonizacije in obe slovanski območji se ponovno trdno povežeta med seboj
- Bavarci v tem času spišejo *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*
- Salzburg se sosedov loti z zvijačami in s silo
- Takšna politika je kmalu obrodila sadove
- Svetopolka Franki pridobijo na svojo stran
- Leta 870 Bavarci ujamejo Rastislava in ga oslepijo ter zaprejo v ječo, kjer kmalu umre
- Istega leta na Veliko-moravskem ujamejo Koclja in ga odpeljejo na sodni zbor v Regensburg
- Na tem zboru je obsojen in zaprt
- Zahodni del Veliko-moravske ponovno prevzamejo Franki
- Svetopolka držijo na Karelmanovemu dvoru v hišnem priporu
- Sredi priprav na napad na Spodnjo Panonijo pride na Veliko-moravskem do ponovnega upora
- Bavarci pošljejo Svetopolka, da bi pomiril spor
- Svetopolk izkoristi priložnost in se spremeni v sovražnika ter uniči Frankovsko vojsko
- Frankovski načrt poraziti Spodnjo Panonijo tako propade in Salzburg se Koclja lahko loti samo s pisano besedo

- Conversio govori o pokristjanjevanju Karantancev a ob tem misli območje Karantanije in Spodnje Panonije
- V tem času Kocelj konstantno podpira Metodov nauk
- Dopisuje si celo s papežem
- Leta 870 v smislu prilagoditve novi obliki bogoslužja spremenijo obred iz vzhodnega v zahodnega
- Takrat so grške maše zamenjali z mašami sv. Petra
- Ob smrti in pokopu Metoda so molili v grščini, slovanščini in latinščini
- Iz tega obdobja so ohranjeni tudi najstarejši pisani molitveni obrazci
- Na območje Spodnje Panonije so začeli uvajati Frankovski upravni sistem
- Kocelj je začel graditi Frankovsko državo s slovanskim jezikom
- O uvajanju frankovskega upravnega sistema govori *Zakon sudni ljudem* – dokument, ki kombinira pravne norme; je najstarejši zakon takšne oblike (zakoni proti pravnemu redu in ne zakoni osebnega civilnega prava)
- Dokument govori o zakonih proti poganskemu bogoslužju, proti prekrškom proti pravnemu redu; govori pa tudi o uvajanju institucije porote v sodni postopek
- Oba življenjepisa bratov iz Soluna govorita o knezu Koclju zelo pozitivistično
- Leta 873 papež doseže, da Franki Metoda izpustijo
- Franki niso uspeli uničiti Veliko-moravske države, zato leta 874 z dogovorom Ludvika Nemškega priznajo Svetopolkovo samostojnost, on pa bo v zameno plačeval letni davek
- Žrtev tega sporazuma sta bila Kocelj in Metodova cerkev
- Svetopolk je dovolil Bavarskim misijonarjem prost vstop v Veliko-moravsko, posledično pa je Kocelj izgubil močnega zaveznika
- Bavarci leta 874 premagajo Koclja in ga zamenjajo z Bavarskim grofom Gozvinom

- Spodnjo Panonijo priključijo ponovno Bavarski
- O usodi Koclja ne vemo veliko
- Metod je na Veliko-moravskem še vedno deloval
- Leta 880 tretjič odpotuje v Rim se oprat obtožb krivoverstva
- Leta 885 Metod umre
- Na Veliko-moravskem je bila slovanska cerkev že v zatonu
- Njegov učenec in naslednik Gorazd nadaljuje Metodovo delo, vendar še zdaleč ni bil tako uspešen kot njegov učitelj
- Gorazd se kaj kmalu umakne iz Veliko-moravske države
- Seme črkopisa, prevodi in uporaba slovanskih besed je ostalo v ljudeh in je klilo skozi majhne fragmente slovanskih piscev
- Leta 862 se v virih prvič pojavijo Madžari
- Leta 887 Madžari že domujejo na področju Bratislave

Rast pomena rodbine in uvedba primogeniture

- Od 11. Oz. 12. Stol. naprej plemiške rodbine označujemo po gradovih
- do 11. Stol. gradov še ni bilo, zato plemiške rodbine označujemo po imenih članov
- Karolinško plemstvo npr. je živelo znotraj karolinškega dvora
- Na mnoga ozemlja, ki so jih imeli v lasti, sploh niso stopili
- Po 12. Stol. plemiški dvor zamre; po Karlu Velikem obstajajo trije dvori in izgubijo pomen za plemstvo
- Plemstvo se tako začne umikati na svoje posesti – v gradove
- Povsem se spremeni dojemanje družine

- Karolingi dojemajo za svoje sorodnike vse svoje sorodstvo v tisti generaciji; sorodstvo po materini strani je bilo praviloma močnejše
- Ob smrti vodje se je ozemlje razdelilo med vse njegove naslednike – vse sinove, zete
- Prihajalo je do cepitve zemlje
- Ludvik Pobožni je uspel obdržati vso zemljo zato, ker je Karel Veliki preživel vse svoje sinove, razen Ludvika
- Fevdalizacija je v 11. Stol. močno pripomogla k spremenjenemu pogledu na družino
- Plemstvo si ob umiku na lastne posestvi začne graditi gradove
- Zemlje niso želeli več deliti
- Zahodna Evropa je ponovno odkrila Rimsko pravo – primogenituro ali dedovanje po najstarejšem sinu
- posest se tako ni več delila, ampak se je dedovala po enem sinu
- ime rodbine je bilo pred 11. Stol. izjemnega pomena
- Karolingi so dejansko Pipinidi, ker je bilo osrednje ime rodbine Pipin, šele nato Karel
- Zaradi pomena Karla Velikega se je družine prijelo ime Karolingi
- Na koroškem so se prvi vojvode imenovali Markvartinci po imenu Markvant; 20 let pred smrtjo zadnjega člana rodbine ustanovijo grad Eppenstein, po katerem jih danes poznamo kot Eppensteince
- Prvi Štajerski vojvode so Otokarji, imenujejo pa se Traungaunci
- Ta sprememba pomena družine je bila prva Evropska revolucija – med leti 950-1200 – v zgodovini Evrope
- V srednjem veku obstajajo popolnoma različna si obdobja, ki jih med seboj ne moremo in ne smemo enačiti

KARANTANIJA OB KONCU 9. STOLETJA

- Leta 871 nemški kralj Ludvik Nemški podeli upravo nad grofijama v Obdonavju (Avstrija + Štajerska + vzhodni del Karantanije) grofu Aribu
- Aribo je prvi predstavnik družine Ariboncev, iz katerih se kasneje odcepi rodbina Traungaucev, kasnejših mejnih grofov
- Med leti 828-871 je uprava nad Vzhodno marko v rokah prefekta ali kraljevega sina
- Pozicija prefekta se ohrani – postane upravnik mejne vojne krajine
- Leta 871 se stanje normalizira (nič več vojne krajine)
- Leta 876 po smrti Ludvika Nemškega gospostvo očeta Karelmana prevzame njegov sin Arnulf, medtem ko oče zamenja Ludvika Nemškega na prestolu
- Tako to vzhodno gospostvo (Karantanija, Karniola in celotna Panonija) pristane v rokah Arnulfa
- Arnulf je bil edini Karoling, katerega center delovanja je bila tudi Karantanija
- Za njegovo ozemlje se iz samostanskega vira iz leta 884 navaja izraz Arnulfuv Regnum
- Iz tega ozemlja so bile izvzete Obdonavske dežele, ki so še naprej v rokah grofa Aribu
- Središče Arnulfuve moči je bila Karantanijarazvoj gospodarske infrastrukture
- Za Karantanijo 9. stoletja je značilno, da se nekaj veliki kraljeve zemlje delijo na čedalje manjše kose velikašev in s tem posledično vplivajo na
- Takšno razdeljevanje omogoči hiter gospodarski vzpon
- Takšna ekonomska podstat je Arnulfu omogočala samostojno vladanje
- Leta 880 priključi svojemu regnumu še Bavarsko
- Leta 887 z vojaško pomočjo Karantancev, Karniolcev in Panoncev prevzame kontrolo nad Vzhodno-frankovsko državo

- Center delovanja ni prestavil v Regensburg, ampak je ostal tesno povezan s Karantanijo
- Leta 888 božič preživi na Krnskem gradu, kateri je imel status pfalze – kraljevega gradu
- V tistih časih glavna mesta niso obstajala
- Pfalze so bili gradovi, med katerimi so kralji migrirali
- V širši okolici je bil Krnski grad edini pfalze
- Vloga Arnulfa na Koroškem je bila zelo velika, zato se je v zgodovino vpisal kot Arnulf Koroški
- Leta 976 je Koroška postala prva vojvodina v jugovzhodnem delu Alp
- V času Arnulfa bi naj naj stal knežji prestol, kar pa zgodovinsko gledano naj ne bi bilo res
- Proces pokneženja se je nedvomno fevdaliziral
- Rodovno-plemenski del obreda dobi viteško-sakralni značaj
- Arnulf leta 887 postane Nemški kralj, svojo nekdanjo posest pa preda drugim
- Velik kos dobi njegov sorodnik Ljudpold, ki je začetnik dinastije Ljudpoldingov
- Upravitelji se začnejo hitro menjavati (birokratsko-upraviteljski sistem)
- V grofiji ob Savi (bivši Karnioli) leta 838 zavlada grof Zalach
- Ob koncu 9. stoletja se v grofiji ob Savi pojavi novo ime, Ratold
- Leta 895 ima v grofiji ob Savi svojo posest grof Valtunij
- Valtunijeva posest se imenuje Marka ob Savi, v sklopu katere se prvič omenjata Brestanica in Krško (to je najbrž bila vrinjena informacija, ko se je dokument prepisoval v 12. stoletju)
- V času preprirov Arnulfa z očetom Karelmanom za oblast je prvi za pomoč poprosil Madžare

- Madžari so v virih prvič omenjeni že leta 862
- Njihov prihod datirajo v leto 881, ko se z Bavarsko vojsko spopadejo blizu kraja Wenijaz – Dunaj (prva omemba Dunaja)
- Leta 894 umre Moravski knez Svetopolk, kar Madžari izkoristijo in vdrejo v Panonijo
- Istočasno se iz zaveznika Arnulfa spremenijo v njegovega sovražnika
- Panonija je bila življenjsko ogrožena
- Po letu 894 se Madžari za stalno naselijo med Tiso in Donavo
- Leta 896 Arnulf preda področje Spodnje Panonije skupaj z Blatenskim Kostelom njegovemu vazalu Breslavu
- Breslav je bil po rodu Slovan, ki je vladal v Ljudevitovem Posavju (Slavonija), zdaj pa dobi v roke celotno jugovzhodno mejo Nemške države
- Dejansko je imel v rokah ogromno ozemlje, ki je segalo od Slavonije pa vse do Donave
- Ime za Bratislavo bi naj izhajalo iz Beslavburg
- Madžarskih pohodov ti ukrepi ne ustavijo
- Madžarska vojska je temeljila na konjenici, čemur se pa počasna frankovska pehotna vojska ni mogla zoperstaviti
- Madžare sta zanimali predvsem severna Italija in Bavarska
- Leta 899 dosežejo severno Italijo
- Iz leta 900 ohranjeni zapiski pričajo o tem, kako so Madžari plenili po Bavarski
- V zelo hitrem času zasedejo Spodnjo Panonijo z Blatenskim Kostelom
- Meja z Madžari se ustali v pokrajini Wachau blizu Dunaja
- Med leti 904/906 se pojavlja carinski red po reki Donavi
- *Raffelstetenski carinski red* – dokument, ki razkriva ogromno informacij o ekonomski ureditvi trgovanja v srednjem veku

- Nastal bi naj v samostanu sv. Florjana
- Bavarci v želji po odstranitvi grožnje z vzhoda pošljejo združeno vojsko (pod vodstvom Ljudpolda in salzburškega škofa Tetmarja) proti madžarski meji
- Leta 907 se obe vojski udarita blizu Bratislave
- Madžari popolnoma porazijo Bavarce
- Ljudpold in škof Tetmar umre v boju
- Bavarska si po tem porazu več kot 10 let ni opomogla
- Prostor do Karantanije je ostal pod nadzorom Madžarov
- Slovenska tla so postala temelj Madžarske ceste, ki je njihovo konjenico popeljala v Italijo
- Pri Novi Gorici obstaja kraj Vogrsko, ki je dobil ime po Madžarih
- Področje ob tej cesti je bilo tako opustošeno, kot 'Madžarska puščava'
- Potekala je od Ptuja, Celja, Ljubljane v Vipavsko dolino
- Nastala je podobna zareza, kot so jo povzročili Slovani nekaj stoletij prej.
- Karantanije ni več, z njo pa tudi Karantancev ne
- Etnogeneza prebivalstva se začne od znova, začnejo nastajati dežele
- Edina razlika med časom prihoda Slovanov in Madžarov je ta, da se slednji tukaj za stalno ne naselijo
- Leta 1001 je nemški cesar Oton 3. podelil Ogleju Solkan in Gorico zaradi škode, ki so jo v preteklosti v tem prostoru naredili Madžari
- Nekateri velikaši so še 100 let po vpadu Madžarov dobivali zemljo kot odškodnino za škodo, ki so jo utrpeli
- Poraz pri Bratislavi je odmeval še desetletja in pomenil hud udarec za vzhodne Franke
- Leta 911 umre zadnji Karoling, Ludvik

- Na območju Vzhodno-frankovske države po krajšem obdobju prerivanja leta 918 za novega kralja izvolijo Henrika I., ki je bil hkrati začetnik dinastije Otonov
- Otoni so na oblasti zdržali od 918-1024
- Henrik I. je poskrbel za to, da se je dinastija utrdila na prestolu
- Poskrbel je tudi za to, da je bil njegov sin Oton I. po njegovi smrti okronan za vladarja
- Oton I. se je lotil Madžarskega vprašanja
- Leta 955 pri Augsburgu blizu reke Lech pride do odločilnega spopada
- Madžari so po letu 930 opustili roparske pohode na Bavarsko, proti Furlaniji pa ne
- Oton I. strahovito porazi Madžare
- Madžari se umaknejo v Panonsko ravnino, se umirijo, pokristjanijo in začnejo svoje gospodarstvo prilagajati fevdalnemu sistemu
- Madžari so veljali za izjemno prilagodljive, saj so v kratkem času posrkali vase najboljše iz fevdalnega reda
- Oton I. kmalu po zmagi stabilizira jugovzhodno mejo
- Njegovo zmago proti Madžarom enačijo z zmago Karla Velikega proti Sasom in Avarom
- Zaradi njegovih odmevnih dosežkov se je v zgodovino vpisal kot Oton I. Veliki
- Cesarsko krono je prenesel na vzhod
- Krona Rimskih cesarjev je tako pristala v rokah nemških vladarjev
- Za naše kraje zmaga pri Augsburgu pomeni konec Madžarskih grozot
- Naši kraji, kjer se je formirala cerkvena mreža, kjer se je vpel fevdalni sistem in trgovina, so med leti 907-955 doživeli totalno devastacijo
- Po letu 955 je bilo potrebno življenja formirati na novo
- Čas od srede 10. stoletja naprej pa vse do konca 13. stoletja je čas, ko v Evropi potek proces rojstva srednjeveške Evrope – Prva Evropska revolucija

- Prekine se karolinška praksa, ki v veliki meri izhaja še iz poznoantičnih časov
- To novo obdobje pred naše oči postavi popolnoma drugače formirano strukturo življenja, pogosto označen s pojmom 'fevdalizem'
- Navzven najvidnejši proces tega časa je resda bil fevdalizem, vendar pa nikakor ne edini
- Enotno dogajanje je predstavljeno v 2 dogodkih:
 1. Nastajanje mreže zemljiških gospostev
 2. Nastajanje piramide fevdalnih odnosov
- Fevd sam po sebi nima nobene veze s podložniki/kmeti
- Kmeti niso bili faktor fevda
- Praviloma zemljiški gospod ni lastnik zemlje
- Fevd je takrat, ko kralj svojo zemljo deli s svojimi vojaki ali pa s cerkvijo zaradi njihovih zaslug, nikakor pa ne brezplačno
- Fevd je plačilo za zasluge
- Zemlja je bila še naprej kraljeva
- Fevd je najem zemlje, kateri je časovno omejen (10 let, do smrti, ...)
- Po izteku tega določenega obdobja se je pogodba lahko podaljšala
- Fevdi so sčasoma pravno-formalno postali dedni
- V 14. stoletju se razlika med najeto in lastniško zemljo izniči
- *Alod* – tvoja zemlja
- *Beneficium* – fevd – najeta zemlja
- Vojaški poveljniki so se dolžni kralju odzvat na državne zборе, dajatve, vojsko, ker imajo njegovo zemljo
- Kralj je v zameno za te naloge dolžan braniti svoje poveljnike

- Fevdalizem so veliki fevdalci zelo hitro izkoristili za lastne namene
- Vsak izmed teh poveljnikov je na kraljev ukaz pripeljal svojo vojsko
- Ti poveljniki so lahko svojo posest razdelili med svoje vojake, v zameno za iste obljube, ki so jih oni morali izpolnjevati za kralja
- Proces fevdalizma gre več korakov navzdol, vse do najnižjega plemastva – vitezov/ministerialov
- *Ministerial* – tisti, ki je služil svojemu fevdalcu
- Biti ministerial je vojaška služba
- S temi imeni nastane fevdalna piramida
- Posledica te fevdalne piramide je nastanek zemljiških gospostev
- V 11. stoletje postavljamo začetke gradov (takšne, kot jih poznamo danes)
- Gradovi postanejo centri zemljiških gospostev in nič več niso samo utrjena mesta za naselitev
- Da je do tega prišlo, je prvo moralo priti do primogeniture oz. do izumrtja Karolingov
- Dedovanje je omogočilo, da je ozemlje lastnika ostalo nedotaknjeno
- Primogenitura postavi temelje Evropskemu srednjemu veku in Evropskemu fevdalizmu
- To je tudi čas nastajanja neagrarnih naselbin – mest in trgov
- Velika večina teh neagrarnih naselbin je imela status trga in ne mesta
- Večjih razlik med mesti in trgi ni bilo; mogoče še najbolj vidna razlika je bila ta, da so mesta imela obzidje, trgi pa ne
- Nastajati začne tudi gosta mreža cestnih povezav, ki jih do zdaj ni bilo
- Prometne povezave so potekale po kopnem in po večjih plovnih rekah
- Nastajati začne tudi cerkvena mreža samostanov in cerkvenih središč

- Začenjajo nastajati središča znanja in učenja – univerze
- Med leti 950-1200 se v Evropi družba formira na tisto raven, katera je v kasnejših stoletjih Evropi omogočila prednost pred vsemi ostalimi 'sosedi' (Arabci, Kitajci, Indijci,...)
- Do leta 1000 je bila Evropa v primerjavi s temi civilizacijami še v kameni dobi
- To prestrukturiranje je Evropi dalo temelje kasnejšemu razvoju
- Razpršenosti ekonomije in hitri gospodarski rasti Evrope druge dežele sveta niso mogle več konkurirati
- To pa je tudi čas formiranja Evropskega plemstva

NASTANEK GRADOV NA SLOVENSKEM

- Gradovi na Slovenskem začenjajo nastajati tam od konca 10. stoletja naprej
- 12. oz. 13. stoletje je zlata doba gradnje gradov
- Pred 10. stoletjem je kot najbolj razširjena oblika gradnje prevladoval dvor (dominikalni)
- Dejansko je tukaj šlo za stanovanjski kompleks s palisadnim obzidjem (tudi zemeljske nasipe so imeli)
- Nekateri gradovi, kot je bil npr. grad Žamberk, so imeli dvojno ali celo trojno palisadno obzidje
- Na Poljskem in na Danskem so odkrili stare Slovanske gradove, ki so imeli trojno obzidje, podobno kot ga je imel grad Žamberk
- V naslednji gradbeni fazi imamo romanske gradove (od konca 10. stoletja do 13. stoletja)
- V tem primeru imamo že grad, ki navzven že zglada kot pravi grad

- Tukaj je šlo za stanovanjski kompleks z močnim in utrjenim obzidjem
- Dvorišče je predstavljalo najpomembnejši predel gradu, saj se je tukaj nahajal vodnjak s pitno vodo
- Vsi graški vodnjaki so bili v obliki cisterne, kjer so shranjevali deževnico
- Postavljali so jih na tisto stran gradu, ki je bila najlažje branljiva
- Stanovanjski kompleks je bil najlažje branljiv
- Stari stanovanjski kompleksi kasneje dobivajo vlogo obrambnih stolpov
- Grad tako že sestavljajo stanovanjski kompleks, obzidje in *bergfrid*, izpostavljen obrambni stolp
- Gradovi so bili pogosto postavljeni na naravnih pomolih, ki so bili z 2 ali 3 strani nedostopni
- Pot, ki je vodila do gradu, so dodatno zavarovali
- V Franciji, Španiji in Angliji je bil najpogostejši gradbeni slog donžon – osrednji stolp, obdan z obzidjem, ki je imel funkcijo stanovanjskega in obrambnega kompleksa
- V Sloveniji takšnih donžonov ne poznamo
- Grad je služil kot trdnjava, obrambno zavetišče
- V srednjem veku, ko so živele legende, je bilo življenje paranoično
- Potencialnega zaveznika si sprejel z izjemno pazljivostjo, čemur so služila 2x ali celo 3x obzidja
- Vhodi so bili na različnih koncih obzidja, tako da je morala oseba prehoditi dobesedno celotno obzidje, da je prišla do stanovanjskega dela
- Vhodna vrata v grad so bila grajena iz hrastovega lesa, ki so ga obdelali tako, da ni gorel, na zunanji strani pa je bil obit z železnimi palicami
- Ta velika vrata so imela še mala vratca, skozi katera se je lahko splazil samo eden, pa še ta brez orožja

- Nasproti vrat je bil prostor, ki je služil kot stražarnica
- Ta stražarnica je imela mnogo strelskih lukenj
- Kontrola do gradu je bila 100%, brez kompromisov in izjem
- Stopnišča so bila praviloma polžasta za lažjo obrambo
- V občutljivejših predelih gradu je bilo stopnišče zavrnjeno v desno, da so lahko branilci lažje branili
- Stanovanjski del gradu je bil podrejen obrambnemu
- Ogrevano se je z odprtimi kamini, zato je bilo skoraj vedno mrzlo
- Lončenih peči vse do 14. stoletja pri nas niso poznali
- Osrednji prostor s kaminom je bil prostor, kjer so delali prav vse (jedli, spali, ...)
- Za intimnost so si omislili preproge, ki so med drugim tudi ohranjale toploto in ločevale spalni in bivanjski del
- Pritlični prostor se je začel kot klet, v kateri so bila skladiščena živila in pa zbiralnik za vodo
- Zbiralnik za vodo je izgledal nekako takole: nekje so določilo točko, kamor je bilo po žlebovih najlažje dovesti vodo; tam so skopali 20-30m globoko jamo; vreteno vodnjaka je segalo do polovice; zunanji del so zasuli s finim peskom; preostali del so zabetonirali in ga obdali z zemljo; v pesek so položili še cevi za vodo, da se je le ta prefiltrirala
- Vsak vodnjak je imel tudi streho in pokrov, da se voda nikoli ni kontaminirala
- Za Slovenijo velja, da je 90% gradov (z izjemo Ptujkega, Ljubljanskega, Kamniškega, in še nekaterih) zgradilo ministerialno plemstvo
- Nazivi prvotnih gradov so bili *haus* ali *turm*
- *Fajda* je bil med-plemiški spopad, ki je bil v srednjem veku vse prej kot redek
- Ob koncu srednjega veka je ogromno gradov bilo zapuščenih, postali so neugodni za bivanje

- Te hladne in vlažne prostore je plemstvo zamenjalo s palačami znotraj mest
- Štajerska je bila polna gradov, Kranjska pa ne
- Savinjsko-kozjanski del Slovenije je bil neverjetno poln gradov
- Visoko-plemiških rodbin je okoli leta 1200 na Štajerskem bilo celo 6
- V tem času je začelo izumirati svobodno plemstvo
- Svobodne plemiške rodbine niso dosegle statusa grofov, ampak so bili samo lastniki zemlje (alodialni posestniki)
- V Sloveniji je bilo 6 takšnih svobodnih plemiških rodbin (Celjski, Šoštanjski, Turjaški, Rogaški, ipd.)
- Za vso grajsko romantiko se je skrivalo vojaško trdo življenje

POMADŽARSKO OBDOBJE

- Leta 955 bitka pri Augsburgu odloči v prid miru in razvoju
- Že leta 952 Oton I. Bavarski podredi Furlansko marko in Veronsko marko
- Bavarska postane izjemno velika; dobi Karantanijo in vse, kar je bilo le tej priključeno po Pribinovih vojnah
- Na Bavarskem se formirajo Ljudpoldingi
- Vojvoda Henrik II. se upira centralni oblasti in želi ta velik teritorij osvojiti
- Med cesarstvom in Bavarsko pride do spopadov, kjer so slednji tudi poraženi
- Cesar Oton II. v bran ustanovi prvo vojvodino Koroško in le tej priključi Furlanijo, Istro in Verono
- Vojvodina Koroška postane ogromna tvorba
- Do 12. stoletja je bila Veronska marka del vojvodine Koroške

- Vojvodina Koroška je bila zelo slabotna
- Nemški cesarji so do srede 11. stoletja na položaj vojvode imenovali ljudi, ki v vojvodini sami niso imeli neke vojaške moči
- Šele z Eppensteinci pride na oblast prvi vojvoda, katerega temeljni moči ležijo v vojvodini
- Zaradi obrambe pred sosedi so vojvodino Koroško obdali z mejnimi grofijami/krajinami/markami
- Mejni grofje teh grofij so imeli na hierarhični lestvici višji položaj od navadnih grofov
- Med prvimi mejnimi grofijami se poleg Koroške omenjajo še Istrska marka, Kranjska (Karniola), Savinjska ter Ptujška marka

- Kranjska marka izhaja iz slovenskega izraza krajina po glavnem mestu Kranj
- Kranjska marka je obsegala območje ob zgornji Savi, Notranjsko in Gorenjsko

- Savinjska marka se omenja od leta 980 naprej
- Savinjska marka je zaobjemala Savinjsko dolino s Kozjanskim in ozemljem preko Krke
- Kot krajišniki so v Savinjski marki nastopali grofi iz pokrajine Traungau, iz rodu Wilhelmingov
- Zadnji Traungauc Viljem II., ki je bil grof v Brežicah, se je poročil s Hemo Krško
- Leta 1036 Viljema II. umori koroški vojvoda Adalbero

- Ptujška marka se v virih prvič pojavi leta 980
- Ptujška marka je zaobjemala področje od Selnice, preko Maribora, do Ptuja
- Okoli leta 1000 je bil Ptuj meja med cesarstvom in Madžari

- Nedvomno je bil Ptuj takrat že dominantno središče, verjetno že mesto
- Ptujška marka se je imenovala tudi 'Marka iz za gozda'
- Koroška oz. Karantanska marka se v virih prvič pojavi iz leta 983
- Koroška marka je bila občutena kot del nekdanje Karantanije
- Karantanska marka je ležala ob srednji Muri
- Področje Karantanske marke predstavlja temelj, na katerem se je kasneje izoblikovala Štajerska
- Vzhodna marka se omenja leta 996
- Med leti 956-870 bi naj nastale prav vse marke
- Za ta korpus mark se pojavi ime velika Karantanija, ki ga uveljavi Bogo Grafenauer
- V teh markah se pojavi cela vrsta plemiških rodbin
- Na Avstrijskem so Madžarske vojne dobesedno zdesetkale prebivalstvo
- Ta relativno izpraznjen prostor kmalu napolnijo rodbine iz osrčja Nemčije
- V tem času se te rodbine pričenjajo imenovati po centralnih gradovih in ne več po nosilnih imenih
- Na Kranjskem in v Istri najdemo Weimar-Orlamünde rodbino, v Savinjski marki Savinjske krajišnike, v Karantanski marki Eppensteince oz. Markvardince
-
- V tem prehodnem času niso profitirali samo plemiči, ampak tudi Cerkev
- Salzburški nadškof po Pribinovih vojnah dobi v roke Ptuj

- Po Madžarskih vojnah dobi Salzburg še posest ob Savi s središčem v Krškem – to je bila darovnica, ki pomeni začetek formiranja Salzburškega ozemlja med Sevnico in Brežicami
- Te posesti se omenjajo že leta 895, kar pa je močno vprašljivo
- Darovnica sama po sebi ni vprašljiva, vprašljivi sta poimenovanji po 2 gradovih (če sta takrat že obstajala ali ne)

- Freisinška škofija dobi leta 973 posest na Kranjskem s središčem v Škofji Loki
- V 11. stoletju dobi Freising še Piran in Novigrad, vendar oba kraja kmalu izgubi Benetkam

- Med leti 1002-1011 se formira območje Tirolske škofije Brixen na Slovenskem, in sicer okoli Bleda s cerkvijo na otoku

- Leta 1001 dobi še Oglejska nadškofija svojo darovnico: ozemlje ob Soči ter Vipavsko dolino s centrom v Solkanu
- Leta 1040 dobi Oglej z darovnico cesarja Henrika III. še posesti s središčem v Cerknici, ter ozemlje od Logatca do Loža

- Zakaj so cerkva dobivale te razne darovnice?
- Cesarji so potrebovali izobražene svetovalce, ker pa so v tem času to bili samo cerkveni možje. so seveda to možnost takoj izkoristili
- Vzpostavi se odnos med državo in cerkvenimi institucijami
- Nadškof je sicer lahko imel otroke preden se je polastil tega naziva, ni pa potem mogel naziva prenesti na sina

- Tako so že od leta 918 naprej Otoni in po letu 1024, ko le ti izumrejo, Salijci pričeli s sistemom Reichskirche oz. Državne cerkve
- Kralj ali cesar je škofe imenoval iz tistih družin, katere so bile na njegovi strani
- Te družine so potem lahko izkoriščale cerkveno zemljo, cesar pa je v zameno moral nuditi obrambo, a je pri tem lahko tudi izkoriščal škofa
- V tem smislu nagrajevanja 'državnih cerkvenih knezov' so inštitucije, kot so Salzburg, Brixen, Freising in Oglej dobile velika ozemlja na Slovenskem
- Posledično se, še posebej na Koroškem, zgradi mreža cerkvenih posesti, katerim se po smrti Viljema II. leta 1036 in po ustanovitvi samostana v Krki leta 1043 pridruži še Krška škofija in sicer leta 1076
- Do 10 stoletja so cerkveni kompleksi namreč preprečevali Koroški, da bi se škofija združila pod centralno oblastjo države

INVESTITURNI BOJ

- Pojavi se vprašanje kdo ima pravico postavljati cerkvene dostojanstvenike
- V Nemškem cesarstvu je to pravico obdržal cesar
- Imenovanje duhovnikov je bilo v rokah lastnikov cerkva
- Imenovanje je potekalo na 2 nivojih:
 1. duhovni - posvečen je bil v škofa
 2. posvetni - imenovan za gospoda posesti
- Vsak duhovnik je sprejel tudi posest v upravo
- Vsi duhovniki so bili imenovani 2x
- Ko na papeški sedež sedejo papeži, ki so bili pristaši reformne Klinijske cerkve, pride do spora med Cerkvijo in državo

- Nemški cesarji so po definiciji imenovani za branitelje papeža, zato je ta spor odmeval še toliko bolj
- Henrik III. je izkoristil krizo papeštva, ko se na prestolu pojavijo kar trije papeži hkrati: posegel je kot vrhovni posvetni in duhovni zaščitnik papeža, sklical je sinodo, kjer so ukazali odstraniti vse 3 papeže, na koncu pa je postavil novega
- V 11. stoletju pride do spopada med papežem Gregorjem 7. in Henrikom 4. : papež izobči nemškega cesarja, nato pa v državi pride do upora proti cesarju. V Kanosi na gradu Matilde Tuskijske Henrik 4. prosi papeža usmiljenja, pri tem pa se obleče v romarska oblačila in to ponovi 3 dneve zapored. Papež ga ponovno sprejme v katoliško cerkev. Henrik nemudoma odstrani vse nasprotnike v državi, nat pa z vojsko udari po papežu. Slednji ga ponovno izobči, vendar se tokrat zameri tudi prebivalstvu. Henrik oblega Rim, papeža pa med tem rešijo Normani. Gregor 7. kmalu za tem umre v Beneventu.
- Konkordata iz Wormsa iz leta 1122 konča investiturni boj
- Konkordata pravi, da si cesar in papež razdelita vlogi imenovanja: cesar dobi posvetno, papež pa cerkveno
- Na ozemlju severno od Alp je od takrat dalje posvetna vedno prva, na ozemlju južno od Alp pa cerkvena
- Investiturni boj razdeli plemstvo na pristaše papeža in pristaše cesarja
- Tako sta bila npr. Viljem 2. in Adalbero pristaša nasprotnih polov (prvi je bil privrženec cesarja, drugi pa papeža)

PLEMIŠKE RODBINE

Eppensteinci

- Bili so krajišniki v Karantanski marki

- Po smrti Viljema 2. Eppensteinci izgubijo Koroško vojvodstvo, vendar ga v naslednji generaciji znova pridobijo
- Bili so prvi, ki so lahko na Koroškem uveljavili svojo moč
- Leta 1077 ponovno pridobijo vojvodski prestol
- Leta 1122 umre zadnji Eppensteinec
- Nasledi jih nova rodbina iz Frankovske – Spanheimi

Spanheimi

- Spanheimi imajo ime po gradu Sponheim na Frankovskem ob reki Ren
- Del te rodbine se preseli na Koroško
- Pridobijo si posesti na Trušnjah, na Velikovcu in Wolfsburgu
- Leta 1099 zgradijo svoj benediktinski samostan v Šentpavlu
- Cilj jim je bil ohranjati moč in pravičnost Spanheimov v vojvodini ter nuditi zavetje za večni počitek – tam so tudi pokopani
- V tem samostanu so shranjene največje dragocenosti iz Koroške
- Dejansko gre tukaj za Koroško zakladnico
- Od leta 1122-1269 Spanheimi bogatijo in si večajo svojo moč
- Njihov simbol je rdeče-bela šahovnica, ki nima nobene povezave s Hrvško
- Spanheimi so leta 1122 po izumrtju Eppensteincev podedovali vojvodski naslov, ne pa tudi posesti
- Prvo obdobje vladavine Spanheimov so zaznamovala močna prizadevanja za uveljavitev oblasti

- V 3. desetletju 12. stoletja pridobijo Ptujsko marko in posesti južno od Celja s središčem v Laškem
- Dejansko je tukaj šlo za spreten maneuver, s katerim so si potem zagotovili še ozemlja na Koroškem, ki so bila za njih mnogo bolj pomembna
- V 20 letih se tako okrepijo, da njihova moč na Koroškem ni več vprašljiva

Andechsi grofje

- Andechs je kraj na Bavarskem
- Rodbina je dobila velike posesti severno od Münchna s središčem v Dachauu, po katerem nosijo tudi drugo ime
- Posesti imajo tudi na vzhodu Bavarske
- Sredi 12. stoletja zamenjajo rodbino Weimar-Orlamünde na Kranjskem, kateri se vrnejo nazaj v rodno Saško
- Andeški postanejo mejni grofje Kranjske in Istre s središčem v Kamniku
- Zelo hitro si pridobijo še Slovenj Gradec v Mislinjski dolini
- V fevdu so imeli še salzburško Keško
- Andeški so rodbina, ki si na račun posesti Meragia v Istri pridobijo naziv duksov iz Meragie – tako so se povzdignili med najvišja plemstva v Evropi
- So dejansko ena najvplivnejših rodbin, ki je kadarkoli delovala na Slovenskem
- V 12. stoletju imajo 2 centra delovanja: Tirolsko in Kranjsko
- 2 pripadnici rodbine sta bili celo kraljici (Agnes Francoska in Elizabeta Turinška)
- Leta 1250 v Slovenj Gradcu posvetijo cerkev Elizabeti Turinški

Otokarji/Traungauci

- Na področje Karantanske marke pridejo po izumrtju Eppensteincev
- Nasledijo njihove posesti vendar ne nasledijo naziva vojvod
- Postanejo krajišniki v Karantanski marki
- Po mestu Steier v Avstriji jih imenujemo tudi grofje Steierski
- Iz tega imena izhaja tudi kasnejša dežela Štajerska

Wilhelminci

- Njihov prednik je Valjtuni, član Bavarsko-slovanskega plemstva, ki je ob enem tudi prednik Heme Krške
- Valjtuni se v virih prvič pojavi zraven darovnice iz leta 895
- V tej isti darovnici se omenja Reichenburg – Kroško polje
- Hema je v dopisu Otona 2. bila označena kot njihova sorodnica in to je dejansko bila
- Na Slovenskem je Hema imela ogromno posest na Kozjanskem
- S poroko z Viljemom 2. se združi posest Wilhelmingov na Koroškem s centrom v Brežah, z ozemljem ob zgornji Muri, pokrajino Lungau ter s posestmi na severozahodu Štajerske, Koroške in Dolenjske
- Hema leta 1043 blizu Strasbourga odpre samostan
- Viljem 2. in Hema sta kontrolirala večji del Slovenske Štajerske in Avstrijske Koroške
- Viljem 2. se v času investiturnega boja spre z verjetno edinim rivalom na tej strani Alp, Adalberom
- Njun spor za prevlado je bil zakrit pod investiturnem bojem

- Dejansko se je šlo za to, kdo bo kontroliral Koroško in Štajersko, ter s tem tudi pot v Furlanijo
- Adalbero marca 1036 Viljema 2. ubije
- S tem Adalbero izgubi naziv vojvoda ter s tem tudi vso nominalno moč
- Hema Krška obdrži ogromno posest brez naslednika
- Njena sinova Viljem 3. in Hartvik sta bila umorjena
- Ubili bi naj ju uporni rudarji nekega mesta, kar pa ni dokazano
- Vdova Hema po vzoru babice Ime leta 1043 na Krku (Gurk) postavi ženski samostan
- Ta samostan dobi tudi vse posesti na Kozjanskem in osrednjem Koroškem ter s tem postane samostan, ki daleč naokoli po kvadraturi posesti nima para
- Hema je postala prva opatinja samostana
- Posest ob zgornji Aniži je uporabila za to, da je ustanovila še en samostan (v Admontu)
- Nadškof Gebhard ta samostan razpusti in leta 1072 ustanovi škofijo na Krki
- Škofe Krke je smel imenovati samo salzburški nadškof, kar je bila posebnost te škofije
- Salzburški nadškof je bil edini tak na svetu, ki je lahko imenoval škofa
- Hema vse svoje posesti ne razdeli
- Njeni sorodniki iz veje Askvincev/Ažvincev so v rokah obdržali velike posesti

Višnjegorski gospodje

- Iz ene veje Askvincev izhajajo tudi Višnjegorski gospodje
- Iz rodu Višnjegorskih v 12. stoletju srečamo 2 predstavnika, ki še vedno nosita naziv njunega mogočnega prednika – Savinjska mejna grofa

- Kronist 12. stoletja je napisal, da so Višnjegorski gospodje najmočnejši plemiči na Koroškem, ter da ne odgovarjajo nikomur
- Leta 1136 v Stični s pomočjo Oglejskega patriarha Peregrima ustanovijo samostan
- V tem času so na Slovenska tla prišli Celjski grofje in Goriški grofje
- Slovenski prostor je bil v tem času relativno prazen, zato je vabil ambicioznejše k raziskovanju in odkrivanju
- Na Slovenskem je bil to čas divjega zahoda
- Vso plemstvo na Slovenskem je govorilo jezik ljudstva

CERKEV NA SLOVENSKEM V SREDNJEM VEKU

- V času nastajanja mejnih grofij in kasneje dežel je nastala tudi cerkvena mreža, katere temelji so se v veliki meri ohranili vse do danes
- Cerkvena organizacija je pomembno vplivala na nastanek dežel in na nastanek fevdalnega reda
- Po propadu Metodove nadškofije je bilo slovensko ozemlje do sredine 18. stoletja v glavnem razdeljeno med Salzburško in Oglejsko nadškofijo
- Ozemlje nekdanje Metodove nadškofije je ob koncu 9. stoletja skupaj z vzhodom Slovenije postalo del Madžarske države
- Kljub temu v obče velja, da sta Salzburg in Oglej glavna metropolitanska sedeža z mejno reko Dravo
- Salzburg je s posestmi segal tudi onkraj Drave
- Cerkvena meja se vedno ni pokrivala s politično mejo

- Za Salzburg in Oglej je bila značilna močna centralizirana oblast, ki se ni ozirala na druge pridige

Istra

- Oglej je bil pri tem veliko bolj fleksibilen, saj se je tudi prilagajal, medtem ko Salzburg nikoli
- Oglejski patriarhi so v 11. stoletju (natančneje leta 1077) od nemških kraljev za kratek čas prejeli v posvetno oblast Kransko, Istro in Furlanijo, tako da so postali Kranjski gospodje
- To je bila zahvala za to, da so v času investiturnega boja Henriku 4. stali ob strani
- Znotraj obeh nadškofij je nastalo nekaj sufraganskih (podrejenih) škofij
- Na Slovenskem so imele takšne sufraganske škofije velik vpliv
- Za slovensko zgodovino pomembne so bile škofije v Kopru, Trstu, Novem gradu, Puli in v Pičanu
- Tržaška škofija je nastala že nekje v 6. stoletju in je poleg mesta Trst zaobjemala veliko ozemlje do Postojne
- Tržaška škofija leta 1046 od nemškega cesarja Otona 1. dobi mesto Trst kot svetno kneževino (tako so dobili še dejansko ozemlje)
- Tržaška škofija preneha obstajati leta 1295, ko jo prodajo mestu Trst
- Leta 1382 Trst preide v roke Habsburžanov
- Kranjska je bila odrezana od morja, zato so si Habsburžani močno prizadevali razširiti ozemlje do Reke ali Trsta, tako ta bi dosegli morje z obeh strani
- Do leta 1918 je Trst najpomembnejše pristanišče monarhije
- Koper bi naj imel že v 8. stoletju stalni škofijski sedež, a se do 12. stoletja ne omenja

- Ko leta 1077 Oglejski patriarh postane mejni grof Istre in Furlanije in gospod Kranjski, se spusti v boj z mestnimi komunami ter z Benetkami
- V teh bojih se Koper osamosvoji izpod Tržaške škofije
- Leta 1077 papež Aleksander 3. izloči Koprsko škofijo
- Leta 1085 škofija v Kopru ponovno zaživi
- Papež Urban 3. določi, da sme koprskega škofa imenovati samo Oglej in nihče drug
- Ozemlje škofije v Kopru je bilo zelo majhno, omejeno med rekama Rižano in Dragonjo
- V 12. in 13. stoletju je bilo bogoslužje v Kopru v latinskem jeziku, v okoliških vaseh pa v glagolici (nekaj spomenikov je celo ostalo ohranjenih vse do danes)

Prekmurje

- Madžarski kralj Ladislav 1. leta 1090 razširi mejo Madžarske in priključi Prekmurje
- Do tega časa je formalno upravo nosil Salzburg
- Ko je Ladislav 1. razširil Madžarsko mejo na zahodu, je v letu 1094 ustanovil novo škofijo v Zagrebu in tej priključil na novo pridružene pokrajine
- Škofija v Zagrebu se je zaradi tega znašla v prepiru z madžarskima škofijama iz Đera (ustanovljena leta 999) in iz Vestrema (ustanovljena leta 1002)
- Ta spor se konča leta 1176
- Območje zgornjega Prekmurja je bilo priključeno škofiji Đer
- Sufraganske škofije so nastale znotraj Oglejske nadškofije in ta hierarhija se je do 12. stoletja utrdila
- V okviru Salzburga nastanejo v srednjem veku 4 takšne sufraganske škofije

- Za Slovence najpomembnejši salzburški nadškof je bil Gebhard, ki je vodil bogoslužje med leti 1060 in 1088
- Gebhard je bil pristaš Klunijske reformne cerkve in je med drugim uvedel mnogo reform
- Odpravil je lažjo Slovansko desetino in vse desetine izenačil
- Reformiral je notranjo cerkveno hierarhijo
- Med seboj je čvrsto povezal župnijska središča
- Leta 1072 ustanovi prvo škofijo na Koroškem – Krško
- Za ta podvig je porabil dediščino Heme Krške, ki je pred njim v Krki leta 1043 ustanovila ženski samostan
- Gebhard za novo škofijo ni izdal ustanovne listine, kjer bi morali biti navedeni hierarhični odnosi med to škofijo, papežem in Salzburgom
- Ustanovno listino izda Gebhardov naslednik, nadškof Thiemo
- Do imenovanja Krških škofov je imel izključno pravico samo salzburški nadškof
- Krška škofija prejme 8 župnij (Podčetrtek, Rogatec, Vitanje,...), katere je že prej samostanu podarila Hema
- Krški škofi so se sicer trudili, a bi se izvili iz primeža Salzburga, vendar brez uspeha (še najbližje temu so bili v času škofa Romana 1.)
- Krška škofija doseže neodvisnost šele leta 1520, ko je maševal škof Matej Lang, ki je bil osebni prijatelj cesarja Maksimilijana
- Naslednji v vrsti pomembnih nadškofov je bil Eberhart 2.
- Eberhart 2 je bil zelo dober politik in ekonomist, ki je pridobil nagrado s tem, ko se je postavil na stran cesarja Friderika 2. v času njegovega boja s papežem
- Na Ptujju so se v tem času naselili dominikanci
- Eberhart 2. je želel s Ptujskimi gospodi utrditi mejo z Madžari

- Uspešno je preprečeval težnje Leopolda 6. Babenberžana in Koroškega vojvode Bernharda Spanheimskega po osamosvojitvi Koroške in Štajerske izpod Salzburga
- V ta namen je leta 1218 ustanovil škofijo Seggau ter le to direktno pripojil Salzburgu, s tem pa štajerskemu vojvodi odvzel škofijo
- Leta 1228 je ustanovil škofijo Šentandraž
- Škofija Segga je bila po obsegu podobno velika kot Krška in tudi tukaj je škofe lahko postavljali le Salzburg
- Kot temelj so služili avguštinski kanoniki, ki so bili ustanovljeni leta 1212; ti so postali člani stalnega kapitlja, vendar pa niso smeli voliti škofa
- Iz salzburškega stolnega kapitlja so lahko imenovali prošta v Šentandražu
- V ustanovni listini se sploh ni govorilo o dohodkih škofije
- Obseg škofije je nadškof določil šele leta 1244 (Od Maribora, Dravograda pa do Radelj)
- Seggau je današnja škofija Graz
- Krka je današnja škofija Celovec
- Šentandraž je današnja nadškofija Maribor
- Škofe so lahko imenovali za *generalne vikarje* – uresničitelje nadškofovih želja
- Zaradi velike razvejanosti župnijske mreže so si metropolit in sufraganske škofije iskali namestnike/pomočnike (že sufraganske škofije so pomagale nadškofu)
- Na svojih ozemljih so začeli upravno združevati župnije v upravne enote arhidiakonate, na čelu katerih je bil arhidiakon
- Znotraj enega arhidiakonata je bilo več župnij in arhidiakon je imel med slednjimi nadzor
- Arhidiakon je v imenu škofa ohranjal cerkveni red, skrbel za izobrazbo duhovnikov, opravljal cerkveno sodstvo, ter imel pravico sklicevati sinode, na katerih je posredoval navodila škofa/metropolita

- Arhidiakonati so nastali po celotni Sloveniji
- Arhidiakoni so postali ugledni župniki iz bogatejših župnij (Laško, Videm ob Savi, Leskovec,...), vendar služba ni bila omejena na samo duhovnike
- Mnogi samostani so namreč imeli inkorporirane posamezne župnije in na območju le teh so naloge in dolžnosti arhidiakona opravljali opati
- Na Slovenskem so kmalu po letu 1000 pričeli delovati trije taki arhidiakonati
- Na Koroškem sta bila to Zgornje-koroški in Spodnje-koroški z mejnim Osojskim jezerom
- Na Štajerskem je deloval arhidiakonat Spodnja Marka oz. arhidiakonat ob spodnji Muri
- Oglej se je zgledoval po Salzburgu in tudi sam pričel uvajati arhidiakonate
- Sprva je bilo malo arhidiakonatov, njihova ozemlja pa so bila ogromna
- To stanje se je hitro zamenjalo, ko so povečali število arhidiakonatov, njihova ozemlja pa močno zmanjšali
- Za ozemlja južno od reke Drave je arhidiakonat Ogleja zajemal 12 župnij, za Savinjsko pa je tamkajšnji arhidiakonat zajemal 14 župnij
- Na Kranjskem je sprva deloval en sam arhidiakonat s 40 župnijami, a so ga hitro razdelili na Gorenjskega in Dolenjskega
- Tolmin in zgornje Posočje sta bila pod upravo arhidiakonata kapitlja iz Čedadu
- Arhidiakonati so lahko bili vezani tudi na samostane: takšni samostani so bili npr. opatija v Možacu, Gornjegrajska opatija, Stiški samostan, samostan na Kostanjevici, samostan Bistra, Novomeški kapitelj, samostan v Križnikih
- V Prekmurju sta nastala 2 arhidiakonata in sicer: škof v Đeru je imel arhidiakonat s sedežem v Murski Soboti, škof iz Zagreba pa je imel Beksinjski arhidiakonat s centrom v Lendavi
- V škofiji Zagreb se v tem času uveljavi latinski izraz, ki v prevodu pomeni 'Prekmurje'

- Osnovo maševanja so vedno opravljale župnije
- Po Augsburgu 955 se je ustalila tudi mreža župnij
- Na začetku jih je bilo le nekaj – pražupnije, iz katerih pa je kasneje nastalo ogromno manjših župnij
- Ta struktura župnij predstavlja hrbtnico katolištva na slovenskih tleh
- Župnije so nastale iz lastninskih cerkva
- Od srede 11. stoletja se te lastninske cerkve začnejo vključevati v nastajajočo farno strukturo
- Po Germanskem pravu so lastniki cerkva imeli pravico do desetine in lahko so postavljali svoje župnike
- V nekem procesu te lastninske cerkve postanejo del splošne župnijske cerkve
- Do konca 13. stoletja so se vrstile borbe med lastniki cerkva in metropoli
- Tukaj je šlo za 2 ločeni pravici in sicer:
 1. Pravica do nastavljanja duhovnika
 2. Pravica do koriščenja dohodkov
- Izgradnja te pražupnijske mreže se je začela po Augsburgu 955, dokončana pa je bila sredi 11. stoletja
- Do 11. stoletja so nastale vse cerkve, za katere lahko trdimo, da so pracerkve
- Od Augsburske zmage nad Madžari je bilo potrebno Slovenska tla ponovno pokristjaniti
- Do konca 11. stoletja lahko ponovno govorimo o popolnoma krščanski deželi
- Prafarne cerkve so bile posvečene tistim svetnikom, ki predstavljajo simbolno zmago nad poganstvom (Jurij, Martin, Mihaela, Peter, Marija Magdalena)
- Ostale cerkve so pričele nastajati od konca 13. stoletja naprej

- Zaradi prevelikega obsega teh prafarnih cerkva je župnik le s težavo opravljal svoje obveznosti
- V ta namen so na robovih prafar postavljali krstne kapele, kjer so zelo hitro nastanili vikarje – duhovnike pomočnike, ki so imeli omejene pravice
- Smrtnost je bila v tem času relativno velika, sploh med novorojenimi otroki
- V teh prafarah v 12. oz. 13. stoletju že srečujemo vikariatne cerkve, ki so bile po naravi še vedno lastniške, iz katerih pa so kasneje nastale današnje župnije
- Maribor je bil pod vikariatom iz Selnice
- V mestih praviloma ni bilo prafarnih središč
- Te župnije so se združevale v arhidiaconate
- Sledilo je obdobje velike cerkvene krize 14. stoletja (upad verske vneme, moralnega stanja duhovnikov, ...)
- Sinoda iz Ogleja iz leta 1448 kaže na razmere na Kranjskem in na Oglejskem Štajerskem
- Zapiski kažejo, da se je celotna sinoda vrtela okoli življenja duhovnikov in se sploh ni dotaknila življenja vernikov
- Veliko duhovnikov je bilo vikarjev, ki so bili izjemno slabo plačani
- Mnogi vikarji svojega vikariata sploh videli niso; vse kar so delali je to, da so pobirali desetine
- Mnogo duhovnikov je zraven cerkva odpiralo krčme (v 14. stoletju je bilo 25% vseh duhovnikov tudi krčmarjev)
- Mnogi duhovniki so se vdajali posvetnemu življenju (imeli so otroke, katerim so tudi podtikali službe, ki jih drugi ljudje niso mogli doseči)
- Katoliška cerkev ob koncu 14. stoletja v sklopu velike shizme pride do razkola na Avinjonsko in Rimoaktoliško cerkev, ter kasneje še na Bizantinsko

- Po koncilu leta 1415 v Konstanci in v Baslu se znotraj katoliške cerkve prične graditi na duhovnem življenju
- Cerkev je poskušala urediti grozno in neprijetno situacijo
- Zadevo je dodatno zakompliciralo še dejstvo, da je bil Oglej nepredstavljivo daleč od svojih posesti na vzhodu (npr. Bela krajina)
- Patriarh Bertold Andeški je že opozarjal, da takšna razdalja ne more delovati, zato je v ta namen ustanovil škofijo v Črnomlju ter leta 1237 poskusil ustanoviti še škofijo v Beli krajini
- Za ekonomske temelje te škofije bi vzel ozemlje benediktinskega opata v Gornjem Gradu, vendar ni uspel
- V veliki meri je projekt propadel zaradi nesoglasij menihov iz Gornjegrajskega opata
- Leta 1456 umre zadnji Celjski grof
- Ulrik 2. je bil zadnji predstavnik tiste družine, ki je stala za Gornjegrajskim opatom
- Cesar Friderik 3. Habsburžan je 6. decembra 1461 na temeljih Gornjegrajskega opata in Ljubljanske dekanije ustanovil novo, posebno škofijo za Kranjsko in Štajersko, ki je imela 2 enakopravna sedeža – Gornji Grad in Ljubljano
- Imenovala se je Gornjegrajsko-ljubljanska škofija
- Ta projekt je uspel deloma tudi zato, ker je na papeški prestol prišel Pij 2., osebni prijatelj in svetovalec nemškega cesarja
- Pred kronanjem za papeža je v svojih spisih branil Habsburžane in močno tolkel po Celjskih grofih, še posebej mu je vnos šla cesarica Barbara
- Osrednja cerkev v Ljubljani je tako posvečena sv. Nikolaju, ker so jo zgradili na 6. december
- Gornjegrajski samostan je bil znova proti, vendar tokrat niso uspeli
- Z arhivi in bogastvom poskušajo zbežati, vendar jih vse polovijo
- Leta 1473 je bil samostan formalno ukinjen pod papežem Sikstom 6.

- S tem je nastala škofija s sedežem na tleh današnje Republike Slovenije
- Ozemlje te škofije je bilo precej razmetano (malo na Kranjskem, malo na Štajerskem)
- Takšno stanje do Jožefa 2. ostane nespremenjeno

Samostani na Slovenskem

- Samostani so predstavljali temeljni kamen verskega življenja, pokristjanjevanja, pismenosti, znanja in učenja
- Na temeljih samostanov je zrastle to, čemur danes pravimo Evropska kultura

Benediktinci

- Najstarejši redovi so benediktinci sv. Benedikta iz Nursije
- Na Slovenskem obstaja samo en tak samostan in sicer Gornjegrajski iz leta 1140
- Za slovenski prostor so bili še posebej pomembni naslednji samostani:
 1. samostan v Innichenu (ust. leta 769)
 2. samostan v Krömsminstru (ust. ga je Tasilo 3. leta 777)
 3. samostan Štivan pri Devinnu (ust. ga je patriarh Pavlin 2. v 8. stoletju)
 4. samostan v bližini Osoj (ust. ga je patriarh Popon v 11. stoletju)
 5. samostan v Rožacu (ust. leta 1085)
 6. samostan v Možacu
 7. samostan v Podkloštru
 8. samostan v Šentpavlu

9. samostan v Milstadtu

10. samostan v Benediktu (ust. leta 1093)

- Gosti mreži moških benediktinskih samostanov se pridružita še 2 ženska in sicer: 1043 samostan Heme Krške ter samostan pri Langseeju
- Glavna vloga ženskih samostanov je bila odlagališče za neporočene hčere velikašev
- Najstarejši ženski samostan na Štajerskem je v Gösu, ustanovljen leta 1002
- Sredi 12. stoletja nastaneta še 2 benediktinski opatiji in sicer: samostan v Gornjem gradu in v Monoštru na današnjem Madžarskem
- Samostan v Gornjem gradu je skupna ustanova bavarskega plemiča Dipolda z ženo Gertrudo, ki sta predala svoje posesti v Zadreški dolini, ter oglejskega patriarha Peregrina; ustanovljen je bil leta 1140
- Ustanovna listina se je izdala takrat, ko je samostan že funkcioniral

Cistercijanci

- Ta isti patriarh Peregrin je stal na čelu prvega cistercijanskega samostana na tleh Slovenije – to je red sv. Bernarda iz Clervoja
- Cistercijanci so predstavljali moralno os, okrog katere se je vilo križarsko gibanje
- Govorimo o samostanu Stična, ki je nastal leta 1130
- Peregrin je za ustanovitev Stične uporabil zemljo, ki jo prepustijo trije bratje iz rodbine Višnjegorcev
- Stična je kmalu postala versko in gospodarsko središče Dolenjske
- Stična je imela ogromno posesti tudi na Štajerskem in v Furlaniji
- Stiški opati so npr. lahko podeljevali zakramente, kar je bilo drugače rezervirano izključno za škofe

- Na širšem območju so nastali še naslednji cistercijanski samostani:
 1. samostan v Vetrinju (ust. leta 1142, ki je imel podoben vpliv kot Stična
 2. samostan v Kostanjevici (ust. ga je Bernhard Spanheimski leta 1230)
- Samostana so v 18. stoletju ukinili, vendar je Stična kmalu po tem zaživela nazaj

Kartuzijani

- Domovini kartuzijancev sta Francija in Italija
- Slovenija je po gostoti kartuzijanskih samostanov tretja v Evropi in na svetu
- Redovniška pravila postavi sv. Bruno, ki je tudi ustanovitelj kartuzije Šartre
- Najstarejša kartuzija na Slovenskem je v Žičah
- Posebnost reda je ta, da je izmed vseh redov najbolj vase zaprt
- Menihom je prepovedan vsakršen stik z laiki
- Zaradi tega pravila je znotraj vsake kartuzije nastal še manjši samostan – špital, kjer so živeli predstavniki samostana, ki so vzdrževali stike z zunanjim svetom
- Menihi se tudi med seboj niso družili
- Pogovarjali so se samo 1x na teden in še takrat samo o najvažnejših stvareh
- Žička kartuzija je najstarejša kartuzija zunaj Italije in Francije, ki je nastala v letu 1160 kot ustanova štajerskega mejnega grofa Otokarja 3. Traungauskega (njegov sin Otokar 4. je bil tudi prvi štajerski vojvoda)
- Otokar 3. je samostan močno obogatil in ekonomsko gledano je bil zelo dobro podkovan
- Temu samostanu so svoje dodali še Celjski grofje in Ptujski gospodje
- Menihi so se posvečali predvsem literarnemu delu

- Od 14.-16. stoletja je nastalo 44 zabeleženih literarnih znanstvenih del
- V času velike shizme med 1391 in 1410 je bil v tej kartuziji sedež generalnega prioraja rimske obidience
- Glavni prior je bil Štefan Makonski, eden najpomembnejših ljudi srednjega veka in velik prijatelj sv. Katarine iz Sience
- Leta 1300 je tukaj živel najpomembnejši slovenski pesnik srednjega veka – brat Filip, ki je spesnil ep o življenju Marije; v prepisih ga najdemo po knjižnicah širom Evrope
- Ostale kartuzije na Slovenskem so:
 1. kartuzija v Jurkloštru (ust. leta 1170, vendar kmalu ukinjena. Ponovno jo leta 1209 v pogon spravi Štajerski vojvoda Leopold Babenberžan)
 2. kartuzijo v Bistri sredi 13. stoletja ustanovi Bernhard Spanheimski
 3. kartuzijo v Pleterjah ustanovi Herman 2. Celjski leta 1405
- Kartuzija Pleterje je edina še delujoča kartuzija pri nas

Dominikanci in frančiškani

- V tem času, o katerem govorimo, so širom po Evropi začela nastajati mesta in mestno življenje
- Mesta postanejo nova žarišča miselnosti in kulture
- Znotraj mest se formirajo novi meniški redovi: sv. Frančišek Ašiški in sv. Dominik
- V mestih začnejo nastajati samostani obeh ustanoviteljev, ob njih pa se formirajo tudi reformirani frančiškanski redovi – minoriti
- Ženski dominikanski samostani nastajajo samo na podeželju
- Za vsako hčer, ki si jo želel poslati v samostan, si moral odšteti 1-2 kmetiji, po smrti hčere pa sta obe kmetiji pripadli samostanu

- Nune so bile pogosto postavljene v vlogo medicinske sestre, saj so oskrbovale bolne ljudi
- Takšni novi samostani se razširijo v Piranu, Kopru, Ljubljani, Ptuju in Celju
- Podobno kot dominikanke so bile tudi klarise izjemno pomembne
- Vloga teh novih redov je bilo predvsem pridiganje
- S pridiganjem so si služili kruh, posledično pa razvijali temelje retorike in filozofije – postanejo nosilci izobraževanja
- Os izobrazbe se od dominikancev prestavi v mesta
- Sočasno z mesti nastajajo tudi središča znanja – univerze (Bologna, Pariz,...)
- Frančiškani niso toliko pridigali, ampak so učili, kako je potrebno živeti – skromno
- Oba redova sta nastala kot odgovor na katarsko krščanstvo iz južne Francije
- Osnova katarstva je bila revščina, ki pa nikakor ni bila značilna za katoliško cerkev
- Po drugi strani pa oba redova bazirata na delovanju med ljudmi, zato so njihove samostane postavljali ob mestih
- Mesta so med seboj prav tekmovala, katero bo zgradilo lepšo frančiškansko cerkev
- To je bil pravi paradoks! Frančiškanstvo je temeljilo na revščini, frančiškanske cerkve pa so najlepše okrašene v Evropi

Viteški redovi

- Samostani so bili tudi postojanke za križarske viteške redove
- Templjarji so bili prisotni v Ljubljani in v Beli krajini, vendar le kratek čas; njihove postojanke so zamenjali nemški Križniki
- Najstarejša postojanka Križnikov je v Veliki Nedelji

- V Melju pri Mariboru je bila postojanka hospitalitov oz. Ivanovcev
- Rezultati delovanja teh viteških redov so bili zelo skromni, zato za slovenski prostor niso pomembni
- Konec srednjega veka nastane ljudsko verovanje, ki se kaže v raznih skupinah (bičarji, novoštiftarji. ipd.)
- Te skupine so postavljale svoje cerkve
- Rezultat teh ljudskih verovanj so kapele in cerkve na gričih širom Slovenije
- Ljudje so postavljali cerkve brez dovoljenja škofa
- V tem se je izražala potreba ljudi po cerkvi, ki bi bila njim všeč in ne samo škofu

NASTANEK DEŽEL

- Dežele so okvir, v katerem se je odvijalo celotno življenje (deželna identiteta, pravo, sodišče, ...)
- Čez cel srednji vek ljudje niso bili nacionalno opredeljeni, ampak so bili Štajerci, Kranjci, ...
- Dežela je pojem, ki se je v Evropi razvijal med 11. in 13. stoletjem
- Nastanek dežel je najpomembnejši rezultat zgodovinskega razvoja Nemške države
- Dežele so bile kasneje temeljni element federalizma
- Nemčija in Avstrija sta še vedno federaciji različnih dežel
- Štajerska je bila prva dežela, ki se je formirala
- pravo srednjega veka je bilo vedno personificirano, isto država

- Dežela je skupnost/teritorij, kjer priznavajo skupno deželno pravo, po katerem živijo, in kjer določijo svojega deželnega gospoda
- Sprejetje deželnega prava je bil ključen element
- Na začetku dežele ni nikoli stal knez z vojsko, s katero bi nase vlekel plemstvo in druge ljudi
- Na začetku vsake dežele vedno stoji dogovor ministerialnega plemstva
- Plemstvo dogovorno sprejme pravo, po katerem se bodo ravnali
- To plemiško skupnost drži skupaj potreba po skupni vojaški in politični moči
- Na ministerialno plemstvo se v času Salijcev (od 1024 dalje) začnejo naslanjat vladarji in cerkveni dostojanstveniki
- Ministerialci so bili vedno nesvobodno plemstvo, ki je do svojega statusa prišlo z vojaško službo
- Vse nesvobodne vezi ministerialcev odpadejo
- Nižje plemstvo je postajalo čedalje močnejše
- Nesvoboda se je kazala le ob porokah, katere je nadrejeni lahko odobril ali pa zavrgel
- Krško plemstvo npr. je vedno nastopalo skupaj/ vedno so se pojavljale iste družine
- Podobno je to veljalo za Salzburško plemstvo v okolici Ptuja in v Posavju
- Enako je veljalo za Višnjegorce na Dolenjskem (njim gre zahvala za to, da so mejo Republike Slovenije potisnili na ono stran Gorjancev)
- Podobno je veljalo tudi za Andeške in Spanheime
- V rokah bodočih Štajerskih vojvod je bilo ozemlje v okolici Maribora, Laškega in Savinjska dolina z okolico, kaj več pa ne
- V 12. stoletju se tudi na Savinjskem plemstvo združuje v skupnosti
- Te skupnosti se postopoma obračajo k Štajerskim vojvodam
- Leta 1311 dokončno pripadejo Štajerski

- Deželani – deželno plemstvo
- V tem uvodnem obdobju dežel deželni stanovi še ne obstajajo
- Kranjska nastane takrat, ko se dogovorno združijo Andeški in Višnjegorski grofje
- "Wir, Land der Steiermark"
- Leta 1191 umre zadnji štajerski vojvoda iz rodbine Traungaucev
- Vojvodski naslov preda Leopoldu Babenberžanu
- Ta predlog za Leopolda je na Landtagu sprejelo Štajersko deželno plemstvo, pri tem pa so zapisali, da ima plemstvo kadarkoli možnost zamenjat svojega gospoda (kar so tudi 2x storili)
- Dežela ni tolik geografski pojem, kot je ustavno-pravna kategorija
- Obseg dežele je odvisen od dometa deželnega prava
- Dežele v času nastajanja niso bile to, kar so danes
- V 13. stoletju je npr. Štajerska bila nekaj povsem drugega, kot je to danes
- Pomembno je bilo pravo in samo pravo
- Po letu 1147, ko predel od Radgone, Maribora do Slovenske Bistrice ter predel v okolici Laškega pripade Traungaucem lahko govorimo o začetku nastanka dežele Štajerske
- Vmesni del (Celjska kotlina) pa ni bil štajerski
- Vedno se je potrebno vprašati, po katerem pravu so ljudje živeli
- Tudi Ortenburžanske posesti na Kranjskem niso bile del Štajerske
- Končni rezultat nastajanja dežel je bil ta, da je deželnemu knezu uspelo uveljaviti deželno-knežjo oblast
- Tukaj je vključena vojaško-sodna oblast nad celotnim plemstvom, ne glede na tedanji položaj plemstva
- Vsi plemiči na nekem območju so sestavljali deželno plemstvo

- V 13. oz. 14. stoletju pride do nastanka tistega plemstva, katero imamo v mislih, ko pomislimo na srednji vek
- Plemstvo se izenači
- Na deželnih zborih je to plemstvo imelo enakovredne glasove
- Ministerialno plemstvo se izenači npr. z grofi
- Tisto staro, visoko, svobodno plemstvo postane enakovredno ministerialnemu
- Čas nastajanja dežel sovpade z nastankom vojvodine Koroške in mejnih grofij
- Mejne grofije niso začetna stopnja nastanka dežel, ampak le teritorialni okvir ter politično-vojaška moč, ki so si jo mejni grofje pridobili

ŠTAJERSKA

- Štajerska je prva dežela na področju Republike Slovenije in druga po vrsti v širše avstrijskem prostoru, takoj za Spodnjo Avstrijo
- Dežela Štajerska v kasnejšem pomenu besede zajema 3 prvotne mejne grofije: Savinjsko + Karantansko + Podravsko/Ptujsko
- Njeni začetki so močno povezani s Karantansko krajino ob zgornji Muri (Karantanska marka ni bila zaobjeta v vojvodino Koroško)
- Mejni grofi Karantanske marke so med leti 970-1035 bili Eppensteinci
- Kot mejni grofi so bili razmeroma nepomembni, predvsem zaradi velikosti posestev, vendar so na osnovi te posesti ustvarili veliko in močno bazo: uspešno so izkoriščali prehodno lego Karantanske marke in pri tem dodatno izrabljali rudnike kovin
- Leta 1012 se na čelo družine povzpne Adalbero kot Koroški vojvoda
- Adalbero leta 1036 ubije svojega rivala Viljema 2.
- S cesarskim ediktom mu odvzamejo status vojvode, vendar ozemlja ne zaplenijo

- V Karantanski krajini se leta 1035 kot mejni grofje pojavijo Wels-lembachi
- Z njimi pride do ločitve Karantanske mejne grofije od vojvodine Koroške
- S Karantanijo se povežejo 4 grofije, ki niso bile del nobene takratne mejne grofije: Murrau, Leoben, Aniža in Judenburg
- Wels-lembachi niso želeli moči preseliti na jug
- Rodbino v Karantanski marki s sporazumom zamenjajo med leti 1050-1055 mejni grofje Otokarji oz. Traungauci
- Tudi Otokarji so mejno grofijo Karantanijo upravljali iz matične posesti v pokrajini Traungau
- Del Otokarske posesti je segal na področje današnje Avstrije s centrom v kraju Ster
- Iz tega kraja potem izhaja njihov naziv – mejni grofje Steierja, od tod tudi kasnejša Štajerska
- V prvem obdobju je bila moč Otokarjev predvsem severno od Alp in ne v sami mejni krajini
- Krajišniški urad jim je prinašal samo moč in denar
- Splet okoliščin je pripeljal do tega, da so podedovali ogromne posesti na Štajerskem
- Najpomembnejšo in najodločilnejšo dediščino pa so dobili leta 1122, ko na Koroškem izumre družina Eppensteincev (kateri so mimogrede bili v sorodu s Spanheimi)
- Eppensteinci Otokarjem prepustijo posesti, Spanheimom pa prepustijo naziv koroških vojvod
- S to dediščino so Otokarji dobili zaokrožen teritorij ob zgornji Muri
- Leopold Silni (1122-1129) je veljal za enega močnejših posestnikov in vojaško-sodnih akterjev na tej strani Alp
- Leopoldu sočasni umreta oče in stric
- Mlad deček tako podeduje po enem in po drugem

- Tako postane najmočnejši gospod v mejni grofiji in v širšem delu jugovzhodnih Alp
- Tak položaj mu omogoči, da pritisne na svobodno plemstvo in jih enega za drugim podredi v ministeriale
- Tako pospeši proces izumiranja starega svobodnega plemstva
- Med svobodno plemstvo na Slovenskem štejemo Celjske grofe, Šoštanjске, Kunšperške, Planinske
- Naenkrat se večina svobodnega plemstva utaplja v ministerialnem razredu
- Zadnji svobodni plemiči so bili gospodje Žovneški, ki leta 1308 predajo 4 alodialne posesti Habsburžanom in jih prejmejo nazaj v fevd
- *Liber* – svobodni
- Friderik Žovneški se vse do leta 1341 podpisuje kot 'Svobodni'
- Leopoldov sin Otokar 3. (1129-1160) vodi družino in mejno grofijo
- Leta 1147 dobi od Bernharda Spanheimskega slovensko-štajerske posesti
- Takrat se področje Slovenske Štajerske prične formirati v celoto
- Otokar 3. se postopoma uveljavi kot mož, h kateremu se okoliški plemiči obračajo kot k razsodniku
- Otokar 3. je bil mnogo močnejši kot njegovi tekmeci Spanheimi na Kranjskem
- K Otokarju 3. se obrnejo Andeški, Savinjski in drugi gospodje
- V krajišniško oblast prejme vso ozemlje nekdanje Podravske marke (Ptuj, Maribor, Radgona)
- Leta 1158 Otokar 3. dobi še dediščino po izumrlih Vornbachih – najstarejši del Štajerske s prelazom Semering, ki je takrat veljal za edino povezavo med Avstrijo, Štajersko in Koroško
- Leta 1160 na tem prelazu Otokar ustanovi špital z namenom, da bi ti menihi zgradili cesto, po kateri bi lahko potovale tovarne karavane

- Tako bi povezal Furlanijo in Italijo z Dunajem
- Vsi ti dogodki so se sprevrgli v to, da je Otokar 3. o svoji krajini začel govoriti kot o 'Krajini mojega gospostva' – začetek dežele Štajerske
- Kot prvemu knezu v nemškem cesarstvu nemški cesar Friderik Barbarosa Otokarju podeli rex regis – rudarski regal, povrh vsega pa od zdaj naprej lahko kuje lasten denar
- Cesar Otokarja 3. v enem pismu titulira kot princepsa – kneza
- Leta 1160 Otokarji dosežejo deželno-knežji položaj
- Ko leta 1156 v sklopu hitrih dogodkov izumre rodbina Stübingov, Otokar 3. podeduje Graz, kamor prestavi sedež dežele
- Pod njegovim sinom Otokarjem 4. se takšno stanje v cesarstvu pravno-formalno legalizira
- Leta 1180 je Otokar 4. imenovan za duksa Stirije in njegovo gosposčino za dukatus (vojvodino) po gradu Steier
- Otokar kmalu zatem zboli za gobavostjo, otrok pa ni imel
- Za svojega naslednika Otokar 4. leta 1186 z listino imenuje avstrijskega vojvodo Babenberžana
- Kraj izdaje te listine se imenuje Georgenberg ali Jurijev hrib
- Sočasno z zapisom dediščine je prvič v širše-slovenski zgodovini zapisano tudi deželno pravo
- Za ta prenos oblasti so si deželni plemiči napisali svoje pravo, svoje pravice
- Na ta dokument se leta 1135 sklicuje Kranjsko plemstvo
- To je dejansko eden izmed najpomembnejših srednjeveških dokumentov sploh
- Tukaj gre za pravice in dolžnosti
- Med ostalimi so deželani spisali pravico imenovanja in odstavljanja deželnega kneza
- To pravico so skrbno čuvali in jo 2x tudi uveljavili

- Otokar 4. leta 1192 umre
- Prenos oblasti je potekal tekoče, brez zapletov
- Babenberžani so do njihovega izumrtja leta 1246 (Friderik 2. Prepirljivec, zadnji Babenberžan) ostali vojvode Avstrije in Štajerske
- Leta 1246 se vname boj za dediščino in titulo vojvode
- Glavna kandidata sta bila Češki in Madžarski kralj
- Oba skleneta kompromis: Otokar 2. Premysl dobi Avstrijsko vojvodino, Bela 4. pa Štajersko vojvodino
- Na tak dogovor pristane plemstvo obeh vojvodin
- Bela 4. želi uvest svoje lastno pravo in na oblast pripeljat svoje ljudi, zato pride na Slovenskem Štajerskem do odpora (združijo se in skupaj nastopajo Ptujski, Rogaški, Konjiški gospodje)
- Odpor izkoristi avstrijski Vojvoda Premysl in leta 1260 se je Madžar Bela 4. prisiljen umakniti
- Premysl takoj dobi titulo Štajerskega vojvode
- Leta 1269 umre Ulrik 3. Spanheimski, gospod kranjski
- Njegov brat Filip si ni želel posvetne kariere, zato se je umaknil
- Premysl s spretnimi kompromisami podeduje od Ulrika 3. vojvodski prestol Koroške in celotno deželo Kranjsko
- Tako postane najmočnejši knez v nemškem cesarstvu
- Leta 1250 je umrl nemški cesar Filip 2. Stauf, njegovi sinovi pa niso bili sposobni tako velike države držati skupaj, zato je Premysl lahko tako hitro napredoval
- Leta 1269 pride do medvladja v državi; cesarstvo nima nobenega kandidata, ki bi bil priznan z vseh mogočih strani
- Ta interregnum se konča leta 1273, ko nemški volilni knezi proti pričakovanju za novega cesarja izvolijo Rudolfa Habsburškega

- Tako so čudežno zaobšli Premysla in namesto njega za glavo države postavili povsem nesposobnega in nepomembnega Rudolfa
- Premysl je sebe videl kot naravnega dediča nemške države
- Nemški volilni knezi so se ustrašili njegove moči, zato ga niso podprli
- Leta 1278 pride do spopada med Rudolfom Habsburškim in Premyslom, kateri proti pričakovanjih umre v boju
- Premysla bi naj ubili štajerski plemiči kot maščevanje za obsodbo Siegfrida Mamberškega 14 let nazaj
- Leta 1278 Čehi tako izgubijo Štajersko
- Leta 1282 Rudolf Štajersko in Avstrijo preda sinovoma Rudolfu 2. in Albrechtu
- Rudolf 2. kmalu za očetom umre, Albrecht pa postane deželni knez Štajerske in Avstrije
- Od Albrechta dalje Habsburžani nastopajo kot deželni knezi, ne kot vladarji
- Oni vladajo v teh krajih zato, ker so to njihove dežele

KOROŠKA

- Na Koroškem se je odvila popolnoma drugačna zgodba v primerjavi s Štajersko
- Iz leta 976 najstarejša vojvodina se v deželo razvije na koncu srednjega veka
- Čez celotni srednji vek Koroška ne funkcionira kot enotna dežela
- Od leta 976 pa do 1077 na Koroškem ni vojvode, ki bi imel na samem ozemlju moč vladati
- V tem času se zamenja vsega skupaj 10 vojvod ob 12- x menjavi
- Vmesno obdobje vladanja Adalbera leta 1035 je izjema pri tem

- Leta 1077 se zadeva spremeni, saj na oblast pridejo Eppensteinci
- Pred Eppensteinci je častni naziv vojvode služil le za dosego državno-knežjega ranga
- Na Koroškem je takrat obstajal še en element vladanja in sicer so to bili kraljevi poslaniki ali *Valtpoti*
- Ti valtpoti upravljajo s kraljevo zemljo in nadzorujejo vojvodo
- Pogosto so bili valtpoti imenovani iz močnih Koroških rodbin (npr. Aribonci, ki so bili mimogrede povezani s Traungauci in Goriškimi grofi)
- Na Koroškem je ogromno zelo velikih posesti ostalo izven vojvodske zemlje – to je bila cerkvenih posvetnih gospodarjev (npr. škofije Salzburg in Bamberg)
- Ta cerkvena zemlja je bila izvzeta iz vojvodske zemlje
- Mesto Friesach je bilo kovnica breških pfenigov
- Ta kovan denar najdemo vse do Panonije, kar govori o razširjenosti in pomembnosti ob enem
- Poleg Salzburga je škofija Bamberg odigrala zelo pomembno vlogo (bila je v rokah Henrika 2.)
- Glavno križišče poti na Koroškem je bilo v Beljaku; če si nadziral Beljak, si dejansko nadziral $\frac{3}{4}$ karavan na Koroškem
- Vrsto koroških vojvod je želelo Beljak priključiti vojvodini, a brez uspeha
- Grofje Ortenburški so imeli ogromne posesti, ki prav tako niso bile v sklopu vojvodske zemlje
- Ortenburžani so bili bavarskega porekla
- Center Ortenburške zemlje je bil kraj z imenom Špital
- Ortenburžani so izumrli leta 1218
- Dediči Ortenburžanov so bili grofje Celjski, ki so takoj po izumrtju prejšnjih zahtevali dvig statusa (Herman 2.)

- Podobno kot Ortenburžani so tudi Goriški gospodje imeli ogromne posesti, ki so bile izvzete iz vojvodske zemlje
- Goriški gospodje so imeli center v Lienzu in le ta vse do leta 1505 ni bil del zemlje vojvodine Koroške
- Na teh posestih, ki so bile izvzete iz vojvodske zemlje, vojvode niso mogli uveljavljati moči
- Možnost prodora vojvodske moči se odpre leta 1077, ko na vojvodski prestol sedejo Eppensteinci
- Prvi Eppensteinski vojvoda postane Liotold Eppensteinski
- Leta 1090 ga zamenja njegov brat Henrik, ki je bil mejni grof v Istri
- Liotold in Henrik nista imela otrok
- S smrtjo Henrika leta 1122 izumrejo tudi Eppensteinci
- Naslov vojvode preide v roke Spanheimov
- Prvi Spanheimec, ki je postal vojvoda, je bil Henrik, ki je ime podedoval po botru Henriku Eppensteinskemu
- Spanheimi so podedovali le vojvodski naziv, zemlje pa ne
- Na začetku je bila moč Spanheimov omejena na zelo majhnem prostoru
- Šele po letu 1176, ko si uspejo pridobiti nekaj posesti od škofije Bamberg in od Truxenških grofov, lahko Spanheimi pričnejo izvajati deželno-knežjo oblast nad tistimi deli Koroške, ki so bili v sklopu vojvodine
- Spanheimsko prvo glavno mesto je bilo Šentvid
- Leta 1518 cesar Maksimilijan podeli deželnim stanovom Celovec in od takrat dalje je Celovec glavno mesto
- Deželno-knežjo oblast Spanheimi utrdijo pod Bernhardom Spanheimskim, ki je bil vojvoda od leta 1202-1256
- Bernhard je bil prvi, ki je sam sebe označil za deželnega kneza in sodnika dežele

- Ob koncu 13. stoletja se omenja Koroško deželno pravo
- Spanheimi nikoli ne uspejo uveljaviti deželno-knežje oblasti po celotni Koroški
- Ob nastanku vojvodine Koroške je bila Selnica meja med Podravsko krajino in Karantansko krajino
- Ko se je začela odpirati cestna povezava po Dravi, se je meja med obema premaknila na Muto, ki je dobila ime po bližnji mitnici
- Do danes se je ohranila med Štajersko in Koroško meja nekako tako: Dravograd spada pod Koroško, Muta in Vuzenica pa k Štajerski
- Leta 1248 je Ulrik 3. Spanheimski s poroko uspel dobiti dediščino Andeških in Višnjegorskih gospodov
- Od leta 1248 naprej Ulrik 3. sam sebe imenuje gospod Kranjski
- Kranjska in Koroška ostaneta po letu 1248 naprej tesno povezani med seboj
- Spanheimi so nosilci vojvodskega naslova vse do leta 1269, ko umre zadnji spanheimski vojvoda Ulrik 3. Spanheimski
- Leta 1282 Koroška in Kranjska pristaneta v rokah Tirolsko-goriškega velikaša Meinharda 2. kot fevda
- Meinhard 2. je združil Tirolsko-goriško oblast s Koroško-kranjsko
- Ta ena družina po združitvi Tirolske in Goriške v celoti podpre Rudolfa Habsburškega
- Rudolf podeli Koroško in Štajersko tirolski veji in ne Goriški; Albert Goriški postane le valdbot
- Iz tistih časov nam je ohranjen prvi opis ustoličevanja koroških vojvod
- Če in samo če tisti dan, ko je vojvoda okronan, katere izmed želja plemstva ne odobri, jo valdbot lahko
- Sin Meinharda 2. Henrik Koroški se zaplete v 14. stoletju v spor za Češko krono
- Kot nasledniki Premyslove veje se pojavi kar nekaj kandidatov za naziv kralja

- Henrik uspe dobiti krono, a se ji odpove in jo preda Luksemburžanom
- Henrik je imel samo 1 hčer in sicer Marieto Maultasch
- Po dogovoru iz leta 1335 Koroška in Štajerska pripadeta Habsburžanom v njihovo last, ti pa tam vladajo kot deželni knezi

KRANJSKA

- Podobno kot na Koroškem je tudi na Kranjskem obstajala cela paleta rodbin
- Kranjska krajina se prvič omenja leta 973
- V Kranjski bi naj ogromne posesti imela škofija Freising
- Kranjski/Otonski marki je pripadala Gorenjska, Ljubljana in vzhodna Notranjska
- Večina Dolenjske je spadala k Savinjski marki
- V prvem obdobju po nastanku vojvodine Koroške leta 976 pa do leta 1000 je Kranjska mejna grofija podrejena vojvodini Koroški in preko nje vojvodini Bavarski
- Po letu 1000 postane Kranjska podrejena neposredno kroni
- Ključne vloge so v tem času v rokah držali pripadniki Ebersbergov
- Med leti 1002-1011 dobijo severno od Škofje Loke posesti škofje iz Brixena
- Po padcu Adalbera in po smrti Viljema 2. leta 1036 je takratna Savinjska marka za nekaj časa postala del Kranjske
- Leta 1077 preide Kranjska z odlokom Henrika 4. v roke Oglejskemu patriarhu
- V tem času dobi Kranjska še vzhodni Kvarner in del Istre
- To je tudi začetek gospodovanja Kranjske nad notranjostjo Istre
- Oglejski patriarhi na Kranjskem nimajo neke moči, da bi svojo oblast tudi uveljavljali
- Njihova oblast nad deželo je bila zgolj formaliteta

- Oblast si je patriarh nestrpno želel uresničiti, zato ustanovi funkcijo njegovega namestnika
- Ta namestnik bi naj v mejni grofiji vladal v imenu patriarha
- Namestnika imenuje v Kranju za Kranjsko in v Celju za Savinjsko marko
- Kljub namestnikoma se patriarh na Kranjskem le deloma uveljavi
- V delilni pogodbi iz leta 1311 je Savinjska marka označena kot deželna grofija – nekaj vmes med Kranjsko, Štajersko in Savinjsko
- Do 14. stoletja se Savinjsko plemstvo zadržuje znotraj Savinjske in se ne povezuje z nobeno stranjo
- Prva rodbina, ki se na Kranjskem uveljavi kot gospodje Kranjske, so bili Andeški grofje
- Na Kranjsko pridejo v 12. stoletju, ko dobijo posesti v Mislinjski dolini ter Kamnik
- Pravno-formalno so že takrat bili v najvišjem krogu plemstva, vendar so bili prešibki, da bi lahko uveljavili neko avtoriteto
- Leta 1208 obsodijo Henrika 4. Andeškega, ki je bil mimogrede tudi mejni grof istre, suma umora kralja Filipa
- Henriku 4. odvzamejo Istrsko in Kranjsko marko, ne pa tudi posesti, ki jih je tam imel
- Obe tituli Henrik 4. v zelo kratkem času pridobi nazaj
- Do konca 13. stoletja si uspejo pripojiti mnogo posestev ter mnogo odvetniških služb nad cerkvenimi posestmi širše okolice
- Odvetniška služba v srednjem veku se je popolnoma razlikovala od današnje
- Izhaja iz nemške besede Vogt in ne Rechtsanwalte kot danes
- Cerkevni dostojanstveniki (škofje, župniki, škofija, samostani) niso smeli in niso mogli nad svojimi posestmi izvrševati najvišje sodne oblasti in tudi niso mogli te posesti braniti
- Cerkevni dostojanstveniki niso smeli prelivati krvi

- Za takšne funkcije so imenovali odvetnike
- Cerkvenega dostojanstvenika je odvetnik zastopal na zborih, zadolžen pa je bil tudi za varnost posest in lastnika posesti
- Pridobivanje odvetništva je bila ena izmed najbolj dobičkonosnih služb fevdalcev v srednjem veku
- Andeški so si v tem času pridobili kar nekaj odvetništev, zato jim je tudi prihodek omogočal ekonomsko stabilnost in moč
- Na Kranjskem so v tem času nastopali tudi Spanheimi, ki so delovali iz Ljubljane
- Andeški in Spanheimi so bili glede Kamnika sprti vsega 150 let
- Tukaj so bili tudi grofje Bogenski iz Krškega in gospodje Višnjegorci
- Višnjegorski gospodje so imeli eno najpomembnejših vlog pri potiskanju naše južne meje preko Gorjancev
- Na Kranjskem je živelo še nekaj svobodnih rodbin (npr. Turjaški)
- 13. stoletja nobena od svobodnih rodbin ne dočaka
- V tej medli sliki se Andeški grofje pregrebejo na vrh kranjskega plemstva
- To se zgodi v času mejnega grofa Henrika 4.
- Anges Marija, sestra Henriak 4., je bila francoska kraljica
- Gertruda, druga sestra, je bila madžarska kraljica
- Hedvica, tretja sestra, je bila žena šlezjskega grofa
- Henrik 4. se modro poroči z Zofijo Višnjegorsko
- Leta 1209 pridobi vse višnjegorske posesti, kajti takrat Višnjegorci izumrejo
- Te posesti so zajemale ozemlje od Višnje gore pa vse do Bele krajine
- Po Henrikovi obsodbi se vname spor z Oglejem

- Ta spor je bil rešen leta 1218, ko izvolijo brata Henrika 4. Bertolda za mejnega grofa Istre
- Leta 1228 Henrik 4. umre, za seboj pa ni pustil otrok
- Vname se oster boj za njegovo ogromno dediščino
- Sprva se zanjo zanima avstrijski vojvoda Friderik 2. Babenberžan
- Oče Friderika 2. Leopold v Zidanem mostu leta 1228 zgradi prvi kamniti most preko Save
- Ob otvoritvi mostu je bilo prisotno vso plemstvo Kranjske, Savinjske in Štajerske
- Leta 1232 Friderik 2. sam sebe v listini titulira kot vojvoda Avstrije in Štajerske ter dominus Karniole/ gospod Kranjski
- Edina težava v tem je bila, da je bil Friderik 2. Babenberžan v sporu s takratnim cesarjem Friderikom 2. Staufom
- Friderik 2. Babenberžan zaradi njegovega soimenjaka na prestolu države ni mogel nadaljevati s svojo bleščečo kariero vse do leta 1242, ko sta oba dosegla premirje pod močnim vplivom patriarha Bertolda iz Ogleja
- Dogovorila sta se, da bi Kranjska postala vojvodina, Avstrija in Štajerska pa kraljevini
- Friderik 2. Babenberžan bi dobil naziv kralja podrejenega cesarju
- Kranjski vojvoda bi postal Bertoldov nezakonski sin
- Leta 1246 Friderik 2. Babenberžan umre brez potomcev
- Vnovič se vname boj za dediščino
- V tej zgodbi najprej prevlada Ulrik 3. Spanheimski, ki se poroči s Friderikovo ženo Nežo
- Takrat na sceno pristopi še Premysl, ki si nestrpnost želi teh posesti
- Med Ulrikom 3. in Premyslom se vname prepir, ki se konča z naslednjim dogovorom: Spanheim za naslednika določi Premysla

- Tako po Ulrikovi smrti leta 1269 Kranjska pristane v rokah Premysla
- Od tega leta naprej se zgodovina Kranjske poveže s Koroško
- Do padca Premysla sta Kranjska in Koroška del njegovega gospodarstva
- Kranjsko dobi v upravo Meinhard 2. ter preko njega njegov sin Henrik
- Leta 1335 Kranjska pripade Habsburžanom
- Leta 1338 na Kranjskem in Koroškem izstavijo prvo znano deželno pravo
- Leta 1338 Albert 2 Habsburški, vojvoda Koroške prične z intenzivnim prizadevanjem k širitvi ozemlja proti morju
- Albertu 2. na poti stojijo samo Goriške dežele
- Goriški grofje so ena najpomembnejših rodbin s tega področja
- Njihovi vojvode in knezi spadajo v sam vrh nemškega plemstva
- Goriški grofje nikoli niso delovali kot družina
- Bratje si med seboj posest razdelijo in vsak od njih obravnava svoj del kot svojo lastno posest
- Ustanovijo 4 dežele in sicer: Lienz, Goriško, Belo krajino in Pazl
- Po izumrtju te linije vsak del posebej pripade Habsburžanom
- Bela krajina jim pade v roke leta 1374
- Leta 1382 si Habsburžani podredijo Trst
- Trst je bilo edino Jadransko mesto, ki ni bilo pod Benetkami
- Trst je spretno izkoriščal nasprotja med Benetkami, Oglejem in Goriškimi grofi ter si tako ohranjal samostojnost
- Zaradi beneške blokade je bil Trst prisiljen se odločiti za enega izmed teh
- Oglejski patriarhat je slabel in je bil neprimeren; Benetke bi Trst postavile na stranski tir in bi slabelo gospodarstvo; tudi Goriški grofje so slabeli

- Odločili so se za Habsburžane
- Tako pride do medsebojnega interesa in kljub grožnjam Benetk Trst leta 1382 pripade Habsburžanom
- Trst ostane nemški vse do leta 1918, ko pripade Italiji

GOSPODJE ŽOVNEŠKI – CELJSKI GROFJE

- Govorimo o času med 12. in 15. stoletjem
- Leta 1146 se v virih prvič pojavi član družine Žovneških, Liudpold 1.
- Skupaj z njim živi brat Gebhard, ki pa se omenja že v 30. letih 12. stoletja
- Zaradi tega je obveljala razlaga, da so Žovneški med leti 1130-1346 zgradili grad Žovnek pod imenom Neuburg – Novi grad
- Žovneški bi lahko izhajali iz bavarske rodbine Neuburgov, kajti tudi njihovo nosilno ime je bilo Gebhard
- Obe trditvi sta možni, vendar nobene od njiju ne moremo dokazati
- Grad Žovnek stoji v Savinjski dolini nad vasjo Braslovče
- Liudpold je začetnik stranske veje družine, ki se pod Liudpoldom 3. začne imenovati po Vojniku
- Po posestih so bili gospodje Žovneški majhna rodbina v primerjavi z ostalimi živečimi v širši okolici
- V lasti so imeli 4 posesti in sicer: grad Ostrica, grad Žovnek in stolpa Lieberstein ter Šenek
- Žovneški so spadali v ozek krog svobodnega plemstva
- Konec 12. stoletja si posesti razširijo s tem, da pridobijo nekaj cerkvenih fevdov (med njimi najpomembnejši je bil grad Lemberg od Krške škofije)

- Ob koncu 12. stoletja se v Savinjski dolini pojavi rodbina Vobrških gospodov, ki začnejo obvladovati tukajšnje plemstvo
- Pod pritiskom Vobrških se vedno večje število plemičev prelevi v ministerialno plemstvo
- Žovneški, ki so skrbno čuvali svoj svobodnjaški status, so se le s težavo kosali
- V začetku 13. stoletja je bilo stanje v Savinjski dolini sledeče: Žovneški so imeli majhno posest v primerjavi z Vobrškimi, ki so kontrolirali vrsto posesti; tukaj so bili še Ptujski gospodje na Vranskem ter Ortenburški gospodje
- Vobrški Ptujskim odvzamejo odvetništvo nad samostanom Gornji Grad
- Ortenburžani so že od nekdaj svobodna rodbina iz osrčja Avstrije
- Na matičnem ozemlju obdržijo fevde, medtem ko v Savinjski dolini delujejo kot svobodno plemstvo
- Ortenburžani v 13. stoletju izumrejo
- Med leti 1260-1270 si Vobrški pridobijo vso njihovo posest, med drugim tudi odvetništvo nad samostanom Gornji grad ter vrsto krških posesti
- Žovneški se v tem času zadržujejo na gradu Lemberg – umaknili so se iz žarišča dogajanja
- Žovneški si tudi v teh kriznih časih prizadevajo okrepiti družino
- Konrad 1. in potem 2. rodbini pridobita odvetništvo nad samostanom v Jurkloštru, nekaj fevdov krških posesti, dobro se poročita ter skleneta dobre poročne pogodbe
- Konrad 1. je bil tudi eden izmed najpomembnejših minnesängerjev
- Pisal je ljubezensko poezijo v nemškem jeziku
- Nikoli se ni podpisal z imenom, vedno le 'De Zovneck'
- Na Slovenskem so delovali vsega 3 minnesängerji in sicer zraven Konrada 1. še Šerfenberški Ostrovhar ter nek neznan gornjegrajski menih
- V teh pesmih se kaže veliko srednjeveške kulture viteštva

- Žovneški se udeležijo tudi najslavnejšega viteškega turnirja, ki bi se naj zgodil leta 1224 v Brežah na Avstrijskem pod organizacijo Ulrika Liechtensteinskega
- Na tem turnirju bi naj bilo prisotno celotno plemstvo jugovzhodnih Alp
- Žovneški so bili praktično vsi vitezi
- V 13. stoletju je bilo ogromno takih, ki so si svoj prihodek zaslužili z opravljanjem vojaške službe
- Kot vazal si lahko od seniorja pridobil potrdilo, s katerim si potem lahko nastopal kot najemnih v tujih vojskah
- Najemnike so plačevali s posestmi
- Žovneški so pričeli pridobivati na vedno pomembnejših službah
- Začeli so kontrolirati lokalne mitnice
- V 14. stoletju so Žovneški že pobirali mitnino na vseh najpomembnejših lokacijah v Savinjski dolini
- Če k temu dodamo službe odvetnikov, vojaških in upravljalnih funkcij, potem imamo pred seboj kar močno gospodarsko silo
- Friderik 1. je 30 let opravljal funkcijo Kranjskega maršala
- Pri izbiranju teh pomembnih služb so Žovneški bili pravi mojstri
- Ob koncu 13. stoletja na področju Savinjske doline močno dominirajo Vobrški gospodje
- V lasti so imeli Kozjansko, Saleško dolino, Gornji grad
- Na Kozjanskem se je mnogo posesti delilo med Vobrške in Žovneške
- Danes je Kozjansko najmanj razvit predel Štajerske, v času, o katerem govorimo, pa je bilo ravno obratno
- Odnosi med prebivalstvom so se začeli spreminjati
- To, da si bil v službi ministeriala, je vedno bolj pridobivalo na pomenu

- V tem času se zadnjič pojavijo dokumenti, v katerih je zabeleženo vmešavanje seniorja v poroke njegovih vazalov
- Žovneški so ugotovili, da jim status svobodnega plemstva kaj dosti več ne koristi
- Leta 1308 Friderik 1. Žovneški preda 4 alodialne posesti (dva gradova in dva stolpa) v roke Habsburžanom, oni pa jim kot štajerski deželni knezi te posesti vrnejo v fevd
- Žovneški tako formalno postanejo habsburški ministeriali
- Začetek 14. stoletja so zaznamovali boji Henrika Tirolskega s Habsburžani za Češko krono
- V ta namen so se Vobrški in Žovneški podredili v ministeriale in postavili na stran Habsburžanov
- Do konca 14. stoletja deželni status Savinjskega še ni bil definiran
- Ko Henrik Tirolski sklene premirje s Habsburžani, se Savinjska dolina že omenja kot deželna grofija Savinjska v okviru vojvodine Koroške
- Spanheimi in ostale rodbine na Kranjskem želijo v to zadevo poseči, vendar ne uspejo pravočasno
- Žovneški in Vobrški se leta 1311 podredijo Štajerskim vojvodam
- Od leta 1311 naprej Savinjska postane del Štajerske
- Friderik 1. Žovneški še naprej ostaja na gradu Lemberg, ker je bila grožnja Vobrških še vedno prisotna
- To stanje se spremeni leta 1322, ko nekdo umori grofa Hermana Vobrškega
- Anali pravijo, da ga je nekdo umoril, ne vemo pa, kdo ali zakaj
- Herman Vobrški je imel sestro in 2 hčeri
- Vse 3 se poročijo, ena z grofom Phonberškim, ena z grofom Aufensteinskim, ena pa s Friderikom 1. Žovneškim
- Friderikova mama je bila Katarina Vobrška

- Ti trije dediči se nato sprejo za dediščino po Vobrških
- Vobrška posest in premoženje je bilo ogromno
- Phonberški se umakne, ker je bil predaleč vstran
- Konrad Aufensteinski in Friderik 1. Žovneški pa se leta 1331 udarita, takoj zatem pa skleneta dogovor, ki pravi: Večina posesti na Koroškem pripade Konradu, Savinjske posesti dobi Friderik 1., za 3 kose posesti pa so bili sklenjeni dodatni sporazumi
- Za trg Celje in Guštanj (Ravne na Koroškem) se nikakor nista mogla dogovoriti
- Sklenila sta, da bosta oba dobila polovico vsakega izmed trgov
- Leta 1333 skleneta nov dogovor, ki pravi: Celje pripade Frideriku 1., Guštanj pa Konradu, s tem da Konrad dobi še veliko doto denarja, ker je bilo Celje ekonomsko močnejše od Guštanja
- Posrednik pri temu je bil Oton Habsburški
- Friderik 1., ki se še istega leta nemudoma preseli v Savinjsko dolino, se od tega trenutka naprej podpisuje kot 'Žovneški'
- V roke je dobil celotno Vobrško posest v Savinjski dolini ter trg Celje
- Za vse posesti Vobrških so pogajanja potekala vse do leta 1360, kar pa tu ni relevantno
- Friderik 1. se tako leta 1331 preseli v Celje
- V Celju se je takrat močno okrepila židovska kolonija
- Celjski in mariborski Židje so predstavljali osrednjo židovsko os v širšem delu severovzhodne Evrope
- V 30. letih 14. stoletja je v nemški državi divjala vojna za krono med Friderikom Habsburškim in Ludvikom Vitelbaškim iz Bavarske
- Ta bitka za krono se konča istočasno kot spor za Vobrško posest
- Ludvik Bavarski po letu 1341 izda listino, s katero Friderik 1. Žovneški postane Friderik 1. grof Celjski

- To se je zgodilo zato, ker sta Friderik 1. in njegov oče Ulrik 2. predala tiste 4 posesti Habsburžanom
- Njihova posest od Lemberga do Poljčan postane grofija
- To dejanje je bilo uperjeno proti Habsburžanom, zato le ti grofovskega statusa ne priznajo, kar pa ni relevantno
- Tako od leta 1341 dalje govorimo o Celjskih grofih, nič več o gospodih Žovneških
- V tem času si Friderik 1. še vedno prizadeva pridobiti Vobrške posesti, njihove službe in bonitete ter vse skupaj združiti v eno samo grofijo
- Friderik 1. je postavil močne temelje moči Celjskih grofov
- Friderik 1. je bil ena najpomembnejših osebnosti v njihovi rodbini
- Friderik 1. je imel 2 hčeri in 2 sinova, Herman 1. in Ulrika 1.
- Herman 1. je bil poročen s Katarino iz bosanskih Kotromaničev
- S tem so Celjski grofje prvič posegli na področje Balkana
- Oba sinova sta spadala v klasično plemstvo, ki je služilo denar v vojski
- Herman 1. je imel sinova Hermana 2. in Hansa, ki pa je hitro umrl
- Herman 2. Celjski predstavlja drugi vrh rodbine
- Še v času Hermana 1. in Ulrika 1. se zgodi pomemben dogodek in sicer spor med Celjskimi grofi in Habsburžani zaradi imenovanja prvih v status grofov se pomiri s tem, ko deželni knez Rudolf Habsburški leta 1363 ponovno imenuje Celjske grofe za grofe s še eno listino
- Tokrat središče grofije postane Celje
- Od leta 1363 dalje je Celje formalno središče Celjskih grofov
- Herman 1. in Ulrik 1. sta imela še enega brata, ki pa je bil nezakonski in so ga zato potisnili v cerkveno službo v Gornjegrajski samostan, kjer je postal opat
- Tri zvezde grba Celjskih grofov so Celjani prevzeli po Vobrških

- Ta njun brat Gornjegrajski samostan spravi v bankrot v vsega petih letih
- Herman 1. in Ulrik 1. dolgove poravnata, brata pa pošljeta za župnika v neko faro
- Ulrikov 1. edini sin je bil Viljem, ki se je poročil z Ano, hčerko poljskega kralja Vladislava Piasta
- Z Vladislavom Piasti izumrejo in zamenjajo jih Jugelonci
- Hčer Viljema in Ane, ki je tudi bila Ana, je bila edina potomka Piastov, poročila pa se je z Vladislavom Jugelonskim
- Tako je bila Ana kraljica, Viljem pa ni bil kralj ampak je celo življenje služil v vojski
- Herman 2. prevzame vodenje družine
- Že kot mladenič se izkaže kot dober vojak in spreten politik
- Hitro pride v kontakt z madžarskim kraljem Sigismundom Luksemburškim
- Sigismund je tisti kralj, ki je prvi začutil nevarnost Osmanskih Turkov
- Sigismund zaradi poraza z Osmani kliče h križarskemu pohodu
- Sam zbere vojsko, s katero pa leta 1396 pri Nikopolju popolnoma izgubi
- Herman 2., ki je bil udeležen v bitki, Sigismunda z nekaj plemstva reši pred Turki
- Z nekaj preživeli pobegnejo v Carigrad, nato pa nazaj na Madžarsko
- Ta dogodek je Sigismunda in Hermana 2. močno zbližal
- Na čelu nemške države je v tem času Sigismundov brat Vladislav, ki pa je popolnoma nesposoben
- Cesarja Vladislava ujamejo in ga dajo zapreti, Sigismund pa najprej postane Češki in nato še Nemški cesar
- Njegova žena je bila Barbara Celjska, ki je zdaj nosila kar 3 krone (8 Nemško, Češko in Madžarsko)
- Leta 1418 na Koroškem izumrejo Ortenburžani

- Z Ortenburžani so Celjski v sorodi še iz časa Ulrika 1. in Hermana 1.
- Celjski nemudoma postanejo dediči
- Celjska posest se je s tem kar za 2x povečala
- Herman 2. je te dogodke znal spretno unovčiti
- Cesar Sigismund mu je že prej podelil posesti in urade na Madžarskem
- Fokus Celjanov se vedno bolj usmerja proti vzhodu
- V ta namen Herman 2. poroči svojega sina Friderika z madžarsko plemkinjo Elizabeto, pripadnico rodbine Frankopanov
- Leta 1414 Sigismund prisili deželnega kneza Ernesta Habsburškega, da ta spremeni grofovski status Celjanov tako, da so bili zdaj podrejeni neposredno nemški kroni
- Delovanje Hermana 2. je bilo usmerjeno v prihodnost rodbine
- Iz Celjskih grofov je Herman želel ustvariti kraljevo družino
- Problem se nakaže v obliki plemkinje Veronike Jeseniške
- Friderik 2. se v njo dosmrtno zaljubi, pozabi na družino, na hrvaško-madžarsko ženo
- Elizabeta se s Frankopani upre
- Celjanom odvzamejo otok Krk (kar je bilo mimogrede poročno darilo Elizabete) in postavijo se proti Celjanom na Madžarskem
- Celjski grofje tako na Madžarskem dobijo sovražnika
- Herman 2. sinu nemudoma ukaže, da mora Veroniko spraviti v stran
- Friderik 2. nad Kočevjem zgradi Friderikstein, kamor se z Veroniko tudi skriva
- Herman 2. tega ne trpi in ukaže svojim vitezom, da Veroniko ujamejo
- Veroniko v Celju na ograjnem sodišču obsodijo čarovništva
- Ograjno sodišče je bilo eno samo, kjer so sodili plemstvu
- V eni deželi je bilo samo eno tako sodišče

- Dejstvo, da je bilo sojenje Veroniki v Celju, govori o tem, da so Celjski grofje svojo ozemlje jemali kot od Štajerske neodvisno deželo Celjsko
- Herman 2. je svojega zeta Sigismunda prepričal v to, da je slednji sestavil in podpisal listino o pokneženju grofov Celjskih v državne kneze in s tem bi posledično tudi Celjska postala neodvisna dežela in kneževina, kjer imajo popolno oblast Celjski
- Listine na žalost niso razglasili, ker je Sigismund umrl, je pa veljala
- V teh letih Friderik Habsburžan roma v Jeruzalem
- Ko se vrne, se nemudoma pritoži in ne priznava listine
- Zaradi tega se Celjani sprejo s Habsburžani
- Po hudih vojaških spopadih dosežejo kompromis
- Habsburžani priznajo Celjskim status knezov, ki so podrejeni deželi Štajerski
- Takrat kovnica denarja v Celju ugasne
- Rezultat tega ni bil pogodba Hermanu 2., ki pa je takrat tudi umrl
- Formalno ga nasledi sin Friderik 2., dejansko pa Ulrik 2., ki je bil totalno fokusiran v cilje družine, kot Herman 2.
- S Habsburžani več ne more konkurirati na Štajerskem, ker je Friderik Habsburški takrat postal nemški cesar
- Ulrik 2. prihodnost družine vidi na Balkanu
- Poroči se s Katarino iz Srbije s ciljem da utrdi družino v krščanskem delu Balkana
- Takrat začne nastajati spis z naslovom Celjska kronika v minoritskem samostanu v Celju
- Ulrik 2. in Katarina imata 3 otroke: Hermana, Jurija in Elizabeto
- Vsi trije otroki kmalu umrejo
- Leta 1456 skličejo novo križarsko vojsko za boj proti Turkom
- Temu klicu se odzove tudi sam Ulrik 2.

- Madžari ga odtujijo od glavnine vojske na nek posvet, kjer ga ubijejo
- Tako v Beogradu leta 1456 umre zadnji moški Celjski grof
- Na Poljskem in na Madžarskem Celjska kri živi dalje
- Tako ugasne najmočnejša rodbina, ki je delovala na tleh Slovenije v srednjem veku
- Celjska dežela razpade, zanjo pa se spopade vrsta dedičev
- Vdova Katarina se iz tega spopada umakne
- Iz te zgodbe kot zmagovalci izpadejo Habsburžani za radi predhodnega dogovora, ki pravi: "naj družini druga po drugi dedujeta, če ena izmed njiju izumre"
- Celjski grofi se nikoli niso odrekli svojemu cilju
- Leta 1451 Celju podelijo mestne pravice in a dograjujejo v knežje mesto
- Ulrik 2. je do smrti sledil svojemu dedku Hermanu 2. – najprej kneževina, nato pa sam vrh
- Z izumrtjem Celjskih grofov izumre tudi zadnja velika fevdalna rodbina
- Habsburžani vso njihov posest popišejo v najstarejših ohranjenih urbarjih
- Te posesti nikoli niso dajali naprej v fevd, ampak le v zakup
- Po grofih Celjskih se na Slovenskem popolnoma spremenijo medčloveški odnosi, z njimi pa ugasne tudi fevdalizem